

Forhandlinger om det kulturelle hegemoniet

Hvordan foregår debatten om identitetspolitiske temaer i den offentlige samtalen?

DOROTHEA STORM FERLING

VEILEDER
Jan Svennevig

Universitetet i Agder, 2022
Fakultet for humaniora og pedagogikk
Institutt for nordisk og mediefag

Master

Forord

Nå er jeg tom for ord, det er bare takk igjen!

Takk til min meget dyktige veileder, Jan Svennevig. Du er en av de smarteste og mest ydmyke folkene jeg kjenner.

Takk til Christian, min trofaste klippe, jeg hadde aldri klart dette uten deg.

Takk til barna mine Niklas, Mikael, Bendik, Annika, Marikken og Max, verdens mest tålmodige og entusiastiske heiagjeng.

Takk til Mona Elen Drange, uten at du vet det har du guidet og inspirert meg i din masteroppgave.

Takk til verdens aller beste sjef, Charlotte Eigeland for tilrettelegging og støtte. Du er enestående.

Til slutt, takk til Svein, for all støtte og hjelp, jeg kommer aldri til å glemme det.

Lillesand, 20.11.2022

Dorothea Storm Ferling

Sammendrag

De siste årene har det blåst en kulturell «wind of change» over den vestlige verden. Som vanlig startet den i USA, og begynte å spre seg på vårt kontinent med litt forsinkelse. Forandringen påvirker våre moralske verdier, og strømmingen vil for ettertiden sannsynligvis sortere under «følelsesperiode». Historisk sett innebærer ikke slike svingninger at kunnskap og opplysning forsvinner fra kulturen, men den mister gradvis sitt moment, og må vike for mer moralske verdivurderinger. Aktørene som bidrar til å drive frem endringene benekter ikke nødvendigvis vitenskapelige fakta, selv om vi også har sett eksempler på det, men de avviser vitenskapen som (eneste) premissleverandør for det gjeldende verdihegemoniet. På samme måte som IQ som parameter for vurdering av menneskeverd har tapt sin eksistensberettigelse til fordel for det kristen-humanistiske synet på mennesket som uendelig verdifullt og ukrenkelig, dreier vår tids «kulturkamp» seg f.eks. om i hvilken grad biologiske fakta skal være styrende for hvordan vi ser på kjønnsidentitet og seksualitet. Språket spiller alltid en viktig rolle i kulturelle endringer, og når språket brukes til å skape og opprettholde sosiale forhold, blir språket selv, og måten vi snakker om ulike temaer på (diskurser) sosiale maktfaktorer som ikke må undervurderes. Ved å studere språk- og diskurs-endringer, kan vi avdekke og forstå de større endringene i det kulturelle hegemoniet, og ikke minst hvordan den hegemoniske diskursen eventuelt smitter over på samfunnsinstitusjonene våre, på forskning og vitenskap, på jusen, på kunsten og på mediene. I oppgaven har jeg undersøkt hvilke virkelighetsbilder som kjemper om hegemoniet, og hvordan kampen påvirker ytringsklimaet i offentligheten. Tilnærmingen er pragmatisk, og bygger på teorier og begreper fra diskursanalyse, spesielt kritisk diskursanalyse. Ved hjelp av tekstanalyse og argumentasjonsanalyse forsøker jeg å vise frem ulike diskurser om temaene som debatteres i empirien. Materialet viser at det er grunnleggende enighet om de konkurrerende verdienes legitimitet, men at vektingen av dem varierer mellom diskursene.

Abstract

The past years a cultural “wind of change” has swept across the Western world. As is so often the case, it was initiated in the USA, and started to spread across our continent shortly thereafter. This change affects our moral values, and the period it constitutes will in the future probably be categorized as an “emotional period”.

Historically speaking movements like these would not result in knowledge and enlightenment disappearing from the cultural landscape, but it loses its moment gradually and has to be sacrificed at the altar of moral value judgements. The actors who contribute to enforce these changes, do not necessarily deny scientific facts, even though we surely have witnessed examples on this as well, but they reject science as the (only) premise supplier for the applicable value hegemony. In the same way as IQ as a human quality parameter has lost its status as a valid tool to judge by at the expense of the Christian Humanist view on the human as being immensely valuable and inviolable, the «cultural struggle» of today evolves around for instance to what extent biological facts is supposed to be the leading axiom on how we judge gender identity and sex. The language always plays an important role in cultural changes/revolutions, and when the language is being used in order to create and uphold existing social norms, the language in itself, and the way we discuss a variety of related themes within the social power struggle, becomes a prominent tool of power not to be dismissed.

By studying language as well as discourse changes, we may expose and understand the greater changes in the cultural hegemony, not least how the hegemonial discourse may affect our societal institutions, our research and science, our judicial system, our art as well as the media institutions.

In this paper I have examined which versions of reality are competing to reach hegemonial status, and how the fight affects freedom of speech in the public realm. This approach is pragmatic and relies on theories from discourse analysis, especially critical discourse analysis. Assisted by text analysis and argumentation analysis I try to present a variety of discourses relevant to the themes being discussed in the empiricism. The material also shows a fundamental agreement on the competing legitimacy of the basic values, but also the fact that the degree of prominence attributed to them varies between the discourses.

Stepan Arkadyevitch took in and read a liberal paper, not an extreme one, but one advocating the views held by the majority. And in spite of the fact that science, art, and politics had no special interest for him, he firmly held those views on all these subjects which were held by the majority and by his paper, and he only changed them when the majority changed them – or, more strictly speaking, he did not change them, but they imperceptibly changed of themselves within him. Stepan Arkadyevitch had not chosen his political opinions or his views; these political opinions and views had come to him of themselves, just as he did not choose the shapes of his hat and coat, but simply took those that were being worn. And for him, living in a certain society – owing to the need, ordinarily developed at years of discretion, for some degree of mental activity - to have views was just as indispensable as to have a hat.

Leo Tolstoj, *Anna Karenina*

Innhold

Sammendrag	3
Abstract	4
Oversikt over tabeller og figurer	8
1. Innledning og forskningsspørsmål.....	9
1.1. Oversikt over oppgaven	10
2. Bakgrunn	11
2.1. Sensitive temaer	11
2.1.1. Minoriteters rettigheter; urbefolkningsgrupper og ulike grupper av minoriteter innenfor kjønnsidentitet.....	13
2.2. Ytringsfrihet.....	14
2.2.1. Ytringsfrihetens rammer og vilkår	15
3. Teori.....	17
3.1. Vitenskapsteoretisk forankring	17
3.1.1. Språkets rolle og funksjon	18
3.1.2. Kontekst.....	20
3.1.3. Virkelighetsbilder.....	21
3.1.4. Legitimering og delegitimering som argumentasjonsstrategi.....	24
3.1.5. Epistemisk, deontisk og emosjonell modalitet.....	24
3.1.6. Debatt som institusjonell samtale.....	27
3.1.7. Diskurs	32
3.1.8. Diskursanalyse	33
3.1.9. Kritisk diskursanalyse	33
3.1.10. Ideologi.....	35
4. Metodologi	36
4.1. Empirien	36
4.2. Analysebegrep.....	37
5. Analyse av debattene	37
5.1. Halloween-debatten.....	37
5.1.1. Analyse av konteksten.....	37
5.1.2. Analyse av virkelighetsbilder som kommer frem i innledende bemerkninger og spørsmålsinnledninger	40
5.1.3. Analyse av spørsmål og responser	51
5.2. Debatten 27. januar 2022 – Hun, han, hen og hva mer?	60
5.2.1. Analyse av konteksten.....	60

5.2.2.	Analyse av virkelighetsbilder som kommer frem i innledende bemerkninger og forord til spørsmål	64
5.2.3.	Analyse av spørsmål og responser	76
6.	Drøfting.....	84
6.1.	Sosial praksis – sosiale og kulturelle strukturer	84
6.1.1.	Ytringsfrihetskulturen	84
6.1.2.	Kunnskapskulturen	88
6.1.3.	Verdikulturen	91
7.	Konklusjon	93
	Referanser.....	95

Oversikt over tabeller og figurer

Figur som fremstiller mainstreaming vs. marginaliserende spørsmål, Clayman, s. 31

Norman Faircloughs tredimensjonale modell for diskursanalyse, s. 34

Tabell over ytringer, presupposisjoner og implikaturer i innledende bemerkninger og spørsmålsinnledninger i Halloween-debatten, s. 40

Tabell over spørsmål og responser kategorisert etter spørsmålstype i Halloween-debatten, s. 51

Ikke-konfronterende bidrag i Halloween-debatten, s. 55

Konfronterende bidrag i Halloween-debatten, s. 56

Alle spørsmål og responser i Halloween-debatten, s. 56

Tabell over ytringer, presupposisjoner og implikaturer i innledende bemerkninger og spørsmålsinnledninger i kjønnsdebatten, s. 64

Tabell over spørsmål og responser kategorisert etter spørsmålstype i kjønns-debatten, s. 76

Ikke-konfronterende bidrag i Halloween-debatten, s. 81

Konfronterende bidrag i Halloween-debatten, s. 82

Alle spørsmål og responser i Halloween-debatten, s. 83

1. Innledning og forskningsspørsmål

For fem år siden begynte hverdagen min å forandre seg på en selsom måte, både privat og i jobben som lærer på videregående skole. Flere ganger hørte jeg elever og egne barn snakke om hva som var «lov» å skrive i tekster eller mene om saker. Etter hvert så jeg et mønster i hendelsene, elever ble meldt til skoleledelsen med bekymring for radikalisering og høyreekstremisme. Omtrent samtidig fant en hendelse i Canada sted. Jordan Peterson, en nå verdenskjent samfunnsdebattant, gikk ut på YouTube og advarte mot en ny lov som kort fortalt ville gjøre det straffbart å ikke tiltale en person med foretrukket personlig pronomen. Han kalte det «compelled speech», og fremholdt standhaftig at dette ikke var snakk om å kverulere om ubetydeligheter, men et skremmende skritt i retning av et kulturelt tyranni. Hans hovedpoeng var forskjellen på å forby visse ord, som for eksempel «neger», og det å pålegge bruken av et ord. At det å tvangsinnføre et nytt ord i språket, som ikke hadde slått rot gjennom høyfrekvent bruk, som vanligvis er forutsetningen for å innføre nye ord i ordlistene, var et annet argument (Dagsnytt 18, 2022). I løpet av veldig kort tid ble Jordan Peterson og andre YouTube-personligheter fremtredende personer i mange unges liv. Her fant de et språk som dekket deres tanker og følelser, som legitimerte deres skepsis til endringer i kulturen rundt dem, og de søkte sammen og fikk et fellesskap i sitt utenforskap. Som mange andre kollegaer var jeg bekymret, men nok mest nysgjerrig. Jeg mener Jordan Peterson stoppet dem fra å bevege seg i en retning som lett kunne blitt farlig for dem, fordi deres kritiske spørsmål til vedtatte sannheter øyeblikkelig og automatisk stemplet dem som onde og intolerante. Når de ikke ble lyttet til og møtt med motargumenter, men bare vurdert med moralske termer, aksepterte de på en måte sin rolle, og levde opp til den. Peterson anerkjente deres kritikk, men oppfordret dem til å gjøre motstand ved hjelp av ytringer, bruke sin demokratiske rett, tørre å formulere det de tenkte på. Jeg leste artikler og bøker, lyttet til pod-caster og så debattprogrammer på TV og YouTube, og alt handlet om ytringsfrihet, selvsensur og den «kulturelle krigen» i USA som så ut til å ha innflytelse også på vår offentlighet. Jeg har alltid likt å diskutere og debattere, og gjerne vekslet mellom ulike posisjoner for å prøve å se tingene fra en ny side, så turbulens og konflikt var jeg vant til. Men noe var galt med den offentlige samtalen, og når jeg fikk muligheten til å skrive en masteroppgave, var det aldri tvil om at jeg ville rette et kritisk søkelys mot det jeg oppfatter som «a social wrong». Lenge visste jeg ikke helt hva som kom til å bli problemstillingen, hva jeg måtte spørre om for å finne svarene jeg lette etter. Men etter noen måneder med intens lesing og fundering, ble det tydelig at det var en maktkamp jeg observerte rundt meg, og i stadig større grad følte meg involvert i, og jeg måtte spørre om hvem partene var, hvilken agenda de hadde og hvordan

kampen om et nytt hegemoni utspilte seg i den offentlige samtalen. I løpet av året som har gått, har vinden ført denne kulturelle krigen helt hjem til Norge, og slagene skulle vise seg å utspille seg rett foran meg, i sanntid, mens jeg arbeidet meg framover.

Utgangspunktet for valg av forskningstema var altså en intuitiv observasjon av «a social wrong». Jeg opplevde at individer, i mange forskjellige sosiale og kommunikative kontekster, syntes å bli behandlet forskjellig, avhengig av standpunkt og verdiposisjon og dermed hadde jeg et tema: det foregår en kulturell verdirevolusjon i samfunnet, hvor tilsynelatende legitime kontrære innvendinger mot et nytt hegemoni møtes med radikale forsøk på delegitimering.

Dette brøt jeg igjen ned til et sett presise og håndterbare forskningsspørsmål:

- Hvilke diskurser kjemper om det kulturelle hegemoniet i to episoder av Debatten på NRK, Hva er det greit å kle seg ut som på Halloween? (2.11.21) og Han, hun, hen og hva mer? (28.1.22)
- Hvilke virkelighetsbilder bidrar programleder Fredrik Solvang til å skape gjennom sin rolle i disse debattene om verdier på NRK?

For å finne svar vil jeg undersøke hvordan det forhandles om rettigheter til å hevde kunnskap, verdiposisjoner og meninger, og dermed til å påvirke samfunnets og de offentlige institusjoners holdninger.

Med utgangspunkt i to temaer av stor offentlig interesse, vil jeg se på det disse temaene har til felles, nemlig at de ser ut til å håndteres på en annen måte i den offentlige samtalen, det vil si i de redigerte mediene, enn andre temaer. Hva kjennetegner dem? Hvem «bestemmer» hvordan den offentlige samtalen om disse temaene skal foregå? Hvordan slår dette ut, helt konkret, i debatter i statskanalen vår, NRK, og hvordan påvirker og gjenspeiler diskursføringen i NRK opinionens holdninger?

1.1. Oversikt over oppgaven

I kapittel to vil jeg først gi en presentasjon av to ulike temaer som har fått mye oppmerksomhet i den offentlige samtalen i senere tid, og hvilke diskurser som finnes for hvert av dem. Jeg vil forklare hvordan jeg mener de er relatert til hverandre og hvorfor de er av interesse for mitt arbeid. Deretter skal jeg prøve å tegne et bilde av samfunnskonteksten disse diskursene eksisterer i, med ytringsfrihetens rammer og vilkår som den ene, og verdibaserte subjektposisjoner som den andre avgjørende faktoren. I kapittel tre vil jeg gjennomgå det teoretiske rammeverket for analysen. I kapittel fire redegjør jeg for de metodologiske betraktningene bak utvalget av empiri og valget av teori og analysemetoder, samt reflekterer

over mulige svakheter ved utvalget. Her vil jeg også vise hvordan jeg bringer begrepene fra teorien inn i den konkrete analysen. I kapittel fem analyserer jeg de to debattene, i overensstemmelse med presentasjonen av dette i metodekapittelet. I kapittel seks drøfter jeg resultatene. I kapittel syv konkluderer jeg ved å oppsummere hovedfunnene og hvordan analysene kan sies å svare på oppgavens forskningsspørsmål.

2. Bakgrunn

Som nevnt i innledningen, ser det ut til å være noen, gjerne sensitive eller tabubelagte temaer som vekker sterkt engasjement, med steile fronter og polariserende effekt i offentligheten. Jeg nevner her en del av disse, for å vise hva jeg mener med «sensitive temaer», men jeg skal kun konsentrere meg om to av dem videre i arbeidet.

2.1. Sensitive temaer

For å forklare hva jeg mener med «sensitive temaer» må jeg trekke et ytterligere skille, nemlig mellom to typer sensitive temaer. Det finnes mange flere sensitive temaer, i betydningen ømtålige eller tabubelagte, kjennetegnet av at de enten er svært private (for eksempel temaer knyttet til kropp/kroppsfunksjoner, hygiene, seksualitet osv.), svært såre (for eksempel selvmord, psykisk sykdom, ulike konflikter osv.) eller svært personlige (for eksempel politiske eller religiøse oppfatninger). Hvordan slike temaer behandles i offentligheten er både viktig og interessant, men ikke for dette arbeidet. Her skal det handle om den andre typen sensitive temaer. De er sensitive fordi de er kontroversielle, og fordi de vanskelig kan diskuteres uten at dyptliggende og personlige verdier og holdninger gjør seg gjeldende som ulike diskurser.

Noen slike temaer er abort, Israel-/Palestina-konflikten, kjønn, seksuell legning og kjønnsidentitet, innvandring, rasisme vs. religionskritikk, likestilling og minoriteters og spesielt urbefolkningers rettigheter.

Abort er et godt eksempel. Abort er «avbrytelse av et svangerskap» (Nesheim, 2021) og brukes både om spontan og provosert abort. At en *provosert abort* (altså en bevisst og villet avbrytelse av et svangerskap) har fått det samme språklige uttrykket som en *spontan abort* (vanligvis en uønsket avbrytelse av et i utgangspunktet ønsket svangerskap), må tolkes som et uttrykk for en verdibetraktning. Avhengig av språkbrukerens holdning til abort, vil betegnelser som «fosterdrap» eller «miste et barn» brukes. Hvorvidt ordet «barn», «foster», «embryo», «celleklump» eller «baby» blir brukt om det som avbrytes eller fjernes, og om kvinnens kropp og liv eller fosterets rettigheter betones er heller ikke tilfeldig. Vi ser altså at

verdiposisjoner preger språket sterkt, og at ordene vi velger gjenspeiler ofte ikke bare *hva* vi snakker om, men også *hva vi mener* om sakskomplekset. Resultatet er at det oppstår ulike *abortediskurser*, altså ulike *måter å snakke om* abort på. Dette kommer jeg nærmere tilbake til i kapittel 3. En diskurs om et sensitivt tema er altså en måte å snakke om temaet på som ikke kommer til «overflaten» i debatten, fordi deltakerne feilaktig forutsetter konsensus om de moralske vurderingene som ligger til grunn for dem. De ligger der som presupposisjoner hos deltakerne i en samtale. Disse diskursene befinner seg i spenningsfeltet mellom realpolitikk og ideologisk politikk, hvor deltakerne i varierende grad forventer at motparten deler deres verdier. I debatten om Halloween-kostymer nevner noen deltakere at noe er «komfortabelt» eller «ikke komfortabelt», mens andre snakker om «intensjonen» ved ord og handlinger. Det forhandles åpenbart om makt mellom minoriteter og en antatt majoritet, uten at de eksplisitt diskuterer hvorvidt det å tilhøre en minoritet faktisk gir deg større autoritet og retten på hegemoniet i spørsmål om minoriteters rettigheter. Det forutsettes på den ene siden at alle deltakere er enige i at minoriteter skal være komfortable (og at det er et overordnet mål for politikken), og at majoriteten bør handle slik at minoriteten har det komfortabelt, slik det er vanlig å jobbe for å oppnå politiske mål. På den andre siden forutsettes det enighet om at når en handling er ment godt, bør den aksepteres og anerkjennes som en god handling. I debatten om et tredje juridisk kjønn foregår det også en forhandling om forskjellige verdiers legitimitet, og vektning av verdienes betydning i forhold til hverandre, uten at denne forhandlingen løftes ut av debatten og gjøres til en ren verdidebatt. Jeg skal forsøke å vise at begge disse debattene har en praktisk og politisk side og en teoretisk side, som kanskje best kunne vært diskutert adskilt fra hverandre.

Disse diskursene er altså svært komplekse, men kompleksiteten undervurderes lett, fordi deltakerne i dem enten ikke er klar over hvor verdiladde de er, eller hvor forskjellige verdiene er som ligger under egne og andres standpunkt og argumentene for dem. I argumentasjonsanalysen skal jeg vise hvordan påstander og deres begrunnelse i denne kategorien av sensitive diskurser møtes med ulik grad av konfronterende spørsmål og responser av programleder. Det ser faktisk ut til at det å stille spørsmål ved enkelte standpunkter i seg selv betraktes som en fiendtlig posisjon. I analysen av spørsmålene i debattene vil jeg analysere hvilken rolle programleder spiller i å legitimere eller deligitimere ulike synspunkt og verdiposisjoner.

2.1.1. Minoriteters rettigheter; urbefolkningsgrupper og ulike grupper av minoriteter innenfor kjønnsidentitet

I 1989 presenterte den amerikanske rettsprofessoren Kimberlé Crenshaw begrepet «interseksjonalitet», som peker på hvordan sosiale kategorier som kjønn, rase, etnisitet, religion, sosial klasse, seksuell orientering og funksjonsevne virker gjensidig inn på hverandre og påvirker personers leve- og livsvilkår. Begrepet blir mye brukt i analyser av maktrelasjoner i samfunnet. De senere årene har begrepet «identitetspolitikk» etablert seg i offentligheten, som viser til «politisk virksomhet eller aktivisme som tar utgangspunkt i erfaringene og historien til en marginalisert gruppe mennesker, som regel en minoritet» (Thun, 2019). Utgangspunktet for identitetspolitikken er ulike initiativ som er ment å støtte grupper som opplever seg urettferdig behandlet på grunn av sin minoritetstilhørighet. Ofte dreier initiativene seg om å kompensere for urettferdigheten undertrykkningen har ført til, som for eksempel å betale ut penger til etterkommere av slaver i USA, offentlige beklagelser eller nytt lovverk som skal sikre like rettigheter for minoritetsgruppen eller også sørge for særrettigheter. I de første tiårene handlet kampen stort sett om kjønns- og rasebasert likestilling, og initiativene har gått fra å være private, ideelle og frivillige til å bli en del av fundamentet i alle vestlige demokratier, samt i FNs menneskerettighets-konvensjoner, som de fleste land i den vestlige verden har ratifisert. De siste 10-15 årene har imidlertid disse kampsakene mistet noe av sitt moment, rett og slett fordi de har smeltet sammen med verdiene våre. Vi har oppnådd et bredt felles verdigrunnlag på de aller viktigste punktene, om enn med noe forskjellig begrunnelse. Men, etter hvert som globaliseringen slo fart, har land i vår kultursfære blitt mer heterogene, og nye grupper av mennesker skal innlemmes i storfamilien. Nye ideologiske impulser har satt sitt preg, takket være de liberale og demokratiske prinsippene vi har bygget samfunnet på. Religionsfrihet, tankefrihet, forsamlingsfrihet og ytringsfrihet er ikke blitt universelle rettigheter uten offer og innrømmelser. De har vært skattet *på tross av* de offer vi har måttet bringe for dem. Dypest sett bygger de på den samfunnspakten opplysningsfilosofen John Lock foreslo, “Being all equal and independent, no one ought to harm another in his life, health, liberty, or possessions.” (Locke, 1690) Den enes frihet slutter der den andres begynner. Maktfordeling, ytringsfrihet og toleranse skulle sikre det liberale demokratiet. Dette synets konklusjon er at *min frihet* er nettopp *min* frihet, og dets implikasjon er at denne *andre* kan komme til å praktisere sin frihet annerledes enn jeg min. Å sette ideen om til praksis har vist seg å være en svært vanskelig, om ikke umulig øvelse. Det ligger i demokratiets natur at det vil mislykkes ofte, fordi menneskene som utgjør det er feilbarlige. Demokratiet er sårbart for

undertrykkende mekanismer, og siden vi ikke har en felles «Gud», den endelige sannhet, som avgjør alle stridsspørsmål, vil våre samfunn være preget av uenighet og uro. Løsningen for å få det til å fungere har vært noen offentlige, uavhengige institusjoner, som sikrer en bredest mulig fordeling av makten, ment å skulle «holde hverandre i ørene», og dermed forhindre maktkonsentrasjon og tyranni. Den lovgivende, den utøvende og den dømmende makt, og ikke minst den fjerde statsmakt, den frie presse, utgjør de fire veggene i demokratiens bygning. Det kulturelle hegemoniet, den offentlige meningen, hos oss representert av den statlige informasjons-institusjonen NRK, er det beste måleinstrumentet på rikets tilstand. Dette oppdraget er betrodd dem, det er de seg bevisst, og derfor er det naturlig å hente empirien herfra.

Da de «store» kampene var vunnet, juridisk like rettigheter uansett kjønn, etnisk gruppe, religion og politisk syn, dukket det opp nye områder å ta fatt i. Hvem som er minoritet og hvem som er majoritet kan veksle omtrent fra det ene øyeblikket til det andre, avhengig av kommunikasjonskontekst, og betegnelsen «privilegert», som i rettighetskampens vokabular har vært synonymt med å tilhøre majoriteten, likeså. De store omskiftningene i verden, både demografisk, teknologisk og ideologisk, har forskjøvet maktbalansen mange ganger, og det gjør det krevende å være samfunnsdeltaker. Det er også utfordrende for de statlige institusjonene å hele tiden sørge for at lover oppdateres og håndheves slik at alle individer til enhver tid opplever at deres menneskerettigheter har reell beskyttelse.

2.2. Ytringsfrihet

I Norge har vi en paragraf i straffeloven, §185, ofte kalt «rasismeloven», som begrenser ytringsfriheten i Grunnlovens §100. Loven slår fast at den som «forsettlig eller grovt uaktsomt setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring» straffes med bot eller fengsel inntil tre år. Loven tar opp i seg både intensjon og virkning, henholdsvis definert som «forsettlig» og «grovt uaktsomt». En diskriminerende eller hatefull ytring skal forstås som å true eller forhåne noen, fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen, på grunn av hudfarge eller etnisk opprinnelse, religion eller livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk eller nedsatt funksjonsevne.

De siste punktene har kommet til ved at straffebudet i senere år har blitt utvidet to ganger, i 2013 for å inkludere personer med nedsatt funksjonsevne, og så i 2021, da det også ble straffbart å fremsette hatefulle ytringer på bakgrunn av kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk. Det er viktig å merke seg at kjønn i seg selv ikke har noen beskyttelse som kategori, begrunnet med at kjønnsstilhørighet (kvinne eller mann) ikke er minoriteter. Loven om

likestilling mellom kjønnene hjemler likevel mulighet for positiv diskriminering av kvinner, når den i sin formålsparagraf understreker at den «tar særlig sikte på å bedre kvinnens stilling», og FNs 5. bærekraftsmål «Likestilling mellom kjønnene» er på samme måte viet arbeidet med å «styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet». Dette er et eksempel på at interseksjonaliteten kan medføre gjensidig utelukkende eller konkurrerende verdier og interesser.

2.2.1. Ytringsfrihetens rammer og vilkår

22. september 1999 leverte en kommisjon sin utredning til Justis- og politidepartementet (Ytringsfrihetskommisjonen, 1999). Oppdraget var å gjøre en grunnleggende gjennomtenking av ytringsfrihetens stilling i samfunnet, og hadde revisjon av ytringsfrihetens grunnlovsværn som et kjernepunkt. Kommisjonen gikk inn for omfattende endring av paragrafen, som ville verne ytringsfriheten bedre enn tidligere. Hovedsynspunktet var at «Norge skal være et åpent samfunn der den enkelte har frihet til å ytre seg og holde seg informert.» Den slår fast at «En opplyst, aktiv og kritisk offentlighet er demokratiets grunnvoll.». Kommisjonen understrekte viktigheten av tvangsfri kommunikasjon for reell ytringsfrihet, og at begrensninger av ytringsfriheten må avveies nøye mot den skade eller forstyrrelse dette inngrepet kan påføre de tre prosessene ytringsfriheten skal verne, nemlig sannhetssøkingen, demokratiet og individets frie meningsdannelse.

Ikke visste kommisjonen hvor relevant loven i de følgende tiårene skulle komme til å bli, hvilke muligheter folkeopinionen skulle få til å praktisere ytringsfriheten og hvor vanskelig det skulle bli å forsvare den. Den nye loven innebar restaurert skyldkrav, videreføring av vern av frimodige ytringer, generelt forbud mot sensur, mot forhåndssensur av enhver ytring, uavhengig av medium, et grunnlovfestet offentlighetsprinsipp og ikke minst en synliggjøring og understreking av statens ansvar for borgernes faktiske ytringsmulighet.

I et intervju på Torp (NRK) sier Anine Kierulf, som er førsteamanuensis ved Institutt for offentlig rett ved Universitetet i Oslo og spesialrådgiver ved Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM), at hun tror det er «veldig mye som kunne vært forklart og som burde vært diskutert mer. Det er veldig mange juridiske spørsmål, juridiske vurderinger som avgjør samfunnsspørsmål i vår tid, som man burde kjenne bedre til.». På spørsmål om hvem sin oppgave det er svarer hun at det er «flere advokater og akademikere som tar oppgaven på alvor, men universitetsfolk burde absolutt ta et større ansvar for å gjøre jusen tilgjengelig for folk flest.» (Kierulf, Anine Kierulf, 2018)

Fra 2013-2014 gjorde forskere, ledet av Institutt for samfunnsforskning, på oppdrag fra Fritt Ord¹, en ny gjennomgang av ytringsfrihetens betingelser i Norge. De ønsket spesielt å undersøke fire større endringsprosesser, globalisering og flerkultur, digitalisering og en endret medievirkelighet, overvåkning og kontroll, samt managerialisme².

Fritt Ord og Institutt for samfunnsforskning lanserte 26. april 2022 boka *Ytringsfrihet i en ny offentlighet: Befolkningens holdninger til ytringsfrihet og informasjonsfrihet i Norge*. (Mangset, Midtbøen, & Thorbjørnsrud, 2022)

Forskerne konkluderer med at holdningene til grensene for ytringsfriheten stort sett er stabile, men at «Enkelte grupper, som unge voksne, kvinner og velgere på venstresiden, er blitt mer skeptiske til ytringer som kan forstås som rasistiske eller krenkende overfor ulike minoritetsgrupper.» De konstaterer at det er en stabilt høy andel av befolkningen som «unngår å si sin mening i ulike fora hvis det kan få negative sosiale konsekvenser for dem», som med andre ord praktiserer selvsensur. Hvilke trusler befolkningen mener den offentlige debatten står ovenfor varierer etter kjønn, alder, utdanning og politisk ståsted, og dreier seg om «behovet for å beskytte sårbare grupper» på den ene siden og «utfordringen med et trangt ytringsrom preget av politisk korrekthet, et snevert opinionsklima og behov for større perspektiv-mangfold i mediene» på den andre siden.

Når det gjelder befolkningens holdninger til mediene, finner forskerne at det generelt er lavere tillit til mediene enn til andre institusjoner, men at den har økt de siste fem årene. Det viser seg at de som aktivt deltar i nettdebatter i større grad stemmer på fløypartier enn den øvrige befolkningen, og at dette spesielt gjelder på høyresiden. Disse befinner seg også oftere på fløyene i ideologiske stridsspørsmål, og utgjør et flertall av dem som har lav tillit til de tradisjonelle mediene og til journalisters upartiskhet. (Mangset, Midtbøen, & Thorbjørnsrud, 2022)

15. august 2022, bare dager etter at Salman Rushdie ble angrepet og knivstukket på scenen under et litteraturarrangement i New York, overleverte en ny ytringsfrihetskommisjon sin rapport til kultur- og likestillingsministeren på Arendals-uken. Kommisjonens mandat har vært, med utgangspunkt i Grunnlovens §100, «å utrede de sosiale, teknologiske, juridiske og

¹ Fritt Ord er en allmenntilgjengelig privat stiftelse som arbeider for å fremme ytringsfrihet, offentlig debatt, kunst og kultur. <https://frittord.no/>

² Managerialism combines management knowledge and ideology to establish itself systemically in organisations and society while depriving owners, employees (organisational-economical) and civil society (social-political) of all decision-making powers. Wikipedia

økonomiske rammene for ytringsfrihet i dagens samfunn». (Kulturdepartementet, 2019) I juni 2021, midt i arbeidsperioden, trakk rådsmedlem Begard Reza seg i protest fra arbeidet. Hun rettet kraftig kritikk mot kommisjonen, og hevdet at den var blitt et politisk verktøy for høyresiden. (Aasmundsen & Aas, 2021) Utredningen (Ytringsfrihetskommisjonen, 2022) har fått navnet *En åpen og opplyst offentlig samtale*, og konkluderer i sammendraget:

De siste 20 årene har vi opplevd en demokratisering av ytringsmulighetene det er vanskelig å fatte rekkevidden av. Tilgangen på informasjon og mulighetene for deltakelse er revolusjonert. Samtidig har det teknologiske skiftet skapt nye problemer. Overvåkning, spredning av feilinformasjon og ordvekslinger hinsides alminnelig høflighet setter ytringsfriheten på prøve.

Mer straff og flere forbud er ikke løsningen på utfordringene i ytringsrommet. Et sterkt og mangfoldig sivilsamfunn og et fornuftig regulert ytringsrom er fortsatt den beste garantien for en solid reell ytringsfrihet. Like viktig som å sikre den rettslige ytringsfriheten, er det å jobbe for en sunn ytringskultur.

Spesielt interessant er det at Stavrum ved overrekkingen spesielt peker på sivilsamfunnet som hovedarena for bygging og styrking av den demokratiske beredskapen, i motsetning til politisk og juridisk regulering. «Kommisjonen peker på tiltak som kan styrke folks kritiske sans, mediekunnskap og den opplyste offentlige samtalen, og at dette primært bør skje gjennom å videreutvikle ytringsfrihetens infrastruktur, inkludert utdannings- og mediesystemene.» (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2022)

I et intervju med NDLA, presenterer debattredaktør i NRK, Knut Magnus Berge sin holdning til ytringsfrihet: «Jeg mener det er helt avgjørende for et levende demokrati at man har en såkalt offentlig samtale. Det betyr at en har en diskusjon rundt de viktigste temaene i vår tid. Og så er det viktig at det blir belyst, altså at det kommer argumenter fra ulike måter å se det på. Det er jo kjernen i et demokrati, at vi har ulike oppfatninger av ting, men at vi prøver som samfunn å finne den beste måten å løse ting på.» (Berge, 2020)

3. Teori

3.1. Vitenskapsteoretisk forankring

Jeg har valgt en eklektisk teoretisk tilnærming, hvor det overordnede teoretiske rammeverket er *kritisk diskursanalyse* (*Critical Discourse Analysis*, heretter forkortet til *CDA*). *CDA* bygger på ideene til postmodernistiske tenkere, spesielt Michel Foucault, men det er Norman Fairclough som har videreutviklet den analytiske metoden, og som internasjonalt anerkjennes

som en av de mest sentrale teoretikerne innen ulike former for diskursanalyse. Det er derfor naturlig å bruke mange av hans definisjoner og begreper. Jeg begynner med å beskrive rammeverkets vitenskapelige forankring og viser hvordan mitt arbeid føyer seg inn i et større fagfelt.

Kritisk diskursanalyse har to overordnede teoretiske forankringspunkter, ett i pragmatiske språkteorier og ett i kritisk teori. Disse baserer igjen sine analyser på henholdsvis etnometodologiske og poststrukturalistiske teorier og metoder, og jeg henter begreper fra begge disse skolene. Pragmatiske språkteorier og kritisk diskursanalyse brukes ofte, men ikke alltid i kombinasjon. Utelukkende bruk av CDA kan oppfattes tendensiøst, med sin leting etter spor av makt, kontroll og ideologi, og den pragmatiske analysetilnærmingen forankrer den i lingvistikken og gir meg et rammeverk som gjør det mulig å beskrive språklige fenomen systemisk og funksjonelt, og dermed gi tyngde og troverdighet til påstander som fremføres i den kritiske diskursanalysen. En slik eklektisk tilnærming egner seg spesielt godt til analyser av tekster om sensitive temaer.

3.1.1. Språkets rolle og funksjon

Den franske lingvisten Ferdinand de Saussure grunnla strukturalismen, og trakk et skille mellom *språket som system* (*langue*) og *språket i bruk* (*parole*). Men mens den strukturalistiske språktradisjonen utelukkende interesserer seg for *langue*, dukket det i poststrukturalismen opp kontrære syn på hvilke temaer lingvistikken skulle befatte seg med. Den kritiske lingvistikken (*Critical Linguistics*, heretter forkortet til *CL*) rettet oppmerksomheten mot det symbiotiske forholdet mellom den grammatiske språkstrukturen og den sosiale strukturen, altså mellom språket og samfunnet. Ifølge Fairclough har dagens sosialvitenskap blitt sterkt påvirket av den såkalte sosialkonstruktivismen, som hevder at den sosiale verden er sosialt konstruert, og mange teorier innenfor denne retningen vektlegger teksters rolle (språk og diskurser) i konstruksjonen av den sosiale verden. Han mener at disse teoriene tenderer til å være mer idealistiske enn realistiske. Vi kan riktignok konstruere (representere, forestille oss) den sosiale verden på bestemte måter, men om vår representasjon har en endrende effekt på konstruksjonen, avhenger av diverse kontekstuelle faktorer, inkludert hvordan den sosiale realiteten allerede er, hvem som konstruerer den, osv. Han aksepterer en moderat versjon av påstanden om at den sosiale verden er tekstuel konstruert, men ikke den ekstreme. (Fairclough, *Analysing discourse*, 2003, ss. 8-9)

Vi snakker altså om henholdsvis *formelle* og *funksjonelle* tilnærminger til språk (Svennevig, *Språklig samhandling*, 2020, ss. 17-20) Utover på 1960-tallet, omtrent parallelt med at Noam

Chomsky utviklet den *generative syntaksen*, som er en fortsettelse av den strukturelle retningen, utviklet Michael Halliday den *systemisk funksjonelle lingvistikken* (*Systemic Functional Linguistics*, heretter forkortet til *SFL*), som har relasjonen og samspillet mellom språkets grammatiske struktur og den rollen språket spiller i kommunikasjon og i samfunnet som sitt analyseobjekt. Han kombinerer altså den formelle og den funksjonelle tilnærmingen til språk. SFL spør hvorfor en måte å si eller skrive noe på er valgt fremfor en annen, og ikke utelukkende hva språk er og hvordan systemet er. SFL undersøker hvilken funksjon språket har, hva språk gjør. I SFL-analyse spør man hvem som er deltakerne i setningen, hvilke prosesser som foregår og hvilke holdninger og synspunkter som uttrykkes i teksten. Det finnes et stort antall versjoner av denne tredelingen av språkets funksjoner. Allerede i antikken, beskriver Aristoteles hvordan språket brukes til å appellere til etos, logos og patos. (Aristoteles kommer jeg tilbake til i forbindelse med ulike syn på uenighet.) I senere tid er det psykologen Karl Bühlers inndeling i språket som symbol, symptom og signal som har blitt standarden, som både Jürgen Habermas (Frankfurterskolen), og Norman Fairclough og mange andre baserer seg på, men også Roman Jakobson, Searle og Tomasello har sine versjoner av denne tredelingen. I og med at Norman Fairclough er den største autoriteten innenfor ulike former for diskursanalyse, er det hans «versjon» jeg tar med meg videre i arbeidet, sammen med Stevanovic og Peräkyläs inndeling i arbeidet med forhandling om makt i samtalen (3.1.4)

De tre kommunikative funksjonene språket har, ifølge Fairclough, er den *ekspressive*, den *referensielle*, og den *mellommenneskelige*, som til sammen bidrar til språklig samhandling mellom mennesker i et sosialt fellesskap.

Ved hjelp av den *ekspressive* språkfunksjonen uttrykker språkbrukeren sine tanker, holdninger og følelser knyttet til innholdet i de språklige ytringene. Når vi analyserer den ekspressive funksjonen en ytring har, ser vi etter to ting, graden av *sikkerhet* og av graden av *ønskelighet* i ytringen. (Svennevig, Språklig samhandling, 2020, s. 21)

Ved hjelp av den *referensielle* funksjonen skaper språkbrukeren et bestemt bilde av virkeligheten. I analyse av denne funksjonen ser vi på hvordan språkbrukeren ordner fenomener i kategorier, prosesser og omstendigheter. (ibid.)

Ved hjelp av den *mellommenneskelige* funksjonen appellerer taleren til samtalepartnere gjennom ulike språkhandlinger. Analyse av denne funksjonen vil man kunne si noe om relasjonen språkbrukeren har til adressaten hva de ønsker å oppnå med en ytring, basert på hvilke språkhandlinger de utfører. (ibid.)

Selv om en enkelt språkfunksjon kan dominere i en ytring, er likevel alle språkfunksjonene til stede. Gjennom språket og språkfunksjonene knyttes tre kommunikative størrelser, taleren, verden og adressaten sammen. Svennevig understreker at disse funksjonene «er innskrevet i selve språkets arkitektur» (s. 22). «Språkssystemet er rett og slett skapt slik at vi, når vi former en setning, må ta valg som formidler noe om vårt verdensbilde, vår holdning til emnet og vår relasjon til adressaten» (s. 22).

3.1.2. Kontekst

Kontekst er den sammenheng en ytring inngår i som er relevant som bakgrunn for å produsere eller forstå de/n (Svennevig, Språklig samhandling, 2020, s. 143). En viktig start på en diskursanalyse er derfor å få oversikt over omstendighetene ytringene i empirien oppsto i, for det er først når en ytring gjøres, at konteksten oppstår, samtidig som ytringen ikke gir mening uten konteksten. Deltakerne er sammen om å «skape en bakgrunn for en ytring i fellesskap ved å aktualisere antakelser, viten, skjemaer osv. som de vet de har gjensidig tilgang til». (Svennevig, Språklig samhandling, 2020, s. 25) For å bryte dette ned skiller vi mellom tre ulike nivåer av kontekst: den tekstuelle konteksten, situasjonskonteksten og kulturkonteksten. (ibid.)

3.1.2.1. Tekstuell kontekst

«Den tekstuelle konteksten er de ytringene som går forut for den aktuelle ytringen, eller de tidligere tekstene i en kjede av tekster» (Svennevig, 2020, s. 27), og den samme dynamikken som skjer på mikronivå i ethvert nærhetspar i en samtale, finnes også på diskursivt nivå (makronivå), hvor nye tekster forholder seg til foregående tekster om samme tema. «På denne måten er foregående ytringer en svært viktig kilde til kontekst og skaper klare begrensninger på hva som kan sies når» (ibid).

3.1.2.2. Situasjonskontekst

«Situasjonskonteksten utgjøres i korthet av et sett med deltakere som er engasjert i en kommunikativ oppgave i visse fysiske omgivelser gjennom et visst medium.» (Svennevig, 2020, s. 27) Deltakerne er individer, som opptrer i sosiale hendelser med sine personlige egenskaper og bakgrunner og ikke minst med ulike relasjoner til hverandre, til temaet for samtalen og til den fysiske kommunikasjonssituasjonen. Enhver samtale inneholder elementer av uforutsigbarhet, avhengig av hvor konvensjonalisert de ulike rollene deltakerne inngår i er.

3.1.2.3. Kulturkontekst

«Kulturkonteksten er de konvensjonelle ressursene og begrensningene deltakerne har som deltakere i ulike kulturelle fellesskap.» (Svennevig, 2020, s. 28) Her må deltakernes situasjonskontekst settes til side til fordel for den aktiviteten de inngår i, med sine

konvensjonelle roller. Forskjellen på disse kontekstene er, ifølge Svennevig, at mens situasjonskonteksten er konkret og partikulær, er kulturkonteksten abstrakt og generell. I det subjekter og klienter går inn i sine respektive standardiserte roller, iscenesetter de aktiviteten og situasjonen gjenkjennes. Deltakerne er først og fremst individer, men de inngår der «ute i verden» også i helt ulike roller (ibid). De er politikere, foreldre, fagpersoner, aktivister eller journalister. De har sikkert ført utallige samtaler om det aktuelle temaet, men ikke her i dette studioet i NRKs bygning, ikke med akkurat disse med- og motdebattantene og ikke dirigert og styrt av denne programlederen i akkurat dette formatet. Alt dette er det viktig å ha i mente i møte med empirien. Situasjonen defineres og omdefineres fortløpende av ytringene som inngår i den (ibid).

3.1.3. Virkelighetsbilder

CDA er tuftet på forståelsen av at språk er makt, og at valg av ord dermed potensielt kan påvirke hvordan deltakere og tilhørere i en kommunikasjonssituasjon tenker om et saksforhold, og i ytterste konsekvens også utformingen av politikk. En bestemt måte å snakke om virkeligheten på kan både konstituere og opprettholde et bestemt virkelighetsbilde, og det dominerende virkelighetsbildet i et samfunn kalles den *hegemoniske diskursen* (jamfør 3.1.8). NRK skal gjenspeile det norske samfunnet, og dermed de diskursene som til enhver tid har hegemoni. «Alle uttrykksmåter viser et perspektiv på verden og bidrar til en bestemt forståelse av den. Valget av et ord er aldri naturgitt. Det er altså ikke bare 'å kalle en spade for en spade'. Valg av ord og uttrykksmåter bidrar til å skape ulike virkelighetsbilder og har dermed politiske og ideologiske konsekvenser.» (Svennevig, 2020, s. 195)

Hva er sannhet, og hva er virkelighet? De fleste vil si at de ønsker å vite hva som er sant og virkelig om saksområder de er opptatt av. Opplysningsidealet står fremdeles sterkt i vår kultur, og når avansert moderne teknologi stiller nærmest ubegrensede muligheter for innhenting og bearbeiding av informasjon til disposisjon for alle, kan vi lett komme til å tro at vi har et *korrekt* bilde av virkeligheten, i stedet for et *bestemt* bilde av en *del* av virkeligheten. Hvis vi sammenligner våre virkelighetsbilder med fotografier, er det lettere å forstå at ikke bare kvaliteten på kamerautstyr spiller inn på resultatet, men også fotografens valg av motiv, kameravinkel, perspektiv og ikke minst lysforhold og andre miljøfaktorer påvirker fotografiet som produseres. På samme måte som et fotografi vil avsløre fotografens holdning til motivet som fotograferes, påvirkes språket vårt i stor grad av et sett av faktorer. I kritisk diskursanalyse er det vesentlig å rette søkelyset mot disse faktorene, identifisere dem, dekonstruere dem og vise frem hvilke valg som har bidratt til resultatet vi ønsker å forstå.

«Sett fra ulike ståsteder ser verden ulik ut, og det er dette som gjenspeiles i de ulike formuleringene.» (Svennevig, 2020, s. 195) Når vi lytter til, eller kanskje selv deltar i samtaler og diskusjoner i hverdagen, kan vi få inntrykk av at det helt klart er en «fasit» på hva som er faktisk riktig og moralsk riktig oppfatning av virkeligheten, men ifølge Svennevig er det et viktig poeng at «det ikke finnes noen ‘korrekt beskrivelse’ eller noe nøytralt perspektiv som beskrivelsesmåtene kan vurderes i forhold til» (ibid). Det betyr at uansett hvordan jeg eller andre velger å presentere et tema, er det en bestemt forståelse av dette temaet som til syvende og sist egentlig presenteres. «Valg av ord og uttrykksmåter bidrar til å skape ulike virkelighetsbilder og har dermed politiske og ideologiske konsekvenser» (ibid).

I begge debattene jeg skal analysere, er det en konflikt mellom, grovt sett, to ulike måter å betrakte virkeligheten på, *to måter å snakke om* samme tema på, *to ulike diskurser*. For å gå frem på en vitenskapelig måte, har jeg valgt følgende kategorier for analyse av virkelighetsbildene ytringene skaper: proposisjonelt innhold, kategoriseringer, prosesser og deltakere, epistemisk, deontisk og emosjonell modalitet og legitimering og delegitimering som argumentasjonsstrategi og pågåenhet i spørsmålsstil.

Hvilke analysekategorier som tillegges mest vekt vil variere.

3.1.3.1. Proposisjonelt innhold

Når vi kommuniserer, gir vi uttrykk for våre antakelser om verden (jamfør *referensiell språkfunksjon*, 3.1.1), med større eller mindre grad av sikkerhet og ønskelighet, avhengig av konteksten (jamfør 3.1.2). “Texts inevitably make assumptions. What is ‘said’ in a text is ‘said’ against a background of what is ‘unsaid’, but taken as given” (Fairclough, 2003, s. 40). Det usagte er en slags intertekstualitet, ikke på den måten at den konkret henviser til en bestemt tekst, det er mer snakk om en relasjon mellom denne teksten og det som har blitt sagt eller skrevet eller tenkt andre steder, hvor “andre steder” forblir vagt.

Han skiller mellom tre hovedtyper av antakelser, eksistensielle (antakelser om hva som finnes), proposisjonelle (antakelser om hva som er eller kan være tilfellet) og verdiantakelser (antakelser om hva som er god eller ønskelig) (Fairclough, *Analysing discourse*, 2003, ss. 40-41)

En proposisjon er en elementær representasjon av et saksforhold som kan være sann eller usann i en gitt situasjon», og en analyse av ytringer i proposisjoner innebærer derfor «å dele opp det referensielle innholdet i elementære påstander som kan bekreftes eller avkreftes på grunnlag av saksforhold i verden». Målet med denne analysen er å formulere «eksplisitt de

betingelsene som må være oppfylt for at ytringen selv skal være sann i en gitt situasjon (*såkalte sannhetsbetingelser*)» (Svennevig, Språklig samhandling, 2020, s. 74).

Presupposisjoner er forhåndsantakelser som taleren tar for gitt at mottakeren er kjent med og innforstått med, men som kan være vevd inn i proposisjonen og ikke ytret eksplisitt (s. 77).

«Det proposisjonelle innholdet i en ytring eller i en tekst er summen av de eksplisitt framsatte påstandene om verden som ligger i ytringen(e), pluss presupposisjoner» (s. 78).

Tolkningsrommet innbefatter det potensielle innholdet mellom det proposisjonelle innholdet og fortolkeren, det implisitte budskapet. Dette implisitte budskapet kalles *implikaturer*.

3.1.3.2. Kategoriseringer

For å skape orden i et kaos av sanseinntrykk, har vi laget et sett av kategorier som vi sorterer fenomener i virkeligheten inn i. Vi oppretter kategorier ut fra bestemte likhetstrekk og gir så et «navn» til denne kategorien, et «ord». Ord er, som nevnt, aldri nøytrale, fordi vi har valgt hvilke likhetstrekk som skal kvalifisere for den enkelte kategorien. Inndelingen gjenspeiler derfor kulturens interesser og perspektiver. Det er altså ikke bare egenskaper ved fenomenene i seg selv som sorterer dem inn i kategoriene, men også våre tanker om hva vi skal bruke dem til. Språket stiller en samling av ferdig definerte kategorier til disposisjon for språkbrukeren, et leksikon. Fordi kulturen gjennom hele denne prosessen har påvirket kategoriseringen av språket, er interessene og perspektivene vevd inn i språket, og gir dermed en kulturell forhåndsforståelse av hvordan virkeligheten ser ut. Og fordi kulturen er dynamisk, er språket heller ikke statisk, vil det i enhver kultur oppstå kamp om kategoriseringene, om ordene, fordi språkbrukerne er uenige om ordene faktisk gjenspeiler virkeligheten, slik de oppfatter den. En slik kamp foregår nå. «Kjønn» har f.eks. kulturelt vært forstått som et biologisk bestemt binært fenomen, og språkbrukerne har blitt lært opp til å oppfatte at mennesker enten er kvinner eller menn. Når noen så blir seg bevisst at de slett ikke oppfatter virkeligheten om seg selv slik, de opplever ikke at noen av disse kategoriene gjenspeiler hvem de er, ønsker de å endre definisjonen av kategoriene, og legge et nytt eller annet meningsinnhold i ordet, eller endre/bytte ut ordet med et annet. Andre igjen kan oppfatte «kjønn» som to faste kategorier, kvinne eller mann, men de oppfatter ikke at deres biologiske kjønn sammenfaller med andre likhetstrekk kulturen har gitt som kriterier for å kvalifisere som enten det ene eller andre, de ønsker å flytte seg selv over i den andre kategorien. For at det skal bli mulig, må språkbrukerne i et kulturelt fellesskap bli enige om å definere om kategoriene, for kategoriseringene krever enighet om hvilken virkelighet de skal representere. Når en slik uenighet blir tilstrekkelig stor, så stor at en større gruppe av ord får ulikt meningsinnhold for mennesker i et språkfellesskap, oppstår ulike diskurser, ulike måter å snakke om det samme

fenomenet på. Når vi beskriver en hendelse eller gir uttrykk for et standpunkt, har vi gjort en rekke leksikalske og grammatiske valg for å oppnå at virkeligheten fremstår på en bestemt måte, og dermed også valgt bort andre formuleringer, for å unngå at virkelighet fremstår på en annen måte enn vi oppfatter den. Jeg kommer tilbake til dette i analysen av ord og kategoriseringer.

3.1.3.3. Prosesser og deltakere

Det er ikke bare leksikalske valg som påvirker vår beskrivelse av virkeligheten. Også valg av prosesser og deltakere spiller en viktig rolle. «Processes are the cores of the clause from the experiential perspective: the clause is primarily ‘about’ the event or state that the participants are involved in.» (Fairclough, *Analysing discourse*, 2003)

Vi kan f.eks. velge å basere beskrivelsen på en eller flere deltakere i prosessen, og vi kan velge hvem som skal være agens eller om agens skal være representert i setningen i det hele tatt. Valget av selve prosessen kan også gi stort rom for tolkning. Akkurat den samme hendelsen kan nemlig beskrives på mange ulike måter, og det kan derfor være relevant å se nærmere på om det kan ligge bestemte interesser bak språkbrukerens valg av prosessstype, som sammen med valg av agens kan resultere i et bestemt perspektiv på hendelsen. Jeg kommer spesielt til å se etter mønstre i bruk av prosessstyper (tilstand, hendelse eller handling), bruk av aktiv vs. passiv-konstruksjoner og av nominalisering.

3.1.4. Legitimering og delegitimering som argumentasjonsstrategi

Og hvordan avgjør vi så om et moralsk argument er gyldig? Jürgen Habermas – universalpragmatikk, bygger videre på Bühler, relaterer den til subjektiv, objektiv og sosial verden. Allmenne gyldighetsbetingelser for kommunikative handlinger. I den subjektive verden er kravet til gyldighet oppriktighet. I den objektive er kravet sannhet og i den sosiale verden er kravet legitimitet.

3.1.5. Epistemisk, deontisk og emosjonell modalitet

I begge debattene jeg skal analysere foregår det en forhandling om eierskap til sakskompleksene og om retten til å ta avgjørelser som angår disse. I begge debattene har aktørene også sterke følelser knyttet til sakene, og benytter seg av ulike strategier for å påvirke publikum til å anerkjenne deres synspunkt og begrunnelsene for disse, og dermed vinne sympati for sine hovedsyn. Som beskrevet tidligere i kapitlet, har forskere de siste tiårene utviklet og videreutviklet teorier om mønstrene som tegner seg i hvordan vi som språkbrukere designer våre ytringer for å oppnå ulike resultater. Om taleren ønsker å be om

hjelp til å bære en koffert, er ikke handlingen vellykket hvis ikke adressaten gjenkjenner ytringen som en forespørsel om hjelp, en anmodning. Stevanovic og Peräkylä har undersøkt sammenhengen mellom menneskers oppfatning hvem de er for hverandre og hvordan de designer sine ytringer for å gjøre dem gjenkjennbare som ulike språkhandlinger (Stevanovic & Peräkylä, 2014). Jeg kommer derfor også til å gjøre meg bruk av et sett med analysebegreper de definerer i sitt arbeid, som bygger videre på samtaleanalysen.

3.1.5.1. Felles forståelseshorisont

Det teoretiske rammeverket tar utgangspunkt i at deltakere i en samtale har en relasjon til hverandre i øyeblikket for den aktuelle kommunikasjonssituasjonen, deres «common ground», heretter kalt «felles forståelseshorisont». Den felles forståelseshorisonten mellom deltakere i en samtale er de oppfatninger om verden de deler, og deles inn i henholdsvis sosiokulturell, personlig og aktuell kunnskap. Den *sosiokulturelle kunnskapen* er det mennesker i et bestemt fellesskap er forventet å vite, den *personlige kunnskapen* er det den enkelte deltakeren forventer at hver av dem vet, ut fra deres felles historie, og *aktuell kunnskap* resultatet av deltakernes bidrag til den aktuelle interaksjonen, den *samtaleinterne kunnskapen*. Summen av denne kunnskapen utgjør altså «deltakernes relasjon i øyeblikket», eller deres felles forståelseshorisont. (Stevanovic & Peräkylä, 2014, s. 186)

«Forståelse er summen av på den ene siden det som presenteres for en person gjennom sansene, og på den andre siden det som allerede ligger i personen av forutsetninger for å forstå, så som kunnskap, erfaringsbakgrunn, interesser osv. Dermed er vår subjektive bakgrunn en vesentlig del av vår virkelighetsforståelse, og er med på å danne vårt perspektiv på sakene.»

«Men det betyr ikke at alle er fanget i sin egen lille subjektive verden. Vi er også i stand til å se verden gjennom andres øyne og ta andres perspektiv. Og i samarbeid går det an å skape et felles perspektiv, et felles 'ståsted' å betrakte verden fra. På denne måten kan man etablere en intersubjektiv forståelse.» (Svennevig, 2020, s. 196)

«Fremfor alt gjorde de gamle avisene kringkasterne det mulig å ha en samlet nasjonal samtale. I mange gamle demokratier finnes det ikke lenger noen felles debatt, og slett ikke noen fortelling. Folk har alltid hatt forskjellige meninger, nå har de forskjellige fakta.» (Applebaum, 2021)

De empiriske undersøkelsene Stevanovic og Peräkylä har gjort, peker mot tre fasetter ved samtaledeltakernes felles forståelseshorisont, den *epistemiske*, den *deontiske* og den

emosjonelle. Den epistemiske fasetten betegner hva deltakerne har rett og plikt til å vite i forhold til de andre deltakerne, den deontiske fasetten refererer til hvilke handlinger deltakerne er berettiget til å pålegge de andre deltakerne, og den epistemiske fasetten handler om hvilke emosjoner deltakerne kan tillate seg eller er forventet å uttrykke overfor de andre deltakerne.

Dette teoretiske rammeverket gjør det mulig å forklare forhandlinger som involverer et komplekst grensesnitt mellom kunnskap, makt og emosjoner. Alle fasettene er vevd inn i hver enkelt språkhandling, men deltakerne realiserer gjerne en av dem mer fremtredende enn de to andre, fordi mennesker tenderer til å vie det mest relevante størst oppmerksomhet (s. 187).

Hver av fasettene nyanseres ytterligere ved å skille mellom «status» og «stilling».

3.1.5.2. Epistemisk modalitet

Den *epistemiske stillingen* er den posisjonen en deltaker har i et bestemt kunnskaps-domene, sammenlignet med de andre samtaledeltakerne. Den blir kontinuerlig modifisert i løpet av samtalen, ettersom deltakerne deler sin kunnskap med hverandre. Selv om den epistemiske stillingen er i stadig bevegelse, er den likevel en reell forutsetning i interaksjonen, og derfor et viktig verktøy for handlingsgjenkjenning. Den epistemiske stillingen betegner deltagernes måte å fremvise hvor kunnskapsrike de er. Den kommer ofte til uttrykk gjennom forskjellige grammatiske uttrykk for dette kunnskapsinnholdet (eksempel, finitt verbal: «er», sterk epistemisk stilling, modale hjelpeverb nyanserer den) Vanligvis er det konvergens mellom epistemisk stilling og holdning, men ikke alltid. Folk kan designe ytringene sine på en slik måte at de synes mer eller mindre kunnskapsrike enn det de egentlig er, eller enn den sosiale posisjonen tillater dem å være. Den epistemiske modaliteten er for eksempel svært viktig for å forstå om en ytring skal forstås som et spørsmål eller ikke. (Stevanovic & Peräkylä, 2014, s. 190)

Presupposisjoner som ikke uttrykkes eksplisitt, men ligger innbakt i en ytring, kan brukes som en effektiv strategi i forhandlinger om epistemisk autoritet. Hvis det er mange minimale presupposisjoner som skjuler premisser som ikke nødvendigvis er opplagte eller akseptable for partene i kommunikasjonen, men som ikke påvirkes av at ytringen motsies, utgjør de en subtil faktor i maktspelet i debatten. (Svennevig, 2020, s. 77)

3.1.5.3. Deontisk modalitet

Den deontiske fasetten er knyttet til makt, kontroll og gjennomslagskraft. Hvert handlingsinitiativ en deltaker gjør, innebærer begrensninger i andre deltakers respons handlinger, og er dermed en implisitt påstand om rett til å gjøre dette.

I institusjonell interaksjon realiseres den deontiske asymmetrien i turkonstruksjonssystemet. Stevanovic definerer deontiske rettigheter som et individs evne (kapasitet) til å bestemme fremtidig handling. Hun forklarer videre at forestillingen om et slikt fenomen beskrives som et verktøy for å analysere menneskelig maktspill i utfoldelsen av sosial interaksjon.

Forhandlinger om deontiske rettigheter foregår hovedsakelig gjennom organiseringen av nærhetspar i sekvenser. Det fremkommer to deontiske mønstre i sekvensielle relasjoner, deontisk *kongruens* og *deontisk inkongruens*, og det er i sekvenser hvor det kommer til syne deontisk inkongruens at disse forhandlingene finner sted. Inkongruensen vises som en subtil uoverensstemmelse mellom de deontiske rettighetene første taler gjør krav på og måten mottakeren behandler disse kravene på. Jo mindre reaksjon første taler får på sin ytring, sin makt, jo sikrere er taleren på at mottakeren aksepterer makten. Adapsjon av definisjoner og betegnelser er et tydelig tegn på anerkjennelse av definisjonsmakt, og dermed på sterk deontisk status.

3.1.5.4. Emosjonell modalitet

Den emosjonelle fasetten handler om følelser og emosjoner, altså i hvilken grad og på hvilken måte deltagerne involverer hverandre emosjonelt. Det sosialvitenskapelige synet har, ifølge Stevanovic og Peräkylä, vært, at det er sosiokulturelle definisjoner og begrensninger som regulerer hvilke emosjoner som kan og bør uttrykkes i bestemte kommunikasjonssituasjoner og hovedsakelig varierer med graden av intimitet i relasjonen mellom deltakere interaksjonen. I tillegg regulerer profesjonelle roller uttrykk for emosjoner. En lege vil f.eks. forventes å være affektiv nøytral. Uansett hvilken rolle deltakere i en samtale har, vil det å følge disse reglene være en viktig del av å være et moralsk medlem av samfunnet.

3.1.6. Debatt som institusjonell samtale

På det tekstuelle nivået av analysen bruker jeg hovedsakelig metoderedskaper og begreper hentet fra *samtaleanalysen* (på engelsk *Conversation Analysis*, heretter forkortet til *CA*). Jeg kommer nærmere tilbake til samtaleanalyse som metode i kapittel 4, men beskriver her noen grunnleggende teoretiske betraktninger av Clayman og Heritage knyttet til medieintervjuet som sjanger, og som dermed er spesielt relevant for mitt arbeid (Heritage & Clayman, 2011). Et medieintervju er, til tross for likheter med en hverdagslig samtale, av en grunnleggende

annen natur. Først og fremst innebærer deltakelse i et medieintervju en dobbel adressivitet for både *intervjuer* (I) og *intervjuobjekt* (IO). De snakker ikke bare til og med hverandre, men må hele tiden ha *publikum* i mente. Medieintervjuet har en helt egen dynamikk, fordi den konvensjonaliserte kulturkonteksten legger sterke føringer for hvordan det forløper. Rollene er mer formelle, og intervjuerens rolle er forventet å være nøytral, noe som kan være forvirrende for den som blir intervjuet, og som fundamentalt skiller et medieintervju fra en privat og personlig samtale. Journalistisk utspørring i nyhetskringkasting er formet av to profesjonelle normer, objektivitet og motstand (pågåenhet). Det er i praksis umulig å oppnå reell objektivitet, men det prosessuelle fokuset på å stille spørsmål gir i det minste en forsvarlig basis for objektivitet, siden det å stille et intervjuobjekt spørsmål står i motsetning til åpenbar enighet eller uenighet med dem. En like viktig norm for journalister er å være tilstrekkelig pågående. De bør aktivt utfordre kildene sine, og ikke opptre som talerør for dem. Dette er viktig, slik at journalisten ikke legger til rette for at intervjuobjektet fritt kan formidle sin egen vri på ting. Intervjueren har ansvar for å sikre at slike synspunkt møtes utforskende og utfordrende. «Interviewers serve as watchdogs, asking the questions that, as they put it, the public wants answers to: their job is to question public figures on behalf of the “public”» (Heritage & Clayman, 2011, s. 227). En formell debatt er en ytterligere kompleks kommunikativ hendelse enn et konvensjonelt nyhetsintervju. Den involverer ikke bare interaksjonen mellom en intervjuer og flere intervjuobjekter, men også interaksjon intervjuobjektene seg imellom, fremdeles mediert av intervjueren, eller i tilfellet av Debatten, *programlederen*.

Språkhandlingene som inngår i sjangeren, er spørsmål og svar. Intervjueren formulerer alle sine ytringer som spørsmål, eller slik at de tolkes som spørsmål. Det er også tillatt å gi innledende bemerkninger og spørsmålsinnledninger som er designet som deklarativer ytringer. Slike ytringer kan synes å tøyne grensene for utspørring, men tillates fordi de gir både deltakere og publikum nødvendig bakgrunnsinformasjon for å forstå relevansen av spørsmålet og hvorfor det er stilt. (Heritage & Clayman, 2011, s. 218)

3.1.6.1. Innledende bemerkninger og spørsmålsinnledninger

Programlederens bidrag består av innledende bemerkninger, spørsmålsinnledninger, spørsmål og responser på deltakernes bidrag. Innledende bemerkninger og spørsmålsinnledninger skal gi bakgrunn for spørsmålene, og kan lett oppfattes som nøytrale bidrag, men ifølge Steven E. Clayman er valget av temaer og perspektiver som i det hele tatt gjøres til gjenstand for debatt en form for politisk og ideologisk mikrolegitimering (Clayman, 2017). Det er derfor vesentlig

å analysere disse bidragene nøye. «Mediene har som sin oppgave å levere oss nyheter, og dermed virkelighetsbilder. Når journalistene dekker en sak, møter de gjerne ulike kilder som gir ulike versjoner av et hendelsesforløp. Derfor er det interessant å undersøke hvilket perspektiv som til slutt blir framtrædende i deknningen, og hvem som kommer til orde. Ofte er det små og umerkelige valg som til sammen skaper et visst perspektiv på hendelsene.» (Svennevig, 2020, s. 197)

De innledende bemerkningene er rettet mot publikum, og her omtaler intervjueren debatt deltakerne i tredjeperson og med navn. I selve debatten går intervjueren over til andrepersons-pronomen, direkte tiltale.

I den kritiske diskursanalysen bruker jeg Faircloughs begreper når jeg omtaler deltakerne i debattene. *Subjekter* er medlemmer av en institusjon. De forventes å tilegne seg institusjonelle roller og identiteter. Fairclough hevder at disse beholdes som attributter over tid. *Klienter* står utenfor institusjonen, men deltar likevel i en institusjonell interaksjon hvor de iscenesetter institusjonens normer, uten at de nødvendigvis opprettholder attributtene. Noen institusjoner har også et *publikum* som budskapet er adressert til. (Kilde)

En debatt begynner konvensjonelt med programlederens *innledende bemerkninger*, og nye temaer introduseres ved hjelp av spørsmålsinnledninger. Eventuelle påstander og meninger tillegges tredjeparter, som kan være berørte, eksperter, publikum eller andre deltakere i debatten. Intervjuobjektets rolle er å holde tilbake respons under innledende bemerkninger og spørsmålsinnledninger fra intervjuer, og å argumentere mot tredjeparter, ikke mot intervjueren, men de har mulighet til å protestere på spørsmålsstillingen eller premissene for spørsmålet. Intervjueren er ikke forventet å gi *evaluerende* respons på deltakernes bidrag. Trente intervjuobjekter, som politikere og andre drevne debattanter, utvikler teknikker for å unngå å svare på spørsmål ved å transformere svarene sine på ulike måter, og normen er utvidede svar. I formatet Debatten realiserer, er det ofte stor variasjon i hvor erfarne deltakerne er, da ofte politikere, eksperter, berørte og samfunnsdebattanter deltar i debatten om det samme saksområdet, men med veldig ulike innfallsvinkler og erfaring. Det gjør jobben til Fredrik Solvang ekstra krevende. Han må ikke bare sørge for å regulere samtalens kronologi, tildele turer og sørge for at alle deltakere får den taletiden de skal, men også tilpasse seg deltakernes ulike referanserammer. Som forklart i 3.1.4 er det særdeles krevende for deltakerne i min empiri å etablere en felles forståelseshorisont, og i dette ulendte landskapet er det programlederen manøvrerer etter beste evne. Formatet krever omfattende forberedelser og høy kommunikasjonskompetanse.

Debatt som mediesjanger har naturlig preferanse for uenighet, og moderatorens rolle er å reformulere deltakernes ytringer for å legge til rette for slik uenighet. Moderatorens rolle gir en sterk posisjon til å styre debatten i den retningen hen ønsker. Denne posisjonen brukes til å bestemme hvilke temaer som i det hele tatt gjøres til gjenstand for diskusjon, styre deltakernes og publikums holdninger gjennom innledende bemerkninger, spørsmålsinnledninger, spørsmålsformuleringer og ved tildeling av ordet til debatt deltakerne. Til gjengjeld kan debatt deltakerne transformere sine svar og selvfølgelig benytte seg av et spekter av retoriske virkemidler for å styre adressatenes holdninger i sin favør. En måte å transformere en respons på, er å endre spørsmålsdesignet ved å spesifisere det eller erstatte det, eller deler av det, med noe annet. En annen teknikk er å forskyve agendaen ved å skifte fokuset, vinklingen eller rett og slett avvise eller avkrefte presupposisjoner. En mildere form for motstand er å tilpasse spørsmålet såpass at det blir mulig å svare på det. (Svennevig)

3.1.6.2. Spørsmålsdesign

Hva-, hvem-, hvor-, hvordan- og hvorfor-spørsmål regnes som åpne, mens ja- eller nei-spørsmål og alternativ-spørsmål regnes som lukkede. Andre vanlige spørsmålsformuleringer er ulike deklarativer, som kan være en påstand om intervjuobjektet og eller med et spørsmålspåheng. Ikke-konfronterende bidrag preges av åpne spørsmål, uten evaluerende respons eller responsstyring (Svennevig, Rognmo, & Arisland, 2014). Responsstyring innebærer preferanse for en viss type svar. Tegn på responsstyring i et medieintervju eller debatt er lukkede spørsmål, spørsmål med kandidatsvar, deklorative spørsmål og gjentakelse av spørsmål. En vanlig form for responsstyring er argumenterende bidrag, spørsmål med vektning, preferanse for enighet med argumentet eller påstanden i spørsmålet. Andre former for argumenterende bidrag er negativt formulerte spørsmål, reformulering med slutning, spørsmål med kontroversiell presupposisjon og spørsmål eller respons med kritisk innstilling, for eksempel spørsmål med kritisk presupposisjon eller uttrykk for skepsis og irettesettende eller avvisende respons og negativ reformulering av svar. Kritisk innstilling: «Denne dimensjonen av pågåenhet rommer spørsmål og responser som eksplisitt eller implisitt fremmer kritikk av politikerne eller partiet og dermed utgjør et angrep på intervjuobjektets etos. Denne typen ytringer leder oppmerksomheten bort fra sakene og standpunktene til partiet og over mot aktørene og deres holdninger og handlinger. Den kritiske (eller «fiendtlige») innstillingen kommer til uttrykk ved at intervjuobjektet fremstilles som inkonsistent eller i konflikt med sitt parti eller samfunnet for øvrig. Slike spørsmål kan være problematiske for intervjuobjektet bare ved at de blir stilt. Selv om politikerne forsvarer seg mot anklagene, kan tvilen om deres troverdighet være sådd og bli hengende ved dem.» (Svennevig, Rognmo, & Arisland, 2014)

I denne analysekategorien kan ikke formelle kjennetegn ved spørsmålsformuleringen brukes som definerende kriterier, men heller det tematiske innholdet. Svennevig påpeker i sin artikkel at denne dimensjonen krever ekstra omhyggelig oppmerksomhet, fordi den åpner for større grad av tolkning, og dermed utfordrer reliabiliteten i kodingen. Jeg løser (som Svennevig) dette ved å sette lista høyt for å inkludere forekomster i kategorien, samt at alle spørsmålene er tilgjengelige for leseren, og at man slik kan etterprøve kategoriseringene og analysearbeidet.

3.1.6.2.1. Posisjonerings spørsmål

“But the act of position-taking itself—endorsing a viewpoint or policy position as a situated public performance undertaken in real time— provides a window into the divergent norms and incentives operating on politicians and journalists and has a broader import for the constitution of legitimacy and the sociopolitical mainstream. Positioning exchanges are thus a locus for an unexamined form of micropolitics, an interactional arena for the enactment of various macrolevel institutional and cultural forms.” (Clayman, 2017, s. 42)

Posisjonerings spørsmål som retter seg mot et bestemt synspunkt er spørsmål med responsstyring, og Clayman deler dem inn i mainstreaming- og marginaliserende spørsmål, avhengig av hvor synspunktet i det prefererte svaret befinner seg i det sosiopolitiske landskapet (Clayman, 2017, s. 48). Jeg skal bruke Claymans illustrasjonen som kart over en diskurs. I sentrum finner vi synspunkt som befinner seg trygt innenfor konsensus i den aktuelle diskursen. Den neste sirkelen omfatter ytringer som i diskursen oppfattes som kontroversielle, men legitime. I den ytterste sonen kategoriseres ytringer som i en bestemt diskurs lett kan oppfattes som ekstreme og uakseptable.

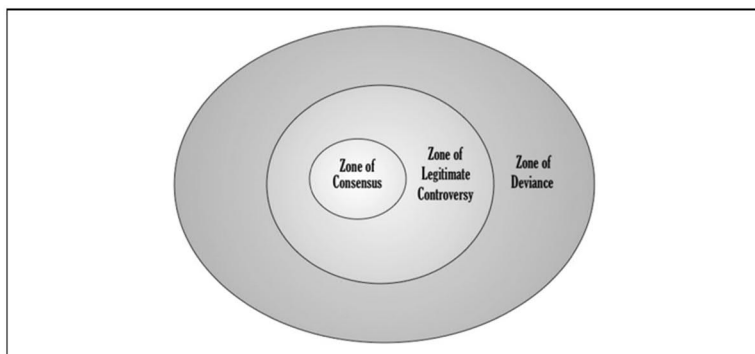

Figure 1. The Sociopolitical Landscape

Spørsmålsdesign er derfor viktig, både fordi det legger grunnlaget for hvordan publikum vil innordne deltakeren i etterkant og fordi det påvirker intervjuobjektets posisjonering i selve intervjusituasjonen. Bare ved å preferere bekreftelsen av et bestemt synspunkt i spørsmålet,

fremviser journalisten en forventning om hvilken sone intervjuobjektet befinner seg i. Clayman hevder at responsstyring kan være en indirekte form for «altercasting»³. Gjennom tilsynelatende nøytrale, informasjonssøkende spørsmål kan dermed posisjoneringen begynne allerede før intervjuobjektet har ytret noen posisjon i det hele tatt. Spørsmål tilfører informasjon ved å stille dem, generelt ved å anta at sakene de løfter er relevante å gjøre til gjenstand for spørsmål (Heritage 1998; Stivers 2011), og i ja-/nei-spørsmål ved å anta at den underforståtte presupposisjonen er det mest plausible eller sannsynlige svaret (Heritage 2010; Pomerantz 1988; Sacks 1987).

3.1.7. Diskurs

Det finnes mange måter å definere diskurs på, men her skal begrepet forstås som en fusjon av *konsensus*, *kulturelt hegemoni* og *samtale*.

Konsensus er samsvar i meninger og holdninger, (Tranøy, 2021) enighet, en felles virkelighetsforståelse av en situasjon og dens implikasjoner. *Kulturelt hegemoni* handler, ifølge Gramsci, om hvordan en dominerende eller styrende klasse hersker over resten av samfunnet ved å fremstille sine egne verdier og holdninger som allmenngyldige. Slik skapes en dominerende eller hegemonisk ideologi som former selvforståelsen til de fleste mennesker i et samfunn, ikke bare medlemmene i den herskende klassen (Andersen & Thorsen, 2020). *Samtalen*, fra den hverdagslige, private og personlige, til den mer formelle og institusjonelle, fungerer som driver av sosial interaksjon og samfunnsutvikling, og summen av samtaler utgjør «offentligheten». «Diskurs viser til *hvordan* bestemte saksområder snakkes om, *forstås som og rammes inn* i offentligheten» ((Michaelsen, 2007, s. 373) min utheving). Å vise til en «diskurs» handler altså om noe mer enn bare å peke på et tema, for det kan finnes ulike diskurser om samme tema eller saksområde. I dette arbeidet forstår jeg diskurs som de formelle og uformelle reglene for hvordan den offentlige samtalen om et gitt tema foregår. Hvem eller hvilke meninger og holdninger som til enhver tid har det kulturelle hegemoniet i et samfunn, gjenkjennes altså ved å observere hva som (kan) sies/signaliseres/tas for gitt i offentligheten, uten at dette sanksjoneres merkbart av andre. Som regel vil det finnes kompromisser i en slik enighet, ettersom alle medlemmer beslutter hvilke kamper de finner det verdt å kjempe.

³ Altercasting is a theory developed by Weinstein and Deutschberger (1963) that relies on the concept of persuasion. The goal is to project an identity onto another person in order to meet one's own goals and functions to increase the likelihood of a person performing in line with a specific social role.

3.1.8. Diskursanalyse

I introduksjonen til sin bok *Analysing Discourse* beskriver Norman Fairclough utfordringen studenter og forskere innen sosialvitenskapen opplever i møtet med språklig materiale, spesielt hvis de ikke har noen utdannelse innen språkvitenskap (Fairclough, *Analysing discourse*, 2003). Denne gruppen forholder seg til store mengder empirisk materiale, både verbaltekster, muntlige samtaler og forskningsintervjuer, og har behov for å kunne si mer detaljerte ting om de språklige dataene de innhenter enn det de sosialvitenskapelige teoriene tilbyr. Lingvistiske analysemetoder og teorier oppleves ofte utilgjengelige, abstrakte og lite relevante i møte med innholdssiden av materialet de skal analysere og hente mening ut av. Han presenterer derfor et teoretisk rammeverk som bygger bro mellom sosiale og lingvistiske forskningsdisipliner. Det har også de siste tiårene i lingvistiske miljøer vært økende interesse for å analysere språk med sosiale termer, og sosiolingvistikk og diskursanalyse er nå veletablerte deler av dette fagfeltet. Faircloughs tilnærming til diskursanalyse er en versjon av kritisk diskursanalyse, og baserer seg på påstanden at språk er en ikke-reducerbar del av det sosiale livet, dialektalt sammenknyttet med andre elementer av sosialt liv, slik at sosial analyse og forskning alltid må ta språk med i betraktningen. Dette handler ikke om å redusere sosialt liv til språk, å si at alt er diskurs (som bl.a. Foucault), men om en analytisk strategi. Diskursanalyse lar seg godt kombinere med andre former for analyse, for eksempel samtaleanalyse (CA), etnografisk eller retorisk analyse. Diskursanalysen veksler mellom nærlesing av spesifikke tekster og observasjon av diskursens uskrevne regler og normer.

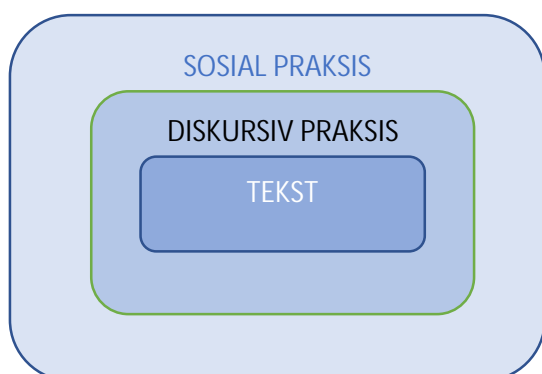
3.1.9. Kritisk diskursanalyse

Kritisk diskursanalyse (*Critical Discourse Analysis, CDA*) er en metode for å analysere hvordan språk i praksis bidrar til å produsere og reprodusere sosiale forhold. «Gjennom å kombinere analyseverktøy fra lingvistikken og teoretiske perspektiver fra samfunnsvitenskapene, søker en å avdekke hvordan språk fungerer ideologisk og bidrar til å opprettholde maktforhold i samfunnet.» (Skrede, 2017, s. 11) Metoden har sin opprinnelse i *kritisk lingvistikk* (jamfør 3.1.1). Ved hjelp av eksempler på slike analyser demonstrerte de hvordan ideologiske aspekter kan være «usynlige» på tekstens overflate, og at forskere derfor må «lete etter ting som er fraværende i tekster, fordi ting kan kommuniseres implisitt uten å være synliggjort i teksten» (Skrede, 2017, s. 20). Men, tradisjonen har fått kritikk for ikke å diskutere relasjonen mellom språk, makt og ideologi i tilstrekkelig grad (Machin & Mayr,

2012, s. 4). CDA ble svaret på dette behovet. CDA har ideologi som et hovedanliggende, og har som hovedmål å vise hvordan språk kan brukes som et ideologisk instrument (s. 25). Fairclough hevder at tekster er ideologiske hvis de «bidrar til å konstituere, reprodusere og transformere sosiale maktrelasjoner», men han poengterer at ikke all maktbruk er negativ. Det er når makt utøves på en måte som har uheldige følger for bestemte sosiale grupper, at den blir gjort til gjenstand for kritisk analyse (Fairclough, 2010, ss. 27-28). CDA er en metode for å analysere hvordan denne prosessen foregår i praksis og å peke på hva som kan gjøres for å utjevne uheldig og uønsket ulikhet.

Forskjellen mellom CL og CDA er altså at der CL, til tross for sitt ønske om å avdekke ideologiske aspekter ved tekster, likevel sorterer under de «mer deskriptive lingvistiske studier som primært beskriver strukturer i språket, uten å spørre hvorfor og hvordan en tekst er produsert», undersøker CDA «hvilke ideologiske interesser tekster kan tenkes å tjene» (Skrede, 2017, s. 21). I likhet med CA, foretrekker også de som bruker CDA å bruke naturlig forekommende data. Vanlig empiri er derfor politiske dokumenter, reklamemateriell, nyhetsstoff etc., hvor sammenhenger mellom språk, makt og ideologi ofte er (forsøkt) skjult (Machin & Mayr, 2012, s. 5). «Implicit argumentations, for example, and opaque texts are deconstructed and their underlying meanings made explicit. The critical analysis also relates the analyzed text to other, connected, discourses (intertextuality) and to historical and synchronic contexts.» (Wodak & Michael, 2001, s. 19)

Det finnes flere grener innenfor den kritiske diskursanalysen, men alle veksler mellom å belyse mikro- og makroforhold abduktivt, altså en veksling mellom deduksjon og induksjon, teori og empiri.

Diskurs som tekst, interaksjon og kontekst («gammel» modell, Fairclough, 1992, s. 73)

Norman Fairclough har utviklet en modell som viser hvordan CDA fungerer (Skrede, 2017, s. 29). Den består av tre dimensjoner, tekst, diskursiv praksis og sosial praksis, og

diskursanalysen antar at enhver tekst inneholder tolkninger som synliggjøres i de ulike dimensjonene. «Tekst» (ordnivå) kan bety tale, skrift, bilde (ulike modaliteter) eller en miks av disse formene for kommunikasjon (multimodal tekst). Når vi analyserer den første dimensjonen, ser vi på hvilke ord som er valgt, og hvordan dette valget viser tekstens holdning til ordenes referensielle innhold. Ordvalget plasserer teksten som medlem av et fellesskap ut fra *hvordan* det snakkes eller skrives om en sak. Den andre dimensjonen, «diskursiv praksis», er tekstproduksjonsnivået, og her analyseres hvordan sammensetting av ord til setninger kan endre mottakers syn på det referensielle innholdet. Tekst er nesten alltid et analyseobjekt. Språket er aldri nøytralt og uskyldig. Det inneholder ofte verdier, holdninger og vurderinger som avsender vil overføre til mottaker. Den tredje dimensjonen heter «sosial praksis», og handler om standarder i samfunnet eller i organisasjonen, altså sosiale strukturer. Her foregår analysen på «normnivå», om hvordan tekster inngår i diskurser, som igjen påvirker og påvirkes av en større samfunnskontekst.

Kritisk diskursanalyse handler om å kritisk vurdere hvordan bestemte diskurser virker inn på maktforhold i samfunnet. «Metoden kombinerer teorier og metoder fra både lingvistikk og samfunnsvitenskap, ettersom man trenger å beskrive forholdet mellom tekst og sosiokulturell kontekst. Man tenker seg altså at overordnede sosiale strukturer og prosesser – makronivået – blir skapt og opprettholdt av diskursene slik de manifesteres i de enkelte tekster og samtaler på mikroplan. Samtidig er det på grunnlag av diskursive konflikter og kamp mellom beskrivelsesmåter på mikroplan at de sosiale strukturene på sikt kan endres.» (Svennevig, 2020, ss. 211-212)

3.1.10. Ideologi

Ideologi handler om representasjoner av aspekter ved verden som kan bidra til å etablere, opprettholde og endre sosiale makt- og dominansrelasjoner. Dette kritiske synet på ideologi står i kontrast til en mer deskriptiv oppfatning av ideologi som sosiale gruppers posisjoner, holdninger, tro og perspektiver, uten referanse til utnyttelsesmekanismer mellom disse gruppene (Fairclough, 2003, s. 9).

Blakar beskriver språkendringer som forhandlinger om en sosial kontrakt. Et språksamfunn må bli enige om hvilket språklige uttrykk noe skal ha. «Den typen relasjon det er i den vanlege språkkoden mellom den språklege merkelappen og det denne står for, gjer at vi fritt kan velge kva for ein språkleg etikett vi vil feste til eit fenomen. Det gjeld berre å verte einig om det. Men sidan det, som vi har sett, har vesentlege implikasjonar kva for språkleg merkelapp eit fenomen får klistra på seg, ser vi at det å få sine forslag til språklege

merkelappar aksepterte, representerer ei djuptgripande sosial makt.» (Blakar, 2006, ss. 267-268)

4. Metodologi

Fairclough foretrekker begrepet «metodologi» fremfor «metode» i den samfunnsvitenskapelige forskningstradisjonen (Fairclough, 2003). Å sette sammen en metodologi for et bestemt forskningsprosjekt handler ikke om å plukke fra et allerede eksisterende repertoar av metoder. Det er, ifølge Fairclough, en teoretisk prosess å bryte et forskningstema ned til et konkret forskningsobjekt med et sett av forskningsspørsmål som analytikeren kan besvare ved å applisere relevante teoretiske perspektiver og rammeverk. Valg av metoder for datainnsamling og analyse avhenger altså av hvordan forskningsobjektet er bygget opp. Dette fører til at man ikke kan trekke noe skarpt skille mellom teori og metode i dette forskningsfeltet. Jeg skal her gjøre rede for metodologien for denne oppgaven, en dialektisk-relasjonell tilnærming til CDA i et sosiolingvistisk forskningsfelt.

4.1. Empirien

Norman Fairclough peker på tre temaer som går igjen som studieobjekter i kritisk diskursanalyse.

1. Et viktig kjennetegn ved den senere tids endringer i vår kultur er at sosiale forskjeller basert på bestemte identiteter (kvinner, lesbiske/homofile/etniske grupper osv.) har blitt mer uttalt. Etterkrigstidens klasseorienterte politikk banet vei for politiske kamper basert på interessene og identitetene til slike «spesielle» grupper.

2. Tendensen til å representere det spesielle som generelt. For å oppnå hegemoni må en ideologi lykkes i å fremstille sine forestillinger om verden, som om de var «common sense». Denne prosessen foregår i stor grad gjennom språklig samhandling.

3. Den ideologiske betydningen av presupposisjoner i tekster. (Fairclough, 2003)

Jeg har de siste årene i tiltakende grad fulgt med i nyhetsbildet, og spesielt i saker knyttet til den såkalte kulturkampen. Fredrik Solvang har tidligere vært programleder på *Dagsnytt 18* og politisk journalist i *Dagsrevyen*, og overtok i 2018 programlederrollen i *Debatten*.

Hovedinteressen min har hele tiden vært diskursene om kjønn, seksuell legning og seksuell identitet, men også diskurser om andre minoritetsgruppers rettigheter var interessante, og da *Debatten* i november i fjor kjørte sendingen *Hva er det greit å kle seg ut som på Halloween?* kom den som bestilt, og med episoden *Hun, han, hen, og hva mer?*, som kom i januar i år,

hadde jeg min empiri. Selv med «bare» to debattprogrammer ble analyse materialet enormt omfattende, og i stedet for å analysere både programleders og debatt deltakernes bidrag, skulle førstnevnte vise seg å bli mer enn nok. I noen tilfeller har jeg likevel nevnt bidrag fra deltakere eller publikum, men bare når det er knyttet til programleders rolle. I ett tilfelle dreier det seg om publikums forsøk på å påvirke sendingen (kjønnsdebatten), og dette beskriver jeg som del av den tekstuelle konteksten. Ellers dreier det seg om hvordan deltakere responderer på programleders bidrag, fordi metoden forutsetter språkhandlinger som avhengig av at de gjenkjennes av adressaten.

4.2. Analysebegrep

Kritisk diskursanalyse er en kvalitativ analytisk tilnærming for kritisk beskrivelse, tolkning og forklaring av hvordan diskurser konstruerer, opprettholder og legitimerer sosiale forskjeller. Jeg begynner med å beskrive materialet, som utgjør den første dimensjonen i Faircloughs analysemodell, og her har jeg gjort meg bruk av arbeidsmetoder og begreper fra samtaleanalysen (på engelsk *Conversation Analysis*, heretter forkortet til *CA*). Først har jeg transkribert materialet (vedlegg 1 og 2), med transkripsjonssymbolene utviklet av Gail Jefferson (vedlegg 3). Deretter har jeg hentet ut programleders bidrag som var relevante for analysen. Disse har jeg satt inn i to tabeller, en med innledende bemerkninger og spørsmålsinnledninger og en med spørsmål og responser (jamfør 5.1.2 og 5.2.2). Den første tabellen viser ytringene i kronologisk rekkefølge, med henvisning til transkripsjonen. Den andre viser bidragene inndelt etter adressat. Det neste skrittet består i å analysere de referensielle ytringene i proposisjoner (jamfør 3.1.3).

5. Analyse av debattene

Selv om en formell debatt på NRK nok er godt planlagt, og deltakerne informert om temaene og spørsmålene som vil stilles, er det likevel umulig å forutse hvilke vendinger hendelsen kan ta underveis. En direktesendt debatt i beste sendetid på landsdekkende TV er en kommunikasjonssituasjon som de færreste er fortrolige med. I min empiri er NRK institusjonen, representert ved *subjekt* programleder Fredrik Solvang, debatt deltakerne er *klienter* og de som følger debattene på TV eller radio er *publikum*.

5.1. Halloween-debatten

5.1.1. Analyse av konteksten

5.1.1.1. Den tekstuelle konteksten

I den første Debatten på NRK etter Halloween var temaet normer og regler for valg av kostymer. Bakgrunnen var et debattinnlegg av Maren Wilberg Rostad i Avisa Oslo 29.10.21

Blir vi hengt ut offentlig om sønnen min kler seg ut som Aladdin? med ingressen «Vær på vakt- man kan fort trå feil når man skal velge hvilket kostyme man skal velge på allehelgensdag» (Rostad, 2021). Øverst i debattinnlegget ligger en faksimile av VGs artikkel *Disse kostymene bør du unngå på Halloween* (Pang, 2021), ved siden av et bilde av Rostad sammen med sin sønn. Hele debattinnlegget er merket med emneknaggen «kulturell appropriasjon».

På nett-TV har sendingen overskriften *Er indianerkostyme greit?* (NRK, nett-TV, 2021), mens podkast-episoden fra sendingen på NRK radio har fått overskriften *Hva kan man kle seg ut som på Halloween?* (NRK radio, podkast, Debatten, 2021). I sin innledning til podkast-episoden sier Solvang at han håper lytterne legger merke til at det faktisk er mulig å avholde en debatt om identitetspolitikk på en sivilisert og behersket måte i Norge, i motsetning til andre steder i verden, hvor den lett utarter til vold og dramatikk. Temaet har, ifølge Solvang, «eksplosiv kraft i seg». Han oppsummerer at det handler om to ganske klare standpunkter. Den ene siden mener at «man i prinsippet bør kunne kle seg ut som det meste, og at det er feil å insistere på at man har iboende rettigheter som representanter for eksempel kjønn eller legninger eller etnisiteter, og at vi alle bør strebe mot nettopp å viske ut de skillene så godt som mulig, ha en dialog». Den andre siden sier at «det kan bare være minoritetenes og de utsatte gruppens privilegium å si hvor grensene går, og si hva som er greit og ikke greit».

5.1.1.2. Situasjonsteksten

Øverst på venstre side av panelet står Liisa-Rávná Finbog. Hun presenteres som «arkeolog, museumsviter og same». På hennes høyre side står Lena Hovakah Westlake, «indianer fra Kiowa-samfunnet». På et senere tidspunkt i debatten kommer det inn ytterligere en deltaker på Westlakes høyre side. Thomas Talawa Prestø, «doktorgradsstipendiat ved høyskolen i Østfold og kunstnerisk leder i *Tabanka dans-ensemblet*». Den venstre siden representerer to urbefolkningsgrupper (den amerikanske og norske) og etterkommere etter slavetiden i USA. Øverst på høyre side av panelet står Sølje Bergmann. Programleder introduserer henne kun med navn, men vi erfarer at hun har mindreårige barn i det innledende spørsmålet til henne, og simultantekstingen har med «skuespiller» etter navnet. På hennes venstre side står Andreas Brännström, «formann i FPU». Danby Choi kommer til senere, samtidig med Prestø, og står da på Brännströms venstre side. Han introduseres som «sjefredaktør i kulturavisen *Subjekt*». I tillegg deltar to andre personer i debatten. Maren Wilberg Rostad, «småbarnsmor og journalist i *Avisen Oslo*», og Torgeir Kolshus, «sosialantropolog ved Fakultet for samfunnsvitenskap ved Oslo Met» opptrer begge som «gjester» i debatten, og står framme til venstre for programlederen under intervjuene. Rostad er invitert fordi hun deltok i den forutgående debatten, Kolshus som fagekspert.

Forkortelsen PL i transkripsjonen står for «programleder», altså Fredrik Solvang. Sølje Bergmann har forkortelsen SB, Liisa-Rávná Finbog LRF, Andreas Brännström AB, Lena Hovakah Westlake LHW, Danby Choi DC, Thomas Talawa Prestø TTP, Maren Wilberg Rostad MWR og Torgeir Kolshus TK.

5.1.1.3. Kulturkonteksten

De siste årene har temaet dukket opp når Halloween nærmer seg, og Siv Jensens Pocahontas-kostyme-hendelse har blitt et sentralt referansepunkt i debatten. I USA er imidlertid temaet langt mer polarisert og polariserende, og inngår i en etter hvert også i Norge kjent «kulturkrig» (cultural war), hvor frontene følger klare politiske skillelinjer. De som forsvarer minoriteters rett til eierskap til sin historie og sine kulturprodukter, og insisterer på at motstand mot dette standpunktet er tegn på rasistiske holdninger, befinner seg langt til venstre i det demokratiske partiet. De som kjemper for individets yrings- og handlingsfrihet, befinner seg på høyresiden i det republikanske partiet. I USA har denne kampen, sammen med BLM-bevegelsen⁴ og andre tilknyttede debatter rast i en årrekke, og både massemediene, academia

⁴ Black Lives Matter (BLM) er en amerikansk bevegelse som organiserer protester mot politivold mot hovedsakelig svarte mennesker. Det handler oftest om afroamerikanske personer som er blitt skutt av politiet. I senere år har bevegelsen utvidet sin aktivisme til også å innfatte andre typer av venstreideologisk aktivisme, så som protester mot Donald Trumps innvandringspolitikk. Wikipedia

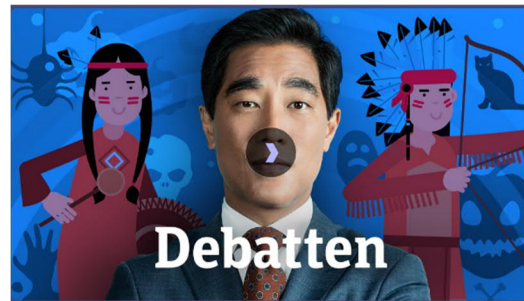
og de sosiale mediene har posisjonert seg. I Norge har mange fulgt med på utviklingen i USA, og registrert at debatten også har nådd oss.

5.1.2. Analyse av virkelighetsbilder som kommer frem i innledende bemerkninger og spørsmålsinnledninger

I analysen av hvilke virkelighetsbilder programleder skaper gjennom sine bidrag, er det ikke alle ytringer som er relevante. Noen av bidragene har ingen annen funksjon enn å regulere fremdriften i debatten. En del av disse bidragene er likevel tatt med i tabellen, slik at det gis et komplett bilde av programleders rolle.

Programleder Fredrik Solvang foran storskjerm i studio

Bilde av sendingen på NRK nett-TV

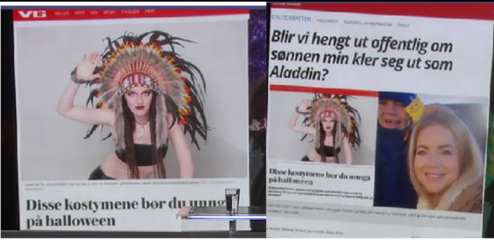
Formatet for *Debatten*-programmene tilbyr en del affordanser som ikke nødvendigvis er tilgjengelige i hverdagslige samtaler og diskusjoner. I bakgrunnen av studio er det en stor led-skjerm, som brukes til å vise bilder, illustrasjoner, grafiske framstillinger osv. Programleder henviser flere ganger til informasjonen på skjermen, og denne bidrar til enten å forankre eller avløse de verbale ytringene. Jeg har derfor valgt å ta med noen screen-shots som jeg har kalt «tilleggsmodaliteter».

Ytringer, presupposisjoner og implikaturer	Innholdstype	Linje
Halloweenkostymene fra helgen ligger slengt i en krok i mange norske hjem akkurat nå.	Ytring	15-16
Det finnes Halloweenkostymer i mange norske hjem.	Presupposisjon	
I mange norske hjem slenges Halloween-kostymene i en krok etter Halloween.	Presupposisjon	
Mange norske hjem lar Halloween-kostymene ligge slengt i en krok i (minst) to dager etter Halloween.	Presupposisjon	

Det er rotete når ting ligger slengt i krokene.	Implikatur	16-17
Det er rotete i mange norske hjem.	Implikatur	
Mang en forelder har lurt på hva det egentlig er innafor å kle seg ut som.	Ytring	
Det finnes en sosial norm for hva det er innafor og ikke innafor å kle seg ut som på Halloween.	Presupposisjon	
Mange foreldre lurer på hva den sosiale normen for utkledding på Halloween er.	Presupposisjon	
Mange foreldre ønsker å følge den sosiale normen for utkledding på Halloween.	Presupposisjon	
Mange foreldre er usikre på de uskrevne reglene for utkledding på Halloween.	Implikatur	
Den sosiale normen for utkledding på Halloween kan være en annen, eller annerledes enn mange foreldre tror.	Implikatur	
Mange foreldre trenger hjelp til å avkode den sosiale normen for utkledding på Halloween.	Implikatur	
Alle husker vel hvor mye bråk det ble for noen år siden, da Siv Jensen kledde seg ut som dette.	Ytring	17-18
 <p>Bilde av Siv Jensen i Pocahontas-kostyme vises på storskjerm i studio.</p>	Tilleggs-modalitet	
For noen år siden kledde Siv Jensen seg ut som Pocahontas på Halloween.	Presupposisjon	
Det ble mye bråk da Siv Jensen kledde seg ut som Pocahontas.	Presupposisjon	

Alle bør huske hendelsen.	Implikatur	
Hendelsen handlet om «kulturell appropriasjon».	Implikatur	
Men denne debatten handler også om at faren til Pippi i Astrid Lindgrens bøker ikke lenger kan være «negerkonge».	Ytring	18-20
 <p>Bilde av bokomslaget til Astrid Lindgrens barnebok «Pippi Langstrømpe».</p>	Tilleggs-modalitet	
Debatten handler også om kulturelle endringer som medfører at språk i barnebøker blir endret.	Presupposisjon	
Han ble omdøpt til «sydhavskonge».	Ytring	21
Astrid Lindgren døpte faren til Pippi «negerkonge», men pga. kulturelle endringer, har han fått nytt navn.	Implikatur	
Eller at barnehagene ikke lenger synger Thorbjørn Egners vise om vesle Hoa, som var en «hottentott».	Ytring	21-22
 <p>Bilde av Thorbjørn Egner som spiller gitar vises på storskjerm i studio.</p>	Tilleggs-modalitet	
Debatten handler også om at det ikke er politisk korrekt å bruke nedsettende ord om fargede barn.	Implikatur	
Og Diplom-is sin maskot Eskimonika er historie.	Ytring	22-23

		Tilleggs-modalitet	
<p>Bilde av Diplom-is tidligere logo, «Eskimonika» med kronesis.</p>			
<p>Nortura endret navn og logo på «Joikakakene», nå heter de «Vilti».</p>	Ytring	23-24	
		Tilleggs-modalitet	
<p>Bilde av Norturas «Joika-kaker»</p>			
<p>Og i fjor mente mange at spraytannen til Mads Hansen, som nå er programleder i Farmen på TV2, var rasistisk.</p>	Ytring	24-26	
		Tilleggs-modalitet	
<p>Bilde av Mads Hansen med spray-tan.</p>			
<p>For litt av bakgrunnen for at vi har denne sendingen er at antirasistisk senter gikk ut rett før Halloween og ga sterke anbefalinger om hvilke kostymer man burde unngå.</p>	Ytring	152-154	
<p>Antirasistisk senter har gitt sterke anbefalinger om hva folk bør og ikke bør kle seg ut som på Halloween.</p>	Presupposisjon		

At Antirasistisk senter ga sterke anbefalinger om hva folk bør, og ikke bør kle seg ut som på Halloween, har utløst debatt.	Presupposisjon	
Antirasistisk senter gir moralske råd til nordmenn.	Implikatur	
Nordmenn trenger moralske råd til om Halloween-utkleddning.	Implikatur	
Antirasistisk senter ser behov for å forebygge at nordmenn velger rasistiske kostymer til Halloween.	Implikatur	
 <p>Bildet i faksimilen viser en kvinne utkledd som «indianer».</p>	Tilleggs-modalitet	
Å kle seg ut som «indianer» er rasistisk.	Implikatur	
Og det førte blant annet til reaksjoner om at det var veldig humørløst, deriblant fra deg, Rosta.	Ytring	155-156
Rosta har reagert på artikkelen fra Antirasistisk senter.	Presupposisjon	
Rosta syntes artikkelen fra Antirasistisk senter var veldig humørløs.	Presupposisjon	
Flere enn Rosta syntes artikkelen til Antirasistisk senter var humørløs.	Presupposisjon	
Det er nemlig også sånn at det er ikke noe vi i debatten finner på er noe som opptar folk.	Ytring	301-302
Det debatten handler om er noe som opptar folk.	Presupposisjon	
Debatten finner ikke på at det opptar folk.	Presupposisjon	

Noen kan ha trodd at Debatten har funnet det opp selv at temaet for debatten er noe som opptar folk.	Implikatur	
Opinion har gjort en studie som heter Ung 2022, og som viser at det er store forskjeller mellom gutter og jenter når det gjelder, når vi snakker om ytringsfrihet.	Ytring	302-304
Gutter og jenter har svært ulike syn på ytringsfrihet.	Presupposisjon	
Debatten handler om ytringsfrihet.	Implikatur	
Mens jentene ofte viser en forakt for holdninger som rasisme og homofobi, men så mener mange gutter at denne forakten legger lokk på debatten.	Ytring	304-306
Jenter forakter rasistiske og homofobe holdninger.	Presupposisjon	
Guttene mener jentenes forakt stenger for debatt.	Presupposisjon	
De føler seg liksom moralsk overvåket.	Ytring	306-307
Å karakterisere ytringer som rasistiske og homofobe føles som moralsk overvåking for guttene.	Presupposisjon	
Og i gruppa unge mellom femten og tjuet år mener femtito prosent at man ikke lenger kan si det man mener fordi samfunnet har blitt for politisk korrekt i denne undersøkelsen.	Ytring	307-309
Det politisk korrekte samfunnet fører til at man ikke lenger kan si sin mening.	Implikatur	
Over halvparten av unge mellom 15 og 25 mener at man ikke lenger kan si sin mening.	Implikatur	
Over halvparten av unge mellom 15 og 25 mener samfunnet er blitt for politisk korrekt.	Implikatur	

Over halvparten av unge mellom 15 og 25 synes det er viktigere å kunne si sin mening enn å være politisk korrekt.	Implikatur	
Trettitre prosent sier ikke det de egentlig mener fordi det ikke er sosialt akseptert.	Ytring	309-310
Det finnes meninger som ikke er sosialt akseptert.	Presupposisjon	
33% praktiserer selvsensur for å bli sosialt akseptert.	Implikatur	
33% har meninger som ikke er sosialt akseptert.	Implikatur	
Og i tillegg svarer halvparten av alle jentene i denne Opinion-undersøkelsen at de har boikottet produkter som ikke opptrer politisk korrekt.	Ytring	310-312
Over 50% av jenter mellom 15 og 25 boikotter produkter hvis de ikke opptrer politisk korrekt.	Implikatur	
Flertallet av unge kvinner ansvarliggjør merkevarer for sine politiske holdninger.	Implikatur	
Flere har sluttet å følge merkevarer eller personer av samme grunn, for eksempel fordi de er rasistiske eller har homofobiske holdninger.	Ytring	312-314
Det finnes merkevarer og personer som er rasistiske eller har homofobe holdninger.	Implikatur	
Flere distanserer seg fra personer og merkevarer som er rasistiske eller har homofobe holdninger.	Implikatur	
Langt færre gutter har gjort dette.	Ytring	
Gutter er mye mindre opptatt av å distansere seg fra personer og merkevarer som er rasistiske eller har homofobe holdninger enn jenter.	Implikatur	314-315

I den første ytringen i de innledende bemerkningene er presupposisjonen «det finnes Halloween-kostymer i mange norske hjem» en ukontroversiell ytring, som de fleste vil være enige i. Presupposisjonene «i mange norske hjem slenges Halloween-kostymene i en krok etter Halloween» og «mange norske hjem lar Halloween-kostymene ligge slengt i en krok i (minst) to dager etter Halloween» vil en del være uenige i og/eller oppfatte som kontroversielle, men de er innbakt i hovedpåstanden, slik at det ikke er mulig å avvise dem uten å avvise hovedpåstanden. Implikaturene «det er rotete når ting ligger slengt i krokene» og «det er rotete i mange norske hjem» vil nok tolkes forskjellig, men jeg tar utgangspunkt i det jeg betrakter som en felles forståelseshorison, og dermed understreker det implisitte innholdet ytterligere et virkelighetsbilde av «mange norske hjem», som ikke alle adressater uten videre vil akseptere som premiss.

Implikaturen «den sosiale normen for utkledning på Halloween kan være en annen, eller annerledes enn mange foreldre tror» mystifiserer hva den sosiale normen for utkledning på Halloween er. Med partikkelen «egentlig», skaper programleder et virkelighetsbilde av en sosial norm som det er vanskelig å gripe. Ytringen spiller på en diskurs om en autoritet som har klare oppfatninger om hvilke handlinger som er moralsk riktige og gode, men som publikum ikke kjenner, og derfor nå skal få en innføring i. Når hovedpåstanden (mang en forelder har lurt på hva det egentlig er innafor å kle seg ut som på Halloween) implisitt begrunnes med at den sosiale normen for dette kan være en annen eller annerledes enn man tror, legitimeres dermed innholdet i implikaturen «mange foreldre trenger hjelp til å avkode normene for utkledning på Halloween». Dermed legitimeres også i siste instans at deltakerne som representerer den epistemiske autoriteten for sakskomplekset (venstre side av panelet) samt eksperten, sosialantropolog Torgeir Kolshus) også bør tildeles de deontiske rettighetene på området. De innledende bemerkningene fremstiller en stor del av nordmenn som usikre i møte med ett nytt sett av normer, og synliggjør på en subtil måte at det finnes to kategorier av nordmenn, de som forstår og de som ikke intuitivt forstår de nye sosiale normene i samfunnet.

Resten av de innledende bemerkningene er i praksis en enkelt ytring, satt sammen av en rekke eksempler på hovedpåstanden.

Oppsummert kan man si at det er mye av meningsinnholdet i de innledende bemerkningene som ikke er ytret eksplisitt, men som likevel gjøres til premisser for den videre debatten.

Proposisjonene i de innledende bemerkningene til intervjuet med Rostad er eksplisitte og valideres av dokumentasjonen som gis i form av faksimilene fra VG som vises på storskjermen i studio. I tillegg validerer Rostad meningsinnholdet ved å bekrefte og forklare det. Spørsmålet som likevel er å lese mellom linjene i presupposisjonen «en av reaksjonene på at Antirasistisk senter gikk ut i VG rett før Halloween og ga sterke anbefalinger om hvilke kostymer man burde unngå, var at den var humørløs», er hvorvidt det er legitimt å kritisere disse anbefalingene som «humørløse». Som verdibetraktning rangerer nok ikke tanken om at valg av Halloween-kostymer skal være «humørfyllt» så høyt, sammenlignet med faren for å være rasistisk eller gjøre seg skyldig i kulturell appropriasjon.

I de innledende bemerkningene til intervjuet med sosialantropolog Thorgeir Kolshus, argumenterer programleder først for problemstillingens legitimitet. Presupposisjonen «temaet for debatten er noe som opptar folk» inneholder påstanden som trenger legitimering, og «medarbeiderne i Debatten har ikke funnet på dette» bidrar til å avvise en eventuell mistanke om at redaksjonen har konstruert en problemstilling som ikke finnes. Programleder henter legitimiteten fra forskning («Opinion har gjort en studie som heter Ung 2022»), og bruker dermed logosappell for å understreke hovedpåstanden, nemlig at temaet opptar folk. I ytring 23 forteller han at undersøkelsen handler om ytringsfrihet. Det som er interessant her, er at det som til nå har handlet om håndteringen av Halloween-kostymer i norske hjem, om ulike syn på normer for utkledding osv., dreies over til å handle om ytringsfrihet. Når programleder aktualiserer ytringsfrihetsdiskursen, tilfører det debatten en ny dimensjon, og synliggjør på den måten at sårbare minoriteters rettigheter har en mulig konkurrent i den lovfestede retten til fri ytring. Heretter må deltakerne forholde seg til to legitime verdidiskurser, og forhandle om vektingen av disse verdiene mot hverandre. Før denne diskursen ble aktualisert, forhandlet deltakerne kun om hvorvidt *intensjon* bak handlingene eller *virkingen* av dem skulle avgjøre om de var riktige eller gale, gode eller onde. Det er riktignok ikke første gangen ytringsfrihetsdiskursen er til stede i debatten, men den har bare blitt antydnet av deltakerne, og ikke blitt aktualisert eksplisitt av programleder.

Det proposisjonelle innholdet i presupposisjonene «opinion har gjort en studie som heter Ung 2022», «jenter forakter rasistiske og homofobe holdninger» og «guttene mener jentenes forakt stenger for debatt», er at det er store kjønnsforskjeller i ungdommers vekting av toleranse vs. ytringsfrihet som verdier i samfunnet. Jentene fremstilles som tolerante overfor minoriteter og radikale i sin avvisning av negative verdier, som rasisme og homofobi. Guttene derimot fremstilles som mer opptatt av at jentenes holdninger og den politiske korrektheten i

samfunnsdebatten bidrar til å begrense deres ytringsfrihet og «tvinge» dem til selvsensur. Dette kjønns skillet er ikke noe som tas opp av deltakerne videre i debatten, men ytringsfrihetsdiskursen blir hengende i luften, bare implisitt ytret av deltakerne.

Implikaturen «33% har meninger som ikke er sosialt akseptert» avledes av «33% praktiserer selvsensur for å bli sosialt akseptert», og forutsetter at det å si at man praktiserer selvsensur innebærer at man har meninger som ikke er sosialt akseptert. Summen av presupposisjoner og implikaturer kommuniserer at unge gutter identifiserer seg inn i en gruppe, som i konteksten må antas å tilsvare den høyre siden av panelet, mens unge jenter identifiserer seg i en annen, og representerer de samme synspunktene som den venstre siden av panelet.

5.1.2.1. Kategoriseringer

Programleder etablerer i sine bidrag kategorien «ønsket sosial norm for utkledning». Det er spesielt to ordvalg som peker i denne retningen. Det ene, «hva er det greit å kle seg ut som», ser vi både i tittelen til sendingen og i senere bidrag, mens «hva det *egentlig* er *innafor* å kle seg ut som», presenteres tidlig i de innledende bemerkningene (linje 16-17). «Greit» brukes altså synonymt med «innafor». I presupposisjonene «*egentlig* er det noe som er *greit/innafor*, og noe som *ikke* er *greit/innafor* å kle seg ut som», får vi generell informasjon om at normen eksisterer som kategori. Det viser seg i debatten å være uenighet om både kategoriens eksistensberettigelse (i konteksten) og hva som i så fall hører hjemme i den.

I «det ble *bråk* da Siv Jensen kledde seg ut som Pocahontas» får vi et eksempel på det som *ikke* er «innafor», nemlig å kle seg ut som Pocahontas. Da blir det *bråk*, som alle husker i mange år etterpå. «Bråket» brukes som metafor for sanksjonen det å ikke følge den ønskede normen kan få. Mange vil forbinde Siv Jensen og Fremskrittspartiet med negative holdninger til etniske minoriteters rettigheter, så det at sanksjonen (bråket) også er knyttet til kategorien «innvandringskritisk», understreker den ytterligere. Samtidig legitimerer referansen til denne hendelsen verdien av den ønskede sosiale normen, og det positive ved å følge den. En annen kategorisering som påvirker virkelighetsbildet, er norske hjem og norske foreldre som velmenende, men uvitende når det gjelder akkurat denne sosiale normen. Ytringenes implikaturer er at norske foreldre er usikre på sin egen dømmekraft i valg av kostymer til barna sine, samt at Siv Jensen ikke er noe forbilde i så måte, fordi hennes valg av utkledning førte til «mye *bråk*». «Pocahontas»-kostyme fungerer som metonymi for kategorien av det som ikke er «greit/innafor», og dermed brudd på normen, nemlig å kle seg ut som en etnisk minoritet. Programleder skiller ikke mellom det å kle seg ut som en stereotypisk «indianer» og det å kle seg ut som en Disney-helt, men denne distinksjonen aktualiseres av deltakerne.

Jeg legger også merke til at det er «norske» hjem og dermed «norske» foreldre som famler i forsøket på å følge den ønskede normen. Det er kanskje å dra tolkningen langt, men jeg vil likevel argumentere for at ordvalget ikke nødvendigvis er helt tilfeldig. «Norske hjem» tilhører majoriteten i denne diskursen, og den negative fremstillingen av kategorien, bidrar på en subtil måte til å mistenkeliggjøre den. Dette kommer jeg tilbake til senere.

I andre del av de innledende bemerkningene (linje 19-26) lister programleder opp eksempler på hvordan kulturelle endringer har gjort visse ordvalg og handlinger problematiske, og ført til nye avløserord. Når negativt ladde ord som «negerkonge», «hottentott», «Eskimonika», «Joikakaker» og «rasistisk» blir brukt, skaper det et virkelighetsbilde av at situasjonen historisk har vært, og fremdeles er, preget av negative stereotypier og rasistiske holdninger.

I forordet til intervjuet med Rostad (linje 152-154), forteller programleder om bakgrunnen for sendingen, nemlig at Antirasistisk senter ga «sterke anbefalinger» om kostymevalg. «Sterke anbefalinger» vil for de som misliker at identitetspolitikk skal legge føringer for private valg oppfattes som negativt ladet, mens de som støtter det vil sette pris på at noen retter en moralsk pekefinger mot de som ikke forstår at tidene har endret seg, og at nå er det nye regler som gjelder.

I forordet til spørsmålsrunden med Torgeir Kolstad (304), blir ordet «ytringsfrihet» nevnt for første gang, og aktualiseres som relevant for temaet i debatten. I tillegg åpner programleder en diskurs om kjønnsforskjeller i holdninger til ytringsfrihet vs. identitetspolitikk. Han sier at opinionsundersøkelsen Ung 2022 (302-315) «... viser at det er *store forskjeller* mellom *jenter og gutter* når det gjelder *ytringsfriheten*», hvor *jenter* viser *forakt* for holdninger som *homofobi* og *rasisme*, mens *gutter* mener at *jenter* (deres *forakt*) *legger lokk* på debatten, de føler seg *moralsk overvåket*, de kan ikke si det de mener fordi det ikke er *sosialt akseptert* og samfunnet har blitt for *politisk korrekt*. *Jentene boikotter* i mye større grad enn *gutter* produkter, merkevarer og personer som ikke er sosialt akseptert. Selv om ordene som blir brukt i beskrivelsen av jenters holdninger er negativt ladde (*forakt*, *homofobi*, *rasisme*, *boikotte*), oppheves effekten nettopp av at de «viser *forakt* for» og «*boikotter*» disse negativt ladde kategoriene. Aktøren i ytringen hvor programleder refererer til resultatene av undersøkelsen, er en institusjon, nemlig «Opinion». Ved å bruke en slik metonymi, får programleder en avstand til innholdet i ytringen. Virkelighetsbildet ytringen skaper er at *jenter* er moralsk kritiske til *homofobi* og *rasisme*, mens *gutter* er mer opptatt av å ha *ytringsfrihet* og ikke å bli *moralsk overvåket*.

5.1.2.2. Prosesser og deltakere

Også valg av prosesser og deltakere bidrar til virkelighetsbildene beskrevet i forrige analyseavsnitt. Ved å nominalisere handlingen («Halloween-kostymene ligger», linje) sammen med adverbet «slengt» og den lokale referansen «i en krok», bidrar programleder til å skape et inntrykk av at Halloween-kostymer behandles respektløst. Det finnes altså ikke noe grammatisk agens i ytringen, men i det lokale adverbialet «i mange norske hjem», ser vi en godt gjemt, subtil utløser av handlingen, nemlig «mange norske hjem». Agens er å finne i implikaturene, og er dermed vanskelige for deltakerne å motsette seg, uten å avvise hele ytringen. Programleder ytrer et synspunkt ved valg av perspektiv. Hadde han alternativt sagt «Halloween-kostymer og -effekter er nå lagt pent tilbake i eskene sine i de tusen hjem, klare til å hentes frem igjen neste år», hadde perspektivet blitt et helt annet.

Det er ikke mange av ytringene som har personer som agens, og når det skjer, er det interessant å se hvilke aktører det dreier seg om. I ytring (nr.) «Siv Jensen kledde seg ut», i () «Mads Hansen er». I ytring (), «vi i Debatten finner på», er agens en mye større kategori, og avstanden mellom aktør og prosess derfor større. Ellers er agens i de fleste ytringene vage («*mang en forelder lur*») eller generaliserte («*jentene viser*», «*guttene mener*», «*mange som mente*», «*man burde unngå*», «*alle husker*» osv.) I mange av ytringene er agens skjult («*det er*», «*det ble*», «*det finnes*»).

Den ufordelaktige beskrivelsen av behandlingen av Halloween-kostymer i norske hjem, og rekken av eksempler på diskriminerende betegnelser, produktnavn og handlinger, legitimerer at diskriminering av minoritetsgrupper gjøres til gjenstand for debatt og kritiseres. Den bidrar til virkelighetsbildet av etniske minoritetsgrupper som undertrykket, og appellerer til følelser som medlidenhet, skam, anger og skyld, og styrker deres emosjonelle stilling.

Minoritetsgrupper har en sterk epistemisk stilling, og denne styrkes av programleders bidrag. Når både den epistemiske og emosjonelle stillingen blir så sterk som vi ser her, styrkes også den deontiske stillingen. Når minoritetsgruppene eier retten til kunnskap innenfor saksdomenet (kulturell appropriasjon), selv har gitt uttrykk for sine følelser og i tillegg får legitimitet for begge deler av programleder, påvirker det også deres rett til å pålegge andre deltakere (og publikum) bestemte handlinger i framtiden.

5.1.3. Analyse av spørsmål og responser

5.1.3.1. Tabell med kategorisering av spørsmål og responser

	Debatt-deltaker	Nummer	Spørsmål og responser	IKKE-KONFRONTERENDE BIDRAG		RESPONSSTYRING				ARGUMENTERENDE SPØRSMÅL				KRITISK INNSTILLING		
				Åpent, hva, hvordan, hvorfor	Nøytral respons	Ja/nei-spørsmål	Enten/eller-spørsmål	Komplekse spørsmål	Gjentakelse	Med innledningsvektning	Ja/nei-spørsmål med vektning	Negativt formulerte spørsmål	Reformulering med slutning	Med kontroversiell presupposisjon	Forklaringsproblem	
SB		1.	Sølje Bergmann, mener du, at du og barna dine skal kunne kle dere ut som hva som helst, bare dere ikke mener noe galt med det?								X					
		2.	La han få ta den også!	X												
LRF		3.	Liisa-Ravna Finbog, kan SB og barna hennes kle seg ut som samer, hvis de vil det?			X										
		4.	Da skal du få utdype.	X												
		5.	Liisa-Ravna Finbog, du er arkeolog og museumsviter og åpenbart same.	Introduksjon												
		6.	Hvorfor er det så ugreit hvis SB vil kle seg ut som samisk?	X												
		7.	Da kan du fortsette resonnetet ditt.	X												
		8.	Du skal få svare.	X												
		9.	En av dere må få avslutte.	X												
AB		10.	Andreas Brännström, du er formann i FPU.	Introduksjon												
		11.	Det Siv Jensen gjorde der i 2017, det var det mange som ble veldig forarget over, men du mener fremdeles det var greit?									X				
		12.	Men det handler vel bare om å respektere at det kan ikke være noen andre enn minoritetene selv som får definere når de er utsatt for noe som er krenkelig?									X				
		13.	Ti sekunder.		X											
LHW		14.	Lena Hovakah Westlake, det er ikke så gitt at du skulle være såkalt indianer, men du er faktisk det, fra det som heter Kaiowa-samfunnet.	Introduksjon												
		15.	Hva synes du om Siv Jensen, og hvis hun hadde gode intensjoner, hvorfor var det ikke greit da?	X												
		16.	Ja, du skal få svare.		X											

	17.	Er det ikke litt av stikkordet, nettopp det Bergmann sa først her at det er lek, man kan pynte seg, det er flotte antrekk?											X				
	18.	Ta den!	X														
MWR	19.	Du er småbarnsmor. Du er for øvrig også journalist i <i>Avisa Oslo</i> .	Introduksjon														
	20.	Hvilke reaksjoner har du fått, etter at du litt retorisk spurte «hva kan jeg egentlig kle sønnen min i»?	X														
	21.	La oss ta Aladdin-kostyme på sønnen din, hva ...?	X														
	22.	De kan vel kle seg ut som grønnsaker eller frukt eller ett eller annet?											X				
	23.	Hva endte de opp med?	X														
	24.	Du stiller et spørsmål, men hvor mener du selv grensene går?	X														
	25.	Tusen takk for innspillet, tusen takk, Maren.		X													
TTP	26.	Du er doktorgradsstipendiat ved høyskolen i Østfold, og så er du kunstnerisk leder i <i>Tabanka danseensemble</i> .	Introduksjon														
	27.	Hva synes du om dette?	X														
	28.	Skal man måtte ha en master i kulturhistorie for å kle, for å gå i butikken?											X				
	29.	Men hvis det for noen ikke er helt intuitivt, for eksempel nordmenns forhold til den amerikanske urbefolkningen er jo kanskje preget av Sølvpilen, hva gjør man da, hvis det, hvis man ikke har den magefølelsen og man bare står der og ikke aner?	X														
	30.	Ok.		X													
	31.	Ok, presiser	X														
	32.	Kan du forklare hva det derre der var?	X														
	33.	Og Justin Bieber er en stor stjerne, sånn.		X													
DC	34.	Hvor mener du grensene går?	X														
	35.	Du er sjefredaktør i kulturavisen <i>Subjekt</i> .	Introduksjon														
	36.	Hvordan reagerer du på det?	X														
TK	37.	Men først, identitetspolitikk, som ligger over dette her, hva er det?	X														
	38.	 Identitetspolitikk															

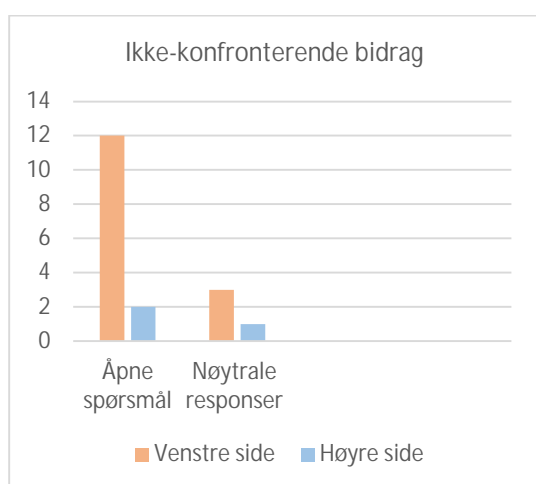
39.	Spørsmålet er illustrert med en tilleggsmodalitet i form av ordet «Identitetspolitikk i en rødfarget sirkel, vist på storskjerm i studio.																			
40.	Akkurat.		X																	
41.	Og dette er drevet fram av aktivister?			X																
42.	Eller hvordan er det?	X																		
43.	Også penger er vesentlig her.	X																		
44.	Hvorfor, hvordan da?																			
45.	Gi noen eksempler!																			
46.	Og Joikakaker er det samme?																			
47.	Ja, nå må du forklare det.																			
48.	Det var det eneste stedet det var kostymebutikk.																			
49.	Hva betyr appropriasjon?	X																		
50.																				
51.	Spørsmålet er illustrert med en tilleggsmodalitet i form av ordet «Kulturell appropriasjon» i en rødfarget sirkel, vist på storskjerm i studio.																			
52.	Jeg tror vi skjønner det.		X																	
53.	Og så har vi ett begrep som er «woke».		X																	
54.	Klarer du å forklare det?	X																		
																				
	Spørsmålet er illustrert med en tilleggsmodalitet i form av ordet «Woke» i en rødfarget sirkel, vist på storskjerm i studio.																			
55.	«Politisk korrekt» er jo noe som før var positivt, det har nå blitt noe negativt?				X															
56.	Ja, det kan jeg forstå.		X																	
57.	Men det betyr altså å være årvåken, opprinnelig, å ha en innsikt?				X															
58.	Nettopp.		X																	
59.	Og så til slutt, cancel-culture, kansellering, hva er det?	X																		
																				

		Spørsmålet er illustrert med en tilleggsmodalitet i form av ordet «Kansellering» i en rødfarget sirkel, vist på storskjerm i studio.													
	60.	Det var opplysende, hjertelig takk, tusen takk.		X											

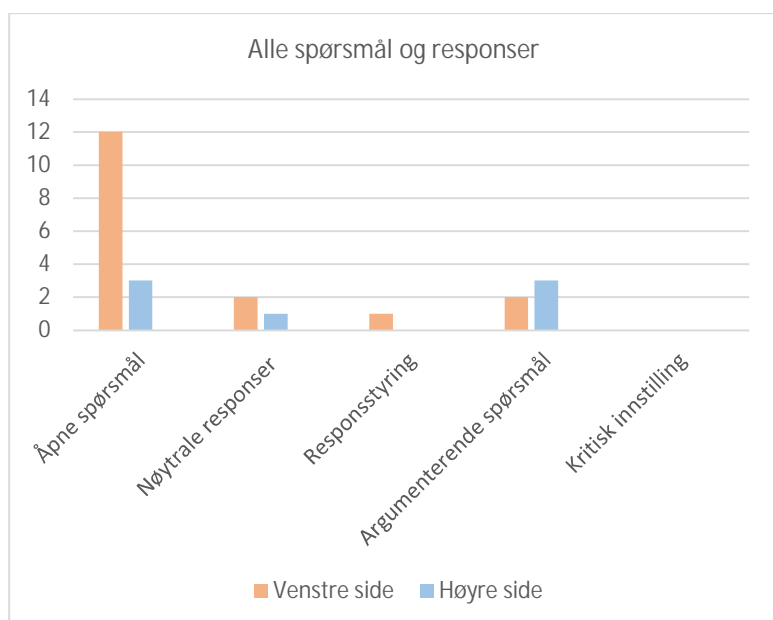
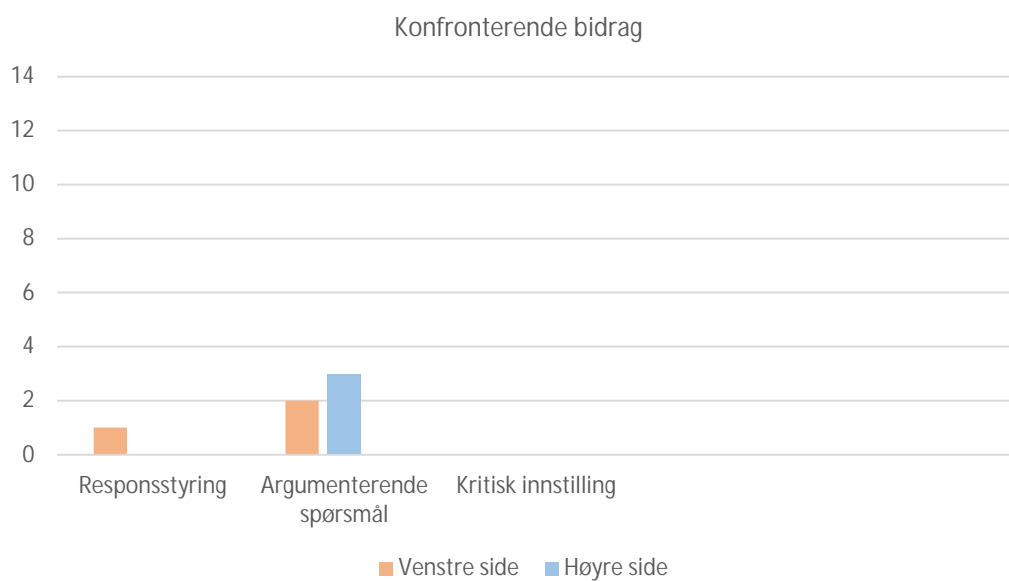
Som det kommer frem av skjemaet over, foregår mye av debatten mellom debatt deltakerne, og programlederens rolle er for en stor del å regulere debatten og sørge for fremdrift i temaer, tildele turer osv.

5.1.3.2. Ikke-konfronterende bidrag

I denne debatten får den venstre siden sammenlagt 12 åpne spørsmål og to nøytrale responser, mens den høyre siden får tre åpne spørsmål og en nøytral respons. De mange åpne spørsmålene og den imøtekommende holdningen som preger kommunikasjonen mellom programleder og den venstre siden av panelet, står i tydelig kontrast til tonen mellom programleder og den høyre siden. Kontrasten forsterkes av fiendtligheten sidene seg imellom.

5.1.3.3. Konfronterende bidrag

Jeg har valgt ut enkelte eksempler på kontroversielle kategoriseringer for nærmere analyse. De to første spørsmålene, som for øvrig også åpner debatten, er eksempler på det Clayman kaller *posisjoneringsspørsmål* (jmfør 3.1.7). Programleder henvender seg først til Sølje Bergman, på høyre side av panelet, med spørsmålet «Mener du, at du og barna dine skal kunne kle dere ut som ‘hva som helst’, bare dere ikke mener noe galt med det?» (tekstutdrag 1).

Tekstutdrag 1

- 1 PL Sølje bergmann_ mener du, at du o:g barna dine e skal kunne kle dere
- 2 ut som: hva=som=helst, bare dere >ikke mener noe galt med det<

Jeg har kategorisert spørsmålet som et ja/nei-spørsmål med vekting, som betyr at det fremsetter en påstand som det bare søker å få bekreftet. Spørsmålet inneholder en antakelse om at en underforstått presupposisjon («hun mener det at hun og barna hennes skal kunne kle seg ut som hva som helst, bare de ikke mener noe galt med det) er det mest plausible eller sannsynlige svaret. Hvis hun som preferert bare svarer et bekreftende «ja», godtar hun presupposisjonen i spørsmålet, mens hvis hun (som hun også velger å gjøre⁵) protesterer på presupposisjonen, kan det påvirke publikum til å oppfatte hennes standpunkt som problematisk.

Intervjuobjektet (Bergman) har nå inntatt sin posisjon, med god hjelp av spørsmålsformuleringen til programleder. Som adressat vet jeg enda ikke sikkert hva dette innebærer, før jeg får høre fortsettelsen, som jeg nå forventer skal fremvise en kontrast. Programleder responderer med et «mm» på svaret, og snur seg så til Finbog, på den venstre siden, med spørsmålet «Kan Sølje Bergmann og barna hennes kle seg ut som same, hvis de vil det?» (tekstutdrag 2).

Tekstutdrag 2

10 PL Mm. liisa-ravna finbog, kan sølje bergmann og barna hennes kle seg ut
11 som samer, hvis de vil det?

Dette har jeg kategorisert som et ja-/nei-spørsmål, som riktignok er svakt responsstyrende, men ikke har noen klar vekting. Min begrunnelse for det er først og fremst å finne i de finitte verbalene, og spesielt bruken av modale hjelpeverb. Mens Bergman blir spurt om hva hun *mener* at hun og hennes barn *skal kunne* (kle seg ut som), blir Finbog spurt om hvorvidt Bergman *kan* det hun mener at hun skal kunne. Bortsett fra at begge deltakerne får spørsmål som befinner seg innenfor den ene deltakerens (Bergmans) deontiske domene, er det også en grunnleggende forskjell i den deontiske statusen programleder tildeler intervjuobjektene. Mens Bergman blir invitert til å si hva hun *mener* hun skal kunne bestemme (innenfor sitt deontiske domene), blir Finbog invitert til å legitimere eller delegitimere SBs antakelser om egen deontiske autoritet. Dette bidrar potensielt til å flytte deontiske rettigheter fra Bergmann over til Finbog, og skaper et virkelighetsbilde av at Bergmanns autonomi er i Finbogs hender. Når Finbog svarer «Nei, det syns jeg ikke», har hun tatt imot tilbudet, og bekreftet implikaturen i spørsmålet, nemlig at Finbog kan avgjøre hva Bergman skal eller ikke skal kunne gjøre.

Det er også noen ordvalg og kategoriseringer som underbygger min påstand om posisjonerings-effekten i disse spørsmålene. I spørsmålet til Bergman er det snakk om å kle seg ut som «hva som helst», mens i spørsmålet til Finbog har denne kategorien blitt transformert til «same», og premisset «bare de ikke mener noe galt med det» til «hvis de vil det».

⁵ I transkripsjonen, linje 4-9 fremkommer det at IO legger til et ytterligere premiss (at hun først og fremst snakker på barnas vegne) og reformulerer og understreker presupposisjonen om god intensjon som premiss for sitt svar på spørsmålet («når intensjonen er god»).

Etter de innledende bemerkningene henvender programleder seg til Andreas Brännström. I dette spørsmålet (tekstutdrag 3) velger han å aktualisere at Brännström er «formann i FPU», som for mange tilhørere kan vekke assosiasjoner til et parti som har bestemte synspunkt knyttet til temaet for debatten.

Tekstutdrag 3

27 PL andreas brännström, du er formann i fpu_e: det siv jensen gjorde der i:
28 2017, .hh det var et mange som ble veldig forarget e over, >men du
29 mener< fremdeles at det var greit ↑ ?

Dette forsterkes når han igjen tar opp hendelsen hvor tidligere leder i moderpartiet, FRP, Siv Jensen, kledde seg ut som Pocahontas på Halloween for noen år siden. Vi ser også en kontrast når han sier at mange ble «veldig forarget» over hendelsen, for så å konstatere at Brännström fremdeles mener at det var «greit», med stigende intonasjon, så det blir et spørsmål. «Veldig forarget» er negativt ladet, mens «greit» er positivt ladet. Her blir det tydelig at Brännström plasserer en handling i kategorien «greit» («innafor») som mange andre ble «veldig forarget» over. Spørsmålet til Brännström bidrar til å sementere posisjonene på henholdsvis venstre og høyre side av panelet, basert på antakelser om deres moralske verdier.

39 PL .hhh lena hovakah westlake, eh det ikke så gitt at du skulle være såkalt
40 indianer, men du er faktisk det, fra e: det som heter kaiowa-samfunnet,
41 .hhh eh hva syns du om siv jensen, og hvis hun hadde gode
42 intensjoner, hvorfor: var det ikke greit da?

Tekstutdrag 4

I sitt første spørsmål til Lena H. Westlake (tekstutdrag 4) presenterer programleder henne som «såkalt indianer», og aktualiserer dermed at hun tilhører en etnisk og kulturell minoritet. Ved å si at hun «faktisk» er det, antyder han at hun ikke «ser ut som» en indianer, og viser fram en stereotypisk forventning om et bestemt visuelt uttrykk for kategorien. Han ber om hennes mening om det Siv Jensen gjorde, og kobler «indianer» og «Siv Jensen» tett sammen. Siv Jensen kledde seg ut som «indianeren» Pocahontas, og ordene utgjør derfor en moralsk kontrast. Han aktualiserer også «intensjon» som premiss for moralsk vurdering av handlingen i spørsmålet, og hvorfor det ikke var «greit».

Det er fire spørsmål jeg vil argumentere for at har kritisk innstilling. Felles for dem er at de syntaktisk er formulert som ja/nei-spørsmål med vektning, men at de også inneholder et kritisk, argumenterende element. Brännström får to slike spørsmål, «Mener du fremdeles at det Siv Jensen gjorde i 2017 var

greit?», og «Det handler vel bare om å respektere at bare minoritetene selv kan få definere når de blir behandlet krenkende?». Det første stiller intervjuobjektet til ansvar for Siv Jensens handling fire år tidligere. Hun har vært leder for hans parti, og spørsmålet tvinger ham til enten å støtte hennes handling og slik vise lojalitet overfor partiet og partilederen, eller å bekrefte den kritiske presupposisjonen om at handlingen var illegitim og at folk flest ikke vil tilslutte seg den. Det andre spørsmålet argumenterer også sterkt, har deklarativ syntaks, men er prosodisk et ja/nei-spørsmål. Spørsmålet prefererer enighet med en presupposisjon som programleder ikke uten videre kan forvente at Brännström er enig i. Framstillingen er vinklet og verdiladd, så ved å si seg uenig vil være å akseptere at man ikke er respektfull og at man bidrar til krenkelse av andre. Brännström har gjentatte ganger forklart sitt standpunkt, nemlig at han ikke aksepterer premisset om at subjektive opplevelser skal ha autoritet til å avgjøre handlingers moralske verdi, men programleder argumenterer i sitt spørsmål eksplisitt for at det vel er det det handler om. Den neste som får et slikt spørsmål er Rostad. «Barna dine kan vel kle seg ut som grønnsaker eller frukt eller lignende?». Spørsmålet har deklarativ syntaks, interrogativ prosodi og prefererer enighet med premisset som fremføres argumenterende. Både dette og det forrige spørsmålet inneholder et «vel», som bygger opp om at enighet er foretrukket svar. Den kritiske innstillingen kommer fram ved at hele problemstillingen Rostad argumenterer for er illegitim, og antyder at hun har et forklaringsproblem. Det siste spørsmålet med kritisk innstilling stilles til Prestø. «Skal man måtte ha en master i kulturhistorie for å vite hva man kan kle seg ut som på Halloween?». Dette spørsmålet har interrogativ syntaks og prefererer også enighet med et premiss, som programleder ikke kan forvente at Prestø vil være enig i, og som i tillegg inneholder en snert av sarkasme. Spørsmålet er egnet til å svekke Prestøs etos ved å antyde at han bruker sin faglige autoritet som utgangspunkt for å kreve innsikt av «vanlige folk». Tre av fire spørsmål med kritisk innstilling går til høyre side av panelet, mens ett stilles til venstre side. Jeg har plassert Rostad på høyre side, siden hun tilhører denne sidens posisjon. Fem av spørsmålene til høyre side (inkludert Rostad) er ikke-konfronterende, mens tolv av spørsmålene til venstre side er ikke-konfronterende. Fire spørsmål til høyre side har ulik grad av responsstyring, mens bare ett til venstre siden har. Konklusjonen er at den høyre siden behandles mer pågående enn venstre side.

5.1.3.4. Eksempler på forhandling om epistemisk og deontisk modalitet

Debatten innledes på en litt utradisjonell måte. Ofte begynner debatter med at programleder introduserer deltakerne i 3.person, for så å gå over til 2.person. Her lar han i stedet to deltakere innlede for hver sin side av panelet, og har dermed overlatt til dem å posisjonere seg. Han har så å si etablert «frontene».

Allerede i sitt første spørsmål (tekstutdrag 1) åpner programleder forhandlingen om den epistemiske og deontiske retten til å definere de normative premissene for debatten.

Når jeg sammenligner de to spørsmålene som introduserer hele debatten, ser vi at Bergman blir spurt «*Mener du at du og barna dine skal kunne kle dere ut som hva som helst, bare dere ikke mener noe galt med det?*», mens Finbog får spørsmålet «*Kan de kle seg ut som same, hvis de vil det?*» Spørsmålsformuleringen skifter altså fra å spørre Bergman hva hun *mener* at hun *kan* til å spørre Finbog *om* Bergman kan det hun selv mener at hun kan. Begge spørsmålene handler om hva Bergman og barna hennes «kan» eller ikke «kan», så forhandlingen må nødvendigvis handle om hvem som kan ta den avgjørelsen, og dermed forhåndstildeler programleder ulik deontisk autoritet til deltakerne. Bergman får ikke mulighet til å uttale seg om hva hun faktisk kan, men om hva hun *mener* hun kan. Finbog blir forhåndstildelt et bedre deontisk kort siden hun får mulighet til å svare ja eller nei på om Bergman har vurdert sine deontiske rettigheter riktig. Det kan være avgjørende for den deontiske stillingen de får videre i debatten. Dette ser vi gjenspeile seg i svarene deltakerne gir. Bergman ytrer forbehold og betingelser for sitt standpunkt, og viser slik en svak deontisk stilling, mens Finbog inntar en meget sterk deontisk stilling, både verbalt og med kroppsspråket sitt.

I sitt andre spørsmål til Finbog (tekstutdrag 4) presenterer han henne som «arkeolog, museumsviter og åpenbart same». Hun plasseres inn i tre ulike kategorier, med ulike sett av konnotasjoner. «Arkeolog» og «museumsviter» plasserer henne innenfor et akademisk kunnskapsdomene som forsterker den epistemiske stillingen hun allerede har som medlem av minoritetsgruppen «same».

5.2. Debatten 27. januar 2022 – Hun, han, hen og hva mer?

5.2.1. Analyse av konteksten

5.2.1.1. Den tekstuelle konteksten

I denne debatten spiller den tekstuelle konteksten en større rolle for premissene. Som vanlig la programleder Fredrik Solvang ut en «promovideo», en kort introduserende filmsnutt i sosiale medier tidlig samme dag som debatten om kjønnsidentitet skulle sendes. Det kom kraftige reaksjoner på denne presentasjonen av temaet, og både programlederen og NRK ble av blant andre tidligere leder av SNU (*Seksualpolitisk Nettverk for Ungdom*) og fagrådgiver i *Skeiv Ungdom*, Sol Stenslie, på Twitter anklaget for å spre konspirasjonsteorier og løgner om kjønnsinkongruens. Innlegget har, ifølge *Nettavisen nyheter*, blitt likt og delt av flere hundre brukere før sendingen. Promovideoen ble siden fjernet, men Solvang svarte på kritikken, og ba folk avvente debatten og dømme ut fra den. Jeg har forsøkt å oppdrive filmen, men ikke lyktes. Det finnes imidlertid sitater fra den i mange nettaviser og innlegg i sosiale medier. På

nettavisen.no dekkes oppstyret rundt Debatten-episoden under overskriften *Kraftige reaksjoner før kveldens Debatten – nå svarer Solvang*. Saken ble først publisert rett før sendingen, og da Solvang tok kontakt med Nettavisen-redaksjonen etterpå, ble saken oppdatert 29.01. I artikkelen siteres Solvang fra promofilmen:

«Barn ned i 7-årsalderen kan skifte kjønn i Norge. Ungdommer kan troppe opp alene hos fastlegen og få hormoner som gir skjeggvekst og mørk stemme. Ordet «kvinne» skal erstattes i loven og bli til «den som føder barn»».

Skjermdump av Sol Stenslie sin Tweet:

Det er sitatet ovenfor som vakte størst forargelse, og alle tre løgnene hun mener Solvang sprer finnes i dette. Solvang innrømmer overfor Sørliie noen timer før debatten at temaet de har valgt «ikke er blant de mest behagelige», og at nettopp slike reaksjoner gjør at han helst ville latt være. Han lover å gjøre sitt beste for at hennes perspektiv skal komme fram. Ved å åpent fortelle dette viser han sin deontiske stilling. Han ville helst latt være å kjøre denne debatten, han har altså autoritet til å bestemme, eller i det minste påvirke, hvilke temaer som skal debatteres, og han følte motvilje mot denne debatten.

Den første løgningen er, ifølge Stenslie, at barn ned i 7-års alder kan skifte kjønn i Norge. Hun forklarer til Nettavisen at det kun er mulig å få hormonelle pubertetsblokkere i lav alder, «Og selv det er noe som skjer ekstremt sjelden, kanskje et titalls personer i Norge under 15 år. Det er ikke lett å få til. Det høres ut som at man tar et lite barn og kutter av dem tissen, eller lager en ny. Det er ikke tilfelle. Man forhindrer bare at barnet går gjennom en pubertet i det kjønn de føler de ikke har, sånn at de slipper å gå gjennom to puberteter». På dette punktet erkjenner Solvang til Nettavisen at «Det kan misforstås. Det jeg mener er at man kan endre juridisk kjønn. Så jeg skulle lagt til «juridisk», så det ikke ble en misforståelse.»

Den andre påstanden Stenslie hevder er en løgn er at «Ungdommer kan troppe opp alene hos fastlegen og få hormoner som gir skjeggvekst og mørk stemme». Dette avviser Stenslie sterkt. Hun sier det kun er Rikshospitalet som har myndighet til å gi kjønnsbekreftende behandling, og dermed også de eneste som kan forordne slik hormonbehandling. Ingun Wik sier at Helsestasjonen for kjønn og seksualitet deler ut hormoner til ungdommer som ønsker det. Det er naturligvis mulig at Sørliie ikke har vært klar over dette, som er informasjon Solvang har fått fra Wik i forberedelsene til debatten.

Den tredje løggen Stenslie viser til er at ordet «kvinne» i loven skal byttes ut med «fødeforelder». Dette stemmer ikke, sier hun. Hun viser til at et utvalg har foreslått det, men at dette forslaget tidlig ble forkastet, og at det ikke er nevnt noe sted i lovforslaget. Hun anklager Solvang og NRK for å spre myter om en slik lovendring, og viser til en artikkel om temaet i blick.no forrige gang denne debatten kom opp, og både medier og politikere bidro til å skape et inntrykk av at en slik juridisk språkendring ville komme. I denne artikkelen kan vi ganske riktig lese avslutningsvis: «Skeiv Ungdom er generelt for en større bruk av kjønnsnøytrale begrep. I dette tilfellet vet vi at det er mange som kan være foreldre og mange som kan føde barn, og det blir feil å påstå at alle, for eksempel transpersoner, som føder barn er mødre.» Dette er ikke nevnt i artikkelen i nettavisen.no, men lenken er inkludert.

Hva ordbruken angår, og spesielt formuleringen «peniser i damegarderoben», begrunner Solvang det overfor Nettavisen med at det er hans jobb å «speile det ordskiftet som faktisk pågår. Og ulykkeligvis så handler det om peniser i damegarderoben, til en viss grad».

5.2.1.2. Situasjonsteksten

Her følger en presentasjon av deltakerne i debatten. I anførselstegn står programleders introduksjon til dem og i parentes initialene deres som henviser til transkripsjonen.

Øverst på den venstre siden av panelet står Aleksander Sørliie (AS). Han blir av programleder introdusert som «sykepleier, leder i pasientorganisasjonen for kjønnsinkongruens, transperson, men født som biologisk kvinne». På hans venstre side står Christine Marie Jentoft (CMJ), «transkvinne, fra foreningen FRI». Øverst på den høyre siden står Jenny Klinge (JK), «stortingsrepresentant for Senterpartiet», og til venstre for henne Christina Ellingsen (CE) «feminist, som mener det kun finnes to kjønn» og deretter Glenn-Peter Sætre (GPS), «professor i evolusjonsbiologi ved Universitetet i Oslo». Ca. halvveis ut i debatten bytter Glenn-Peter Sætre plass med Espen Ottosen (EO), «teolog, filosof og informasjonsleder i *Norsk Luthersk Misjonssamband*». Jeg har hovedsakelig fokusert på den første delen av

Debatten, fram til «ekspertene» kommer inn. Disse utgjør også en diskursiv stemme, og spørsmålene som stilles er tatt med i tabellen, men jeg har ikke tatt dem med i analysen.

5.2.1.3. Kulturkonteksten

Kjønn, på engelsk «sex» er biologisk, alltid binært og uløselig knyttet til reproduksjon. Det er blitt vanlig å differensiere mellom biologisk kjønn og sosialt eller kulturelt kjønn, også kalt «kjønnsidentitet» (på engelsk «gender»), hvor det henvises til et bredt spekter av individuelle «kjønnede» uttrykk, som kroppsspråk, klær, interesser og andre beslektede trekk ved menneskers adferd. Helt siden denne diskusjonen dukket opp i sammenheng med kvinners kamp for likestilling og andre frigjøringsbevegelser fra 1960-årene og framover, har det vært to relativt stabile fronter med tilsynelatende motstridende synspunkt. Biologi-vitenskapen på den ene og ulike sosialfaglige teorier og synspunkt på den andre. Sistnevnte har vært, og er, representert av utallige stemmer, men de har alle til felles at de avviser det biologivitenskapelige hegemoniet. De peker på hvordan for eksempel raseteorier har blitt brukt til å rettferdiggjøre ekstreme voldshandlinger og undertrykkelsesregimer, og biologisk kjønn til å definere kvinnen som svak og uegnet til å utføre de samme oppgavene som menn i samfunnet. Den ensidige oppmerksomheten på reproduksjon i biologien har rettferdiggjort

undertrykkelse av alt som ikke har tjent vellykket videreføring av «sunt» og «høyverdig» genmateriale.

5.2.2. Analyse av virkelighetsbilder som kommer frem i innledende bemerkninger og forord til spørsmål

I sine innledende bemerkninger presenterer programleder informasjon om transpersoners psykiske helse og generelle levekår. Journalist i NRK, Espen Kjendlie, skrev i 2021 en artikkel om Bufdirs spørreundersøkelse *Seksuell orientering, kjønns mangfold og levekår* (2020), og noen av formuleringene er identiske med formuleringer i artikkelen.

Ytringer, presupposisjoner og implikaturer	Innholdstype	Linje
Mer enn 30% av dem har forsøkt å ta sitt eget liv.	Ytring	1
De forteller om mer ensomhet enn andre.	Ytring	1-2
Andre er mindre ensomme enn transpersoner.	Presupposisjon	
De føler ofte at de bor i et intolerant og hatefullt land.	Ytring	2-3
De føler ofte at Norge er et intolerant og hatefullt land.	Presupposisjon	
De føler ofte at nordmenn er intolerante og hatefulle.	Presupposisjon	
De opplever oftere trusler om direkte vold.	Ytring	3
Noen truer dem med direkte vold.	Implikatur	
De blir oftere trakassert og mobbet på jobb og skole.	Ytring	3-4
Transpersoner har dårligere psykisk helse.	Ytring	4
En av tre transpersoner oppgir at de har blitt voldtatt.	Ytring	4-5
De ber om å få være i fred og om å bli anerkjent.	Ytring	5-6
De får ikke være i fred og de blir ikke anerkjent.	Presupposisjon	
Det ble de da det i 2016 ble mulig for alle over sju år å endre juridisk kjønn.	Ytring	6-7
I 2016 ble det mulig for alle over sju år å endre juridisk kjønn.	Presupposisjon	
Å endre juridisk kjønn er en mulighet.	Presupposisjon	
Siden loven om juridisk kjønn ble innført i 2016 har de fått være i fred og blitt anerkjent.	Presupposisjon	

Det var en seier at de alene, og for de små da sammen med foreldrene, skal kunne bestemme hvilket kjønn som skal stå i passet.	Ytring	7-8
Før 2016 var de tapere, fordi de ikke selv kunne bestemme hvilket kjønn som skulle stå i passet deres.	Presupposisjon	
Det er en seier å selv kunne bestemme hvilket kjønn som skal stå i passet.	Presupposisjon	
Det neste skrittet kan være at det innføres et tredje juridisk kjønn.	Ytring	8-9
Å innføre et tredje juridisk kjønn vil være et neste skritt.	Presupposisjon	
Anerkjennelsen og rettighetene fører ikke bare til at lovene og ordbruken endres.	Ytring	10-11
Anerkjennelse av transpersoner fører til endringer.	Presupposisjoner	
Anerkjennelsen og rettighetene fører til at lovene og ordbruken endres.		
Anerkjennelsen og rettighetene fører til mer enn at lovene og ordbruken endres.		
Kjønn blir frakoblet biologi.	Ytring	11
Kjønn har vært koblet til biologi.	Presupposisjon	
Juridisk kan nå en mann bli gravid, og en kvinne kan bli far.	Ytring	11-12
Før kunne ikke juridisk en mann bli gravid, og en kvinne kunne ikke bli far.	Presupposisjon	
Før var juridisk kjønn det samme som biologisk kjønn.	Implikature	
Nå har lovverket gjort mulig det som er biologisk umulig.	Implikatur	
Når menn kan si de er kvinner, føler noen kvinner at de som er født som kvinner, at deres verdi trues, at gevinstene av deres århundrelange kvinnekamp reduseres.	Ytring	12-14
Menn kan si de er kvinner.	Presupposisjon	

Noen kvinner føler at verdien til de som er født som kvinner (cis-kvinner) trues, at gevinstene av deres århundrelange kvinnekamp reduseres.	Presupposisjon	
Cis-kvinner har ført en århundrelang kvinnekamp.	Presupposisjon	
Den århundrelange kvinnekampen hadde gevinster.	Presupposisjon	
Cis-kvinneres interesser trues av transpersoners interesser.	Implikatur	
For noen av oss er jo saken grei, vi føler oss som det kjønn vi er født med.	Ytring	14-15
Man er født med et kjønn.	Presupposisjon	
Kjønn er noe vi føler.	Implikatur	
Det er greit å føle seg som det kjønn man er født med.	Presupposisjon	
For andre er det veldig mye mer komplisert.	Ytring	15-16
De som ikke føler seg som det kjønn de er født med, har det veldig mye mer komplisert enn de som føler seg som det kjønn de er født med.	Presupposisjon	
Det er veldig komplisert å ikke føle seg som det kjønn man er født med.	Presupposisjon	
Å være transperson innebærer at noe er galt.	Implikatur	
Du er selv transperson, født som biologisk kvinne, men alle kan se at du ser ut som en mann.	Ytring	18-19
Biologisk kjønn er noe man er født med, transidentitet er noe man «ser ut som».	Implikatur	
Det skjedde en lovendring i 2016, som betød at alle voksne personer selv kan bestemme hvilket kjønn som skal stå i passet, altså i folkeregisteret, og hvilket personnummer man skal ha.	Ytring	76-78
Før 2016 kunne voksne personer ikke selv bestemme hvilket kjønn som skulle stå i passet, folkeregisteret og hvilket personnummer de skulle ha.	Presupposisjon	
Ingen aner helt hvor mange som har kjønnsinkongruens, som det heter, i Norge, altså at	Ytring	133-136

man har en kjønnsidentitet, som noen ganger, eller kanskje hele tiden skiller seg fra det kjønnnet man fikk tildelt ved fødselen.		
Kjønnsinkongruens innebærer at man noen ganger eller hele tiden har en annen kjønnsidentitet enn kjønnnet man fikk tildelt ved fødselen.	Presupposisjon	
Kjønn er noe man får tildelt ved fødselen.		
Anslagene varierer faktisk fra 5300 til 140 000 personer i Norge.	Ytring	136-137
Det er uventet/overraskende at anslagene varierer så mye.	Implikatur	
Etter at den nye loven ble innført i 2016 har rundt 1200 personer endret juridisk kjønn. Det vet vi.	Ytring	137-138
Vi vet at 1200 personer i Norge identifiserer seg med det motsatte av sitt biologiske kjønn.	Implikatur	
Så skal du få et eksempel her på hva denne siden mener når de sier at de ikke har lik rett til den samme helsehjelpen som oss andre.	Ytring	139-140
Transpersoner sier at de ikke har lik rett til den samme helsehjelpen som cis-personer.	Presupposisjon	
Transpersoner og cis-personer bør ha lik rett til lik helsehjelp	Implikatur	
Hvem som helst kan jo, over 18 år, kan gå og skaffe seg silikonpupper, men hvis en transmann går til en privatklinikk og ber om å få fjernet puppene, ja da griper staten inn og sier «nei».	Ytring	140-141
Cis-kvinner over 18 år kan gå og skaffe seg silikonpupper.	Presupposisjon	
Transmenn kan gå til en privatklinikk å be om å få fjernet puppene, men da griper staten inn og sier nei.	Presupposisjon	
Staten griper inn når transmenn går til privatklinikk og ber om å få fjernet puppene.	Presupposisjon	

Staten sier nei til at transmenn kan fjerne puppene på privatklinikker.	Presupposisjon	
Cis-personers ønske om å forstørre puppene godkjennes av staten.	Presupposisjon	
Transpersoners ønske om å fjerne pupper godkjennes ikke av staten.	Presupposisjon	
Å fjerne pupper er det samme som å forstørre pupper.	Implikatur	
Staten godkjenner forstørring av pupper, men ikke fjerning.	Implikatur	
Staten ville ikke ha nektet cis-kvinner å fjerne puppene.	Implikatur	
Staten ville ha nektet transpersoner å forstørre puppene.	Implikatur	
Så har jeg nevnt, jeg nevnte den veldig dystre statistikken her i begynnelsen, som jo er helt forferdelig.	Ytring	157-159
Statistikken (IB) er dyster og helt forferdelig.	Presupposisjon	
Statistikken viser et sant virkelighetsbilde av transpersoner.	Implikatur	
Det er vel sånn, jeg tror vi bare må legge det, ha det som et premiss, at veldig mange her er veldig uopplyste om disse sakene, det er veldig mange som ikke vet så mye om og kanskje ikke har satt seg så godt inn i det.	Ytring	159-162
Veldig mange er uopplyste om, vet ikke så mye om og har kanskje ikke satt seg så godt inn i transpersoners og ikke-binæres situasjon.	Presupposisjon	
Veldig mange er uinteresserte i transpersoners og ikke-binæres situasjon.	Implikatur	
Så jeg tror vi, dere får bare holde ut med oss.	Ytring	162
Det kan hende det blir repetisjon av ting dere har vært nødt til å snakke om alt for lenge, vil jeg tippe at dere mener veldig ofte.	Ytring	163-164

Transpersoner mener ofte at de har vært nødt til å snakke om ting alt for lenge.	Presupposisjon	
Transpersoner burde ikke måtte snakke om disse tingene lengre.	Implikatur	
De som er uopplyste, ikke vet så mye eller ikke har satt seg inn i ting, må gjøre det, så ikke transpersoner lengre trenger å snakke om det.	Implikatur	
Du ble selv registrert som mann ved fødsel, levde 20 år som mann, hvis jeg skjønner det rett.	Ytring	166-167
CMJ ble registrert med kjønn ved fødselen.	Presupposisjon	
Kjønn er noe man blir registrert med ved fødselen.	Implikatur	
Kjønn er noe man lever som.	Implikatur	
Og så fikk du i løpet av den tiden et barn.	Ytring	167-168
Så kom du ut og fikk kjønnsbekreftende behandling, som det heter og lever nå som kvinne og mamma.	Ytring	168-169
Når man skifter kjønn, bekrefter det det virkelige kjønn.	Implikatur	
Det selvidentifiserte kjønn er det virkelige kjønn.	Implikatur	
Bakteppe for denne diskusjonen er jo i stor grad den endringen som skjedde i 2016 og ikke minst det at du nå har sagt at du vil utrede, gå et skritt videre, kan du si, og utrede et tredje juridisk kjønn, og det vil si at man skal ikke måtte gå veien om kjønns, altså, eller nei, det skal du få forklare selv.	Ytring	187-191
Lovendringen om juridisk kjønn fra 2016 er bakteppet for diskusjonen.	Presupposisjon	
AT har nå sagt at hun vil gå et skritt videre ved å utrede et tredje juridisk kjønn.	Presupposisjon	
Et tredje juridisk kjønn er å gå et skritt videre.	Presupposisjon	
Å innføre et tredje juridisk kjønn vil si at alle selv kan registrere seg som noe annet enn mann eller kvinne i folkeregisteret.	Implikatur	

Det er en sammenheng mellom selvbestemt juridisk kjønnskategori (binært) og det å selv definere seg som hverken kvinne eller mann.	Implikatur	
AT skal få forklare selv hva det vil si å innføre et tredje juridisk kjønn.	Presupposisjon	
Og det siste som du var innom der, nettopp, det er jo det springende punktet, om det skader andre.	Ytring	208-209
Det springende punktet er om innføring av et tredje juridisk kjønn skader noen andre.	Presupposisjon	
Det kan være innføring av et tredje juridisk kjønn skader andre.	Implikatur	
Det kan være innføring av et tredje juridisk kjønn ikke skader andre.	Implikatur	
Det som er på det rene, det er at det er sendt ut forslag, det var den forrige regjeringen som sendte ut forslag til endring av barneloven, ny barnelov, og i paragraf 2, den er veldig vesentlig, for den paragrafen heter det «kven som er forelder til barnet» så foreslås det at begrepet kvinne skal forsvinne og erstattes med «den som føder barnet», og dette er fordi, det følger jo egentlig logisk av den endringen som skjedde i 2016, fordi nå er det sånn at en juridisk mann kan føde barnet, og da er det logisk at begrepet «kvinne» forsvinner.	Ytring	463-469
Den forrige regjeringen foreslo endring av barneloven/ny barnelov.	Presupposisjon	
«Kvinne» skal erstattes med «den som føder barnet».	Presupposisjon	
Lovendringen skal vedtas.	Presupposisjon	
Endringen i barneloven er vesentlig.	Presupposisjon	
Årsaken til at endringen foreslås er at den er en logisk følge av lovendringen i 2016.	Presupposisjon	
Den foreslåtte endringen er en logisk følge av lovendringen i 2016.	Presupposisjon	

Når en juridisk mann kan føde et barn, kan ikke begrepet «mor» beholdes.	Presupposisjon	
--	----------------	--

5.2.2.1. Kategoriseringer

I de innledende bemerkningene etableres kategorien «transpersoner». Det er først i den fjerde ytringen kategorien eksplisitt opptrer som subjekt, men blir etablert allerede fra første ytring i form av henholdsvis «mer enn tretti prosent av dem» (nr. 1) og «de» (2-5). Det finnes også en annen, mer subtil og ikke-definert kategori i denne turen, nemlig «motparten» til transpersonene, de som utgjør konteksten rundt dem, enten ved fravær av handling, «De forteller om mer ensomhet enn andre» (nr. 2) eller ved på ulike måter å gjøre livet til transpersoner vanskelig, og dermed spiller en viktig rolle i beskrivelsen av dem. Når transpersoner beskrives som mer ensomme sammenlignet med «andre», antydes det at disse «andre», de som ikke er transpersoner, er mindre ensomme, og gjennom å utestenge eller ikke inkludere transpersoner, bidrar til å gjøre dem mer ensomme. Noe lignende ser vi i den neste ytringen «De føler ofte at de bor i et intolerant og hatefullt land» (3). Her personifiseres «land» med egenskapene «intolerant» og «hatefullt», så det må være mennesker i landet som er intolerante og hatefulle, og det må være mange for å utgjøre et helt land, og dermed utgjør dette fiendtlige miljøet rundt transpersoner. Beskrivelsen har også en fremmedgjørende og mystifiserende effekt (et dystopisk bilde). Han kunne også sagt «De føler at Norge er et intolerant og hatefullt land». Denne ytringen tilegner de «andre» en mer aktiv og ondsinnet rolle. Intoleranse og hat kan ikke komme til uttrykk utelukkende ved mangel på inkludering, men trenger en fiendtlig og handlende aktør. De neste ytringene trapper polariseringen ytterligere opp: «De opplever oftere trusler om direkte vold» (4), «De blir oftere trakassert og mobbet på jobb og skole» (5) og «En av tre transpersoner oppgir at de har blitt voldtatt» (7). Her inkluderer kategorien (av de som ikke er nevnt) aktører som truer med vold, som trakasserer og mobber og som i mange tilfeller også voldtar transpersoner. Det finnes ingen nyansering av kategoriene, transpersoner fremstilles som offer, «resten» som potensielt fiendtlig majoritet. At «transpersoner har dårligere psykisk helse», lyder som en naturlig konsekvens av svært fiendtlige og uheldige levekår for gruppen. Gruppen har nå fått tildelt en sterk emosjonell posisjon, og når «de ber om å få være i fred og om å bli anerkjent», oppleves de deontiske kravene som både legitime og vanskelige å argumentere mot. Bildet som tegnes er en gruppe som befinner seg i en meget sårbar og utsatt posisjon. Gruppen vant en seier da staten grep inn og ga dem lovhjemmel for et bedre liv, og nå kan de få ny lovhjemmel, som vil gi dem enda bedre levekår. Når det er programleder som beskriver gruppens situasjon, så

de ikke trenger å gjøre det selv, bidrar det ytterligere til å gi dem en sterk deontisk og emosjonell stilling.

Videre etablerer programleder også et «oss» og «dem» (16-17) i fremstillingen av transpersoner versus cis-personer. Ved å si «noen av oss» fremstiller han cis-personer som «noen», altså ikke «de aller fleste», og toner dermed ned at forekomsten av transidentitet er marginal. Samtidig tydeliggjør han at disse «noen» er en del av «oss», og definerer gruppen slik inn i samfunnsfellesskapet.

I andre halvdel av de innledende bemerkningene fremsetter programleder ytringer som beskriver den større samfunnsmessige konteksten de første ytringene inngår i.

«Anerkjennelsen og rettighetene fører ikke bare til at lovene og ordbruken endres. Kjønn blir frakoblet biologi. Juridisk kan nå en mann bli gravid, og en kvinne kan bli far». Uten at individer eller grupper foreløpig er nevnt eksplisitt, skjønner vi at det nå er snakk om andre synspunkt og interesser, som ikke er forenelige med interessene til transpersonene. Det kontrære synspunktet fremsettes som legitimt, men ordvalgene tilhører et annet og mindre emosjonelt paradigme enn det som ble brukt til å beskrive transpersoner, som f.eks. «frakoblet biologi» og «juridisk kan nå». Ordene hentes fra vitenskap og jus, og kan oppfattes som mindre viktige sammenlignet med faren for selvmord, trakassering, mobbing og voldtekt. «Når menn kan si de er kvinner, føler noen kvinner at de som er født som kvinner, at deres verdi trues, at gevinstene av deres århundrelange kvinnekamp reduseres.» Nå er motparten introdusert som gruppe eller kategori, nemlig «noen kvinner» og «de som er født som kvinner», altså cis-kvinner. Uten nærmere forklaring, fremsettes påstanden om at noen cis-kvinner føler seg truet, og at «gevinstene av deres århundrelange kvinnekamp reduseres» ved at transpersoner har fått rett til å definere seg som det motsatte av sitt biologiske kjønn. Virkelighetsbildet som skapes harmonerer med oppfatningen av at disse cis-kvinnene føler seg truet av at andre oppnår lignende resultater som de selv har oppnådd gjennom kvinnefrigjøringskampen. I de neste ytringene «For noen av oss er jo saken grei, vi føler oss som det kjønn vi er født med. For andre er det veldig mye mer komplisert.» inkluderes alle cis-personer, og det slås fast at for denne gruppen «er jo saken grei». Her kommer også den første direkte sammenligningen mellom partene, når programleder legger til at «for andre er det veldig mye mer komplisert».

Når programleder presenterer Aleksander Sørli, sier han at han er transmann, men at «alle kan se at du ser ut som en mann». Her anerkjenner han, på vegne av «alle», at til tross for at

Sørлие er biologisk kvinne, kan vi se at han til forveksling ligner en mann. Jeg er usikker på om det styrker Sørliens epistemiske stilling, eller heller svekker den, i og med at han fastslår (ved å bruke «født som» om det biologiske kjønn, og «ser ut som» om det selvidentifiserte kjønn) det biologiske kjønn med større kategorisk sikkerhet, og dermed sterkere epistemisk autoritet, og det selvidentifiserte kjønn med den visuelle fremtoningen.

Utdraget under viser programleders innledende bemerkninger til sin introduksjon av den andre deltakeren på venstre side, Christine Marie Jentoft.

134 kommet inn i studio her, ingen aner helt hvor mange som har
135 kjønnsinkongruens_ som det heter i norge, altså at man har en kjønnsidentitet
136 som ja noen ganger, eller kanskje hele tiden skiller seg fra det kjønn man fikk
137 tildelt ved fødselen. anslagene varierer faktisk fra fem tusen tre hundre til ett
138 hundre og førti tusen personer i norge, etter at den nye loven ble innført i tju
139 seksten har rundt ett tusen to hundre personer endret juridisk kjønn. det vet vi.

Han gir statistisk informasjon om forekomsten av transidentitet, hvor «ingen aner helt hvor mange som har kjønnsinkongruens» og «varierer faktisk fra 5300 til 140000», signaliserer at faktagrunnlaget er usikkert og variasjonen i anslagene så store, at det virker som det ikke er mulig å tallfeste informasjonen på en vitenskapelig valid måte. Dette svekker den epistemiske stillingen til transpersonene, og styrker motpartens stilling tilsvarende. Samtidig kan det også antyde at man enten ikke har undersøkt forekomsten grundig nok, eller at det enda er vanskelig for mennesker med uklart kjønnsidentitet å ytre dette.

I neste utdrag fremsetter programleder, henvendt til Jentoft, påstander om det han mener må være premisser for den videre debatten. Han bruker sterke og følelsesladde ord, som «dystre statistikken» og «jo er helt forferdelig».

158 PL Skal vi i hvert fall sneie det siste, det skal vi i hvert fall bruke tid på, og så har
159 jeg nevnt den jeg nevnte den veldig dystre stat statistikken her i begynnelsen
160 som jo er helt forferdelig_ det er vel sånn, jeg tror vi bare må legge det som et

Han fortsetter med å unnskyldte på egne, motdebattantenes og publikums vegne at vi («mange her») «er veldig uopplyste», «ikke vet så mye», «kanskje ikke har satt seg så godt inn i det», og at «dere» (transpersoner, venstre side) «må holde ut med oss». Dette forsterker virkelighetsbildet av transpersoner som sårbar gruppe.

160 som jo er helt forferdelig_ det er vel sånn, jeg tror vi bare må legge det som et
161 ha det som et premiss at veldig mange her er veldig uopplyste om disse sakene,
162 det er veldig mange som ikke vet så mye om og kanskje ikke har satt seg så
163 godt inn i det, så jeg tror vi, dere, dere får bare holde ut hehe holde ut med oss

Cis-personer presenteres som den sterke majoritet, med den bedre posisjonen, som «føler» seg truet av anerkjennelsen og rettighetene transpersoner får. Denne gruppen får en betydelig svakere emosjonell og deontisk stilling og det tegnes dermed et svært asymmetrisk virkelighetsbilde av de to partene som står overfor hverandre i debatten.

5.2.2.2. Prosesser og deltakere

Kategorien «transpersoner» er subjekt i de fleste ytringene, men bare i en ytring, «har forsøkt å ta sitt eget liv», er prosessen materiell og aktiv. Her er også aktør og subjekt sammenfallende. De øvrige ytringene som har en agens som subjekt er enten verbale eller mentale, hvor «transpersoner» «forteller om», «opplever», «føler», «oppgir» eller «ber om», mens den eneste materielle prosessen er aktørløs passiv, og subjektet pasient: «de blir oftere trakassert og mobbet ...». Den skjulte aktøren i beskrivelsen er de som mobber og trakasserer, utestenger, voldtar, er intolerante og hatefulle, ikke lar transpersoner være i fred og ikke anerkjenner dem. I ytringene knyttet til lovendringer, både den som allerede ble innført i 2016 (selvvalgt juridisk kjønn) og den som ønskes innført i fremtiden (3. juridisk kjønnskategori) er prosessene materielle, men aktørløse passive, «ble (anerkjent)», «ble mulig (for transpersoner å bestemme selv)», «skal stå i passet», «det innføres (3. kjønnskategori)». I disse ytringene er den skjulte aktøren «staten», som politisk utøvende organ.

Cis-personer (feminister, kvinner), derimot, «føler» seg truet og er redde for å «reduseres». Her er den skjulte aktøren staten, i samarbeid med transpersoner, som truer og skremmer med å redusere.

5.2.2.3. Eksempler på forhandlinger om epistemisk, deontisk og emosjonell modalitet

Tre av ytringene har modalitet som signaliserer en mer udempet (kategorisk) epistemisk stilling enn resten. «*Har forsøkt*» (å ta sitt eget liv), «*blir oftere*» (trakassert og mobbet) og «*har*» (dårligere psykisk helse) innebærer at taleren står inne for ytringenes sannhetsgehalt, mens «*forteller om*» (mer ensomhet), «*føler ofte*» (at de bor i et intolerant og hatefullt land) «*oppgir at*» (de har blitt voldtatt) er prosesser som refererer til transpersoners subjektive opplevelser, og overlater i større grad ansvaret for innholdet til de som har *fortalt, følt, opplevd* og *oppgitt*. Effekten er en mer dempet epistemisk stilling. Beskrivelsen av «oss» som

er uopplyste, ikke vet så mye og ikke har satt oss så godt inn i temaet, svekker programleders, motdebattanters og publikums epistemiske autoritet.

De innledende bemerkningene henviser til statistisk faktainformasjon om forekomsten av selvmord for transpersoner, og har derfor preg av logos. Men fordi påstanden ikke ledsages av tilsvarende tall for normalbefolkningen, ei heller spesifisering av hva «selvmordsforsøk» innebærer, er det vanskelig å ta nærmere stilling til informasjonen. Ytringen om at transpersoner oftere opplever trusler om direkte vold og at de har dårligere psykisk helse styrker gruppens stilling som en sårbar gruppe, men inneholder ikke informasjon om hvorvidt det er et avklart kausalt forhold mellom gruppens juridiske rettigheter og disse opplysningene. Dette er det heller ikke lett å gjøre til gjenstand for debatten, så deltakerne må bare akseptere dette som premisser for den. Når programleder så sier at gruppen (transpersoner) «ber om å få være i fred og om å bli anerkjent» (8), og at de ble det da loven om juridisk kjønn ble innført, skyver han synspunkt som motsetter seg ønske om innføring av et tredje juridisk kjønn langt ut mot grensen til sonen for ytringer som i denne diskursen lett kan oppfattes som ekstreme og uakseptable, fordi det ikke vil oppfattes som legitimt å argumentere mot at en minoritetsgruppe skal «få være i fred» eller «bli anerkjent». Når programleder kommer til den andre «sidens» posisjoner (10-15) er publikums holdning allerede påvirket.

10 anerkjennelsen og rettighetene fører ikke bare til at lovene og ordbruken
11 endres. kjønn blir frakoblet biologi, juridisk kan nå en mann bli gravid og en
12 kvinne kan bli far. hhh og når e: menn kan si de er kvinner_ føler noen kvinner
13 at de som er altså noen kvinner som er født som kvinner at deres verdi trues. at
14 gevinstene av deres århundrelange kvinnekamp reduseres. hhh for noen av oss

Ytringene henviser til tredjeparts synspunkt når han redegjør for at anerkjennelsen og rettighetene transpersoner har fått og ønsker å utvide, ikke bare får konsekvenser for lovene og språket, men at kjønn blir «frakoblet biologi» og «juridisk kan nå en mann bli gravid, og en kvinne kan bli far», og at det i praksis blir logisk umulig å opprettholde de språklige kategoriene slik vi har vært vant til (14).

Også i neste utdrag aktualiserer programleder mulige logiske uoverensstemmelser i språket, når han siterer forrige regjerings forslag til endring i barneloven.

462 kven som er forelder til barnet så foreslås det at begrepet kvinne skal forsvinne
 463 og erstattes med den som føder barnet, og dette er fordi det følger jo egentlig
 464 logisk av den endringen som skjedde i tjue seksten, fordi nå er det sånn at en
 465 juridisk mann kan føde barnet og da er det logisk at begrepet kvinne forsvinner.
 466 hva syns du om det.

Han peker på at den lovendringen fra 2016, som medfører at en biologisk kvinne juridisk kan anses som mann, impliserer at begrepet «mor» heller ikke lengre automatisk kan knyttes til begrepet «kvinne». Her fremstår ytringene som logos-preget, fordi de henviser til biologisk vitenskap og logikk, men aktualiserer samtidig den eksisterende diskrepansen mellom ulike verdiposisjoner, mellom en minoritets behov og rettigheter på den ene siden og vitenskapelig faktakunnskap på den andre.

5.2.3. Analyse av spørsmål og responser

5.2.3.1. Tabell med kategorisering av spørsmål og responser

Debattdeltager	Nummer	Spørsmål og responser	IKKE-KONFRONTERENDE BIDRAG	RESPONSSTYRING					ARGUMENTERENDE SPØRSMÅL				KRITISK INNSTILLING	
			Åpent, hva, hvordan, hvorfor	Nøytral respons	Ja/nei-spørsmål	Enten/eller-spørsmål	Komplekse spørsmål	Gjentakelse av spørsmål	Spørsmål med innledningsvektning	Ja/nei-spørsmål med vektning	Negativt formulert spørsmål	Reformulering med slutning	Spørsmål med kontroversiell presupposisjon	Forklaringsproblem

AS	1.	Du er sykepleier og leder i noe som heter pasientorganisasjonen for kjønnsinkongruens. Du er selv transperson, født som biologisk kvinne, men alle kan se at du ser ut som en mann.	Introduksjon											
	2.	Er det du som skal få forklare oss hva transperson betyr?	X											
	3.	Er det noe her du protesterer på?	X											
	4.	Hvorfor var lovendringen om juridisk kjønn en viktig kampsak for dere?	X											
	5.	Forklar	X											
	6.	Forklar oss hva cis-menn og cis-kvinner betyr?	X											
	7.	Svar kort		X										
	8.	Du er stortingsrepresentant for Senterpartiet, tror jeg går rett på sak.	Introduksjon											
JK	9.	Kan menn bli mødre?								X				
	10.	Hva mener du med kvinne?										X		
	11.	Anser du egentlig AS som kvinne?								X				
	12.	Du var imot lovendringen fra tjue seksten?								X				
	13.	Det at du vil evaluere loven må jo bety at det er noe ved den du misliker?							X					
	14.	Hva synes du om at begrepet kvinne forsvinner?							X					
	15.	Velkommen til transkvinne CMJ fra foreningen FRI.												
CMJ	16.	Hva ville stått øverst på agendaen hvis dere fikk designe denne debatten selv?	X											
	17.	Hva svarer du når JK sier at en mann kan ikke føde barn?	X											
	18.	Vil du svare på det?		X										
	19.	Jentoft		X										
	20.	Avsluttende		X										
C E	21.	Feminist CE, som mener det kun finnes to kjønn.	Introduksjon											

	22.	Jeg kalte deg feminist, det er riktig, ikke sant?								X				
	23.	Du vil være veldig uenig i at dette ikke skader andre, kvinner?								X				
	24.	Kan du gi et konkret eksempel på hvordan?	X											
	25.	Et konkret eksempel, hvilke fremkjempede kvinnerettigheter vil forringes av at den klubben blir større?						X						
	26.	Du får svare raskt på det.		X										
	27.	Du reagerer på at kvinne erstattes med «den som føder», hvorfor?	X											
	28.	Det er ikke foreslått å fjerne ordet mor da!											X	
	29.	Utvalget drøfter det, så konkluderer det vel med at nei det tror vi ikke får gehør, så vi dropper det											X	
	30.	Velkommen til kultur- og likestillingsminister AT, der er du, hei på deg.	Introduksjon											
AT	31.	Hva er hensikten med et tredje juridisk kjønn?	X											
	32.	Svar på det!		X										
	33.	Kan du svare på det?		X										
	34.	Du må være kort, dette er jo veldig reelt det han sier her, disse eksemplene med områder der fengsler, idrett, garderobes og toaletter?							X					
	35.	Ok		X										
	36.	Ok		X										
	37.	Nettopp		X										
	38.	Ja, svar superkort på det!		X										
39.	Ok		X											
GPS	40.	Du er altså professor i evolusjonsbiologi ved universitetet i Oslo.												
	41.	Du mener at kjønn slettes ikke er noe selvopplevd.								X				
	42.	Hvorfor er det så selvfølgelig at det bare finnes to kjønn?	X											

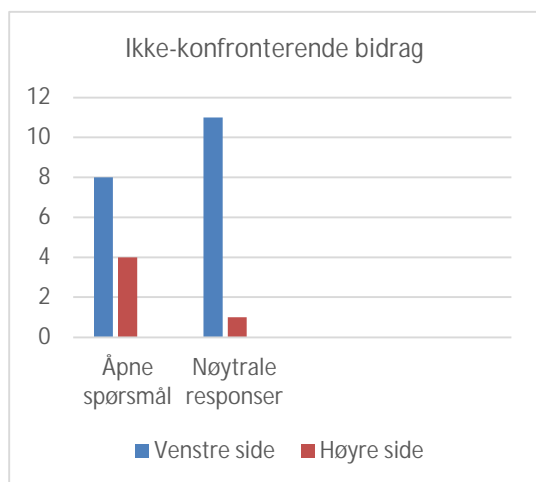
	43.	Hvorfor er det i de aller fleste arter bare to kjønn?	X																
	44.	Det er ingen mellomting for menneskenes del mellom sæd- og eggceller.								X									
	45.	Hvorfor kan ikke vi mennesker konstruere et 3. juridisk kjønn, hvis det er til gagn for oss og ikke skader noen?									X								
	46.	Nei, avviser du også at det finnes et spekter av mannlighet og kvinnelighet?									X								
EO	47.	Du er teolog, filosof og informasjonsleder i Norsk Luthersk Misjonssamband.	Introduksjon																
	48.	Hvordan vil du ivareta transpersoner, hvis ikke på denne måten, tredje juridisk kjønn?																	X
	49.	Det er jo ingen som nekter deg det, du kan jo...																	X
	50.	Hva er feil med det?								X									
	51.	Er ikke barn av natur nysgjerrige, er det ikke det de skal være?									X								
	52.	Skal dere ha lov til å si at det finnes bare to kjønn, er det du lurte på?																X	
Anne Wæhre	53.	Hvor gamle er de når de begynner å oppleve at de er i feil kropp?	X																
	54.	Hvor tidlig kan man begynne å få hormoner	X																
	55.	Når er det aktuelt med annen behandling, hvor gammel må man være da?	X																
	56.	Hva er det som gjelder, hva er det man kan gjøre (kirurgisk)?	X																
	57.	Det er ikke alle som søker som får innvilget behandling, eller?									X								
	58.	Og så har det vært en sterk økning, har jeg skjønt?									X								
	59.	Hva tror dere det kommer av?	X																
	60.	Tror du det er for mange?			X														
	61.	For jeg har skjønt at den økningen er sterkest iblant									X								

		jenter, eller hvordan var det?												
Pål Surén	62.	Hvorfor kaller du kjønnsbekreftende behandling som utføres på unge i dag for eksperimentell?	X											
	63.	For lite informasjon til hva, hva mener du er konklusjonen?	X											
	64.	Har dere bare googlet dårlig?							X					
	65.	Og er ikke noe av problemet her at fort kan en sånn skepsis eller tilbakeholdenhet tolkes som en mistro til den unges opplevd opplevelser og kanskje misære?								X				
	66.	Hva betyr det helt konkret?	X											
	67.	Tror du det er for mange, passe eller for få som får behandling i dag				X								
Ingun Wik	68.	Mange som identifiserer seg med det motsatte kjønn ender likevel med å bli fornøyde. Hva forteller det deg?						X						
	69.	Er du enig eller uenig i at vi vet for lite?							X					
	70.	Hvor sikker er du når du anbefaler behandling, at det er riktig avgjørelse?						X						
	71.	Tror du det er for mange, passe eller for få som får behandling i dag?				X								

I 2004 sammenliknet Margareth Sandvik hvordan intervjuerne behandlet henholdsvis partilederen for KrF, Valgerd Svarstad Haugland, og for SV, Kristin Halvorsen, og fant at Haugland ble dårligere behandlet på alle de undersøkte parameterne (Sandvik, 2004). Det ser ut til at kristen-konservative holdninger i verdispørsmål om kjønn og seksualitet anses som svært kontroversielle, ja kanskje til og med ekstreme og illegitime i den offentlige samtalen, og jeg vil derfor undersøke om det kommer fram lignende tendenser i mitt materiale. I tabellen over er alle spørsmål og responser gjengitt og nummerert, og etter å ha kategorisert dem så samvittighetsfullt jeg kan, ser det ut til å tegne seg et mønster.

5.2.3.2. Ikke-konfronterende bidrag

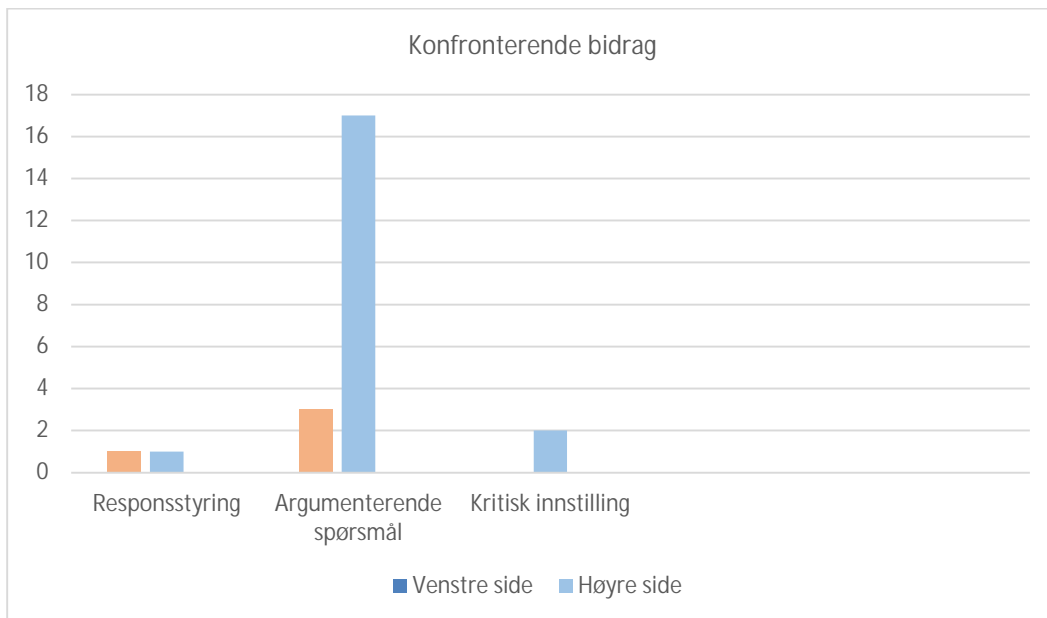
Den venstre siden får åtte åpne spørsmål og elleve nøytrale responser sammenlagt, mens den høyre siden får fire åpne spørsmål og en nøytral respons. Sørli på venstre side blir bedt om å definere begrepene «transperson» og «cis-person», som er åpne spørsmål, og oppfordret til «Svar kort!», som er eksempel på en nøytral respons. Jenny Klinge får ikke mulighet til å fremsette sine synspunkt fritt, men får utelukkende marginaliserende spørsmål, som tvinger henne til å bekrefte de kontroversielle presupposisjonene i spørsmålene som stilles. («Kan menn bli mødre?» og «hva mener du med kvinne?»). Etter Klinges tur blir Sørli spurt «Er det noe her du protesterer på?», som gir ham fritt leide til å respondere på ytringene, uten at Klinge får mulighet til å forsvare seg. Jentoft får spørsmålet «Hva ville stått på agendaen hvis dere hadde fått designe denne debatten helt selv?», som fremviser stor grad av vennlighet, mens det første spørsmålet Espen Ottosen får er «Hvordan vil du ivareta transpersoner, hvis ikke på denne måten, tredje juridisk kjønn?», som presupponerer at et tredje juridisk kjønn er den eneste gode løsningen som ivaretar transpersoner, og at Ottosen ikke vil akseptere den. Kommentarer til ytringene hans, som «Det er jo ingen som nekter deg det, du kan jo ...» og «Hva er feil med det?» viser stor grad av pågåenhet og konfrontasjon.

To av de fire åpne spørsmålene den høyre siden får, går til Glen-Petter Sætre, som er biolog, og dermed kanskje egentlig burde ha representert ekspertstemmen. De to andre stilles til Christina Ellingsen: «Kan du gi et konkret eksempel på hvordan?» Teknisk sett er det her snakk om et åpent spørsmål, men tatt i betraktning at programleder selv bidrar med eksempler på hvordan transpersoner blir dårligere behandlet i helsevesenet enn cis-personer (IB), uten å stille spørsmålstegn til validiteten i disse, virker spørsmålet pågående og konfronterende,

forsterket av gjentakelsen av spørsmålet: «Et konkret eksempel, hvilke fremkjempede kvinnerettigheter vil forringes av at den klubben blir større?» fordi det blir tydelig at han ikke selv har satt seg inn i presedensen av lovendringen. Også «Du reagerer på at kvinne erstattes med «den som føder», hvorfor?» er teknisk sett et åpent spørsmål, men inneholder en kritisk presupposisjon, da synspunktet i konteksten anses som problematisk, og legges i munnen på henne, uten at hun får mulighet til annet enn å bekrefte det ved å begrunne. Jeg har likevel valgt å kategorisere dem som åpne spørsmål.

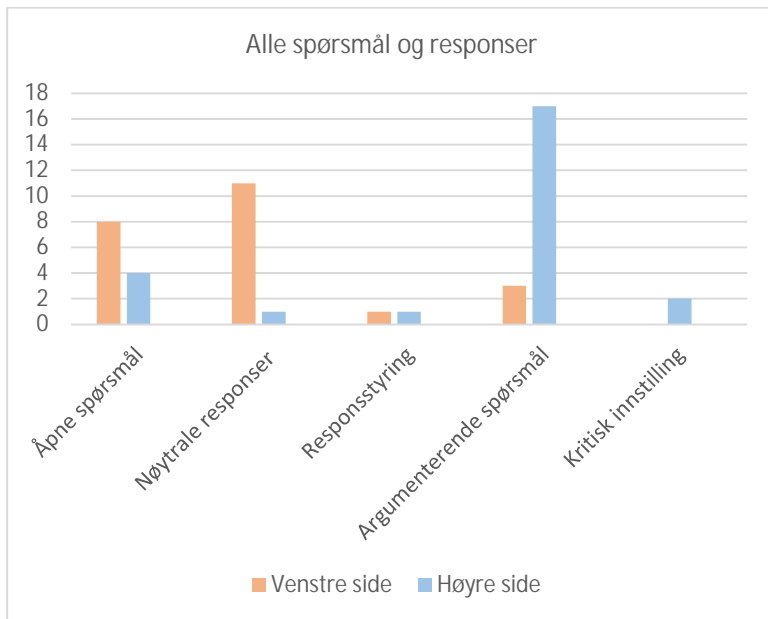
Når jeg sammenligner politikerne som deltar på hver sin side i debatten, finner jeg at Anette Trettebergstuen får ett åpent spørsmål og syv nøytrale responser, mens Jenny Klinge ikke får noen.

5.2.3.3. Konfronterende bidrag

Jenny Klinge får seks argumenterende spørsmål, (f.eks. «Anser du egentlig AS som kvinne?» og «Det at du vil evaluere loven må jo bety at det er noe ved den du misliker?») mens Anette Trettebergstuen får ett («Du må være kort, dette er jo veldig reelt det han sier her, disse eksemplene med områder der fengsler, idrett, garderober og toaletter?»). Svennevig, Rognmo og Arisland fant i sin undersøkelse av partilederdebatter at politikere i posisjon i større grad fikk konfronterende spørsmål enn de som var i opposisjon, hvilket synes legitimt (Svennevig, Rognmo, & Arisland, 2014). Her finner jeg imidlertid at Trettebergstuen, som er statsråd for sittende regjering, og representerer siden med den sterkeste stillingen, møter så godt som ingen motstand, mens Klinge, som representerer opposisjonen politisk, og siden med svakest deontisk og emosjonell stilling, møtes mer pågående og konfronterende.

I diagrammet under ser vi at fordelingen er motsatt proporsjonal mellom responsene på henholdsvis høyre og venstre side. I kategoriene åpne spørsmål og nøytrale responser er den venstre siden overrepresentert og den høyre siden underrepresentert, mens i kategoriene responsstyring, argumenterende spørsmål og kritisk innstilling er det motsatt.

Det er et gjennomgående mønster at den venstre sidens synspunkt legitimeres som mainstream, mens den høyre sidens synspunkt delegitimeres og marginaliseres.

Både gjennom innledende bemerkninger, forord, spørsmål og responser, møtes deltakerne på venstre side med smil, latter og en jovial tone, mens deltakerne på høyre side møtes mer kjølig og avmålt, og i noen tilfeller direkte fiendtlig.

Aleksander Sørli blir ønsket velkommen, presentert som sykepleier, leder i PKI og transperson, «født som biologisk kvinne, men alle kan se at du ser ut som en mann.» Vennlig latter, før spørsmål om hva transperson er. 1. spørsmål gir Sørli mulighet til å forklare hva transperson er. Han får definere begreper og får rollen som en slags «læremester» i panelet.

Trettebergstuen blir hilst velkommen med et trivelig «der er du, hei på deg» og vennlig og jovial latter.

6. Drøfting

6.1. Sosial praksis – sosiale og kulturelle strukturer

Jeg har nå nådd frem til den tredje og siste dimensjonen i Faircloughs analysemodell, «sosial praksis», som handler om sosiale strukturer. Jeg skal drøfte de sosiale og kulturelle strukturene jeg mener påvirkes av og selv påvirker den større samfunnskonteksten, det kulturelle hegemoniet.

- Ytringsfrihetsstrukturen
- Kunnskapsstrukturen
- Verdistrukturen

Jeg skal drøfte hvordan hver av disse strukturene både påvirker og påvirkes av den pågående kampen om verdihegemoniet, og hvordan de ulike diskursene kjemper om makten i egen struktur, men også hvordan de ulike strukturene påvirkes av, og påvirker hverandre gjensidig.

6.1.1. Ytringsfrihetskulturen

Ytringsfrihetsdiskursen går igjen som en rød tråd i materialet mitt. Den er ikke nødvendigvis eksplisitt til stede på overflaten, men den ligger som en del av deltakernes felles kulturelle forståelseshorisont, i den sosiokulturelle kunnskapen deres. Det er dessuten ikke bare én diskurs om ytringsfrihet, men minst to, som hele tiden kjemper om overtaket. I debatten om Halloween-kostymer aktualiseres diskursene eksplisitt, mens ytringsfriheten ikke gjøres til gjenstand for åpen meningsutveksling i debatten om kjønns-pronomen. Jeg har i analysene forsøkt å synliggjøre både de eksplisitte og mer implisitte uttrykkene for deltakernes virkelighetsbilder knyttet til ytringsfriheten, og skal derfor her stille mer generelle og overordnede spørsmål om både tilstedeværelse og fravær av denne sosiale og kulturelle strukturen i debattene. Det første og mest nærliggende spørsmålet er hva som gjør at denne strukturen er så relevant i disse debattene, og hvorfor den ser ut til å være lettere tilgjengelig i den første debatten, mens den i den andre ikke lykkes med å nå helt opp til overflaten. Det ser for meg ut som at den typen sensitive identitetspolitiske temaer som jeg her har arbeidet med, har et mer anstrengt forhold til ytringsfrihet enn andre typer temaer. Jo mer sensitivt temaet er, jo dristigere synes det å være å hevde sin prinsipielle rett til å ytre seg om det, samtidig som nettopp denne følelsen av tabu gjør ytringsfrihetsdiskursen til elefanten i rommet i enhver samtale om identitetspolitiske temaer. I analysene kommer den samme tendensen fram i begge debattene, men tydeligere i debatten om kjønnskategorier. Det første funnet som peker i denne retningen dukket allerede opp i analysen av den tekstuelle konteksten. Her fant jeg at det var gjort omfattende forsøk på å påvirke innholdet i kjønns-debatten i forkant av

sendingen. Dette vurderer jeg som et uttrykk for at selv en stor medieaktør som NRK må passe seg for hvilke spørsmål de stiller, og at det å velge lovgivning knyttet til kjønnskategorier som tema for debatt, lett kan tolkes som en fiendtlig posisjon i seg selv. I tilsvarende analyse av Halloween-debatten foregikk det ikke en slik påvirkning. Men den massive medieoppmerksomheten BLM-bevegelsen fikk, kort tid før temaet ble debattert, samt at identitetspolitiske synspunkter generelt har en sterk stilling i samfunnet, kan antas å ha hatt en dempende effekt på viljen og motet til konfronterende tilnærming til temaet.

Ytringsfrihetskommisjonen pekte på ytringskulturen som en større utfordring for demokratiet enn de juridiske rammene for ytringsfriheten, og at løsningen dermed også ligger i utøvelsen av ytringsfriheten heller enn i strengere lovreguleringer. Det må derfor regnes NRK og PL til gode, at de la til rette for å gjennomføre disse debattene. Det er likevel problematisk, og slik jeg ser det også kritikkverdig, ikke å utfordre partene mer på deres holdninger til uenighetsfelleskapets verdi i et liberalt demokrati. Når PL f.eks. åpner Halloween-debatten med å fremvise Sølje Bergmann og Lisa-Ravna Finnbogs posisjoner så polarisert, burde han ha fulgt opp med mer kritiske og pågående spørsmål, til førstnevnte om hvilke tanker hun gjør seg om f.eks. minoritetsgruppers opplevelse av hennes måte å leve ut sin frihet på og til sistnevnte om hvorfor hun mener at hun vet best hvilke handlinger som er riktige for SB. I stedet slipper han taket i tematikken, og går tilbake til agendaen. Slik bidrar han til å peke på problemet, uten å utfordre deltakerne på hvilke verdier som ligger bak synspunktene deres, legitimere deres uenighet, og dermed også bidra til løsningen. I kjønnsdebatten ligger ytringsfrihetsdiskursen og ulmer under overflaten hele tiden. Deres intensjoner blir mistenkeliggjort og delegitimert, og programleder kommer dem aldri til unnsetning når de fra både statsråden og de andre deltakerne blir angrepet og nærmest får sine synspunkter erklært ugyldige. Dette viser at Debatten ikke lykkes med å løfte ytringsfriheten opp som demokratiets grunnpilar. Fredrik Solvang gir etter for presset om å behandle de som anser seg som «verneverdige» med forsiktighet, og dermed gir motstanderne av identitetspolitikk og «woke» vann på møllen. Hadde han klart å stå imot dette presset, og signalisere at han for enhver pris ville vernet om retten til å ytre synspunkt, uavhengig av hva han selv og andre måtte mene om dem, ville Christine Marie Jentoft kanskje ikke tenkt at det var en god ide å anmelde Christina Ellingsen for trakassering i etterkant av debatten. Men når han skaper et virkelighetsbilde som bekrefter transpersoners opplevelse av sårbarhet, legitimerer han også deres rett til å bringe kontrære synspunkt og interesser til taushet. Hadde han markert støtte til motstanderne av et tredje juridisk kjønnsalternativs rett til å ytre sin motstand, kunne han også ha utfordret f.eks. Ellingsens ganske kraftige ytringer mot Jentoft, eller kanskje til og med

forebygget at ytringene ble så sterke. Det ser ut til å være betydelig berøringsangst hos statskanalen vår i møte med denne typen temaer. Når Solvang retorisk spør om det ikke bare handler om å respektere at det bare kan være minoritetene selv som får definere hva som er krenkende, slutter han seg til den ytringsfrihetsdiskursen som tildeler minoriteter både epistemiske, deontiske og emosjonelle rettigheter til å bestemme og begrense rammene for ytringsfriheten. Det kan virke som om den sosiale normen for hva som er «innafor» og hva som ikke er det, har prinsipiell forkjørsrett i identitetspolitiske spørsmål.

I en podkast-episode av Tojes time, uttrykker Anine Kierulf sin undring over ytringsklimaet. Hun understreker viktigheten av at aspekter ved mangfoldstenkning som handler om f.eks. kjønn, etnisitet, religion og region versus by har blitt løftet fram. «Men at mangfoldsbegrepet helt har utelatt meningsmangfold, er for meg helt fascinerende.» (Kierulf, Tojes time, 2022) I en episode av *Debatten* (3.9.2020) hvor SIAN-leder Lars Thorsen var invitert, forklarer Kierulf hvorfor det er så viktig å tillate alle typer ytringer. Hovedbegrunnelsene for ytringsfriheten er sannhetssøken og demokrati. Historien har vist at mellom alle de provoserende og støtende ideene som har blitt ytret, har noen få vist seg å være sanne og viktige. «Vi tror vi har rett, men vi tar ofte feil. Den beste måten å bøte på det på er at ytringer slippes ut så fritt som mulig til fri til fri meningsbrytning». I samtiden ble det å hevde at jorden sirkulerte rundt jorden, og ikke omvendt oppfattet som blasfemisk og støtende, men har fått omveltende betydning for hvordan vi ser verden (NRK, *Debatten*, 2020).

Aktører i den delen av det offentlige ordskiftet som foregår i sosiale medier, som ifølge ytringsfrihets-kommisjonens rapport ligger rundt 50%, ser ut til å være delt i to, hvor den ene delen praktiserer kraftig selvsensur, mens den andre overhodet ikke legger bånd på seg. De som allerede selv, eller av andre har blitt plassert ut i legitimitetens ingenmannsland, velger kanskje heller å appellere til andre som befinner seg i samme ekkokammer av bekræftelsesbias. Når store deler av befolkningen opplever at deres synspunkter ikke har noen legitimitet fordi de anses som umoralske, mens de som gir dem munnkurv, stempler dem som rasister, fascister, homofobe, miljøfornektere osv. belønnes med anerkjennelse og medaljeres for sitt mot, forsvinner insentivet for mange med genuin interesse for samfunnsutviklingen til å engasjere seg i sivilisert offentlig ordskifte.

I etterkrigstidens antikapitalistiske, sosialdemokratiske bølge var det venstresidens aktivister, politikere og forskere som insisterte på ytringsfrihet. Nå er det de verdikonservative på høyresiden som ser sine verdier truet, og kravet om ytringsfrihet er blitt en kjernesak i denne leiren. Kants kategoriske imperativ oppleves påtrengende relevant. «Handle bare etter den

maksime gjennom hvilken du samtidig kan ville at det skal bli en allmenn lov.» Når Anine Kierulf og mange andre bruker enhver anledning til å argumentere for retten til og viktigheten av fri ytring, selv om ytringene kan være støtelende og krenkende, er det ikke fordi de sympatiserer med synspunktene, men fordi de vet at vinden kan snu, og de synspunktene man selv holder av andre kan oppfattes som hatefulle og krenkende.

6.1.1.1. Ytringskulturen i akademia og mediene

Til tross for at den psykologiske mekanismen «bekreftelsesbias» er et kjent fenomen, og at man derfor burde forvente at forskere overvåket både seg selv og sine fagfeller for å motvirke den, ser det ut til at det finnes en betydelig blindsoner for dette i akademia. I sin bok *Ytringsfrihet i en ny offentlighet* beskriver forfatterne forskningens respons på manglende meningsmangfold i akademia (Enstad & Thorbjørnsrud). «En lang vitenskapsteoretisk tradisjon har stilt spørsmål ved forskningens evne til å frigjøre seg helt fra tatt-for-gitte antagelser, rådende samfunnsnormer og dominerende ideologiske strømninger. Forskere har respondert på denne kritikken på ulike måter. Én tilnærming innebærer en erkjennelse av at forskningen aldri kan være fullstendig verdifri og objektiv, men at dette er idealer man strekker seg etter. Det å motvirke blindsoner og skjevheter er slik et kontinuerlig arbeid. En annen posisjon, som er særlig uttalt innen samfunnsforskning og humanistiske fag, innebærer en avvisning av idealet om verdifrihet. Her omfavnes i stedet en forskerrolle der målet er å bidra til et bedre og mer rettferdig samfunn (se kapittel 1). Denne posisjonen har vært karakteristisk for deler av norsk samfunnsvitenskap, der en viktig ambisjon har vært å utgjøre et kritisk korrektiv til det bestående og å muliggjøre samfunnsendring. Hva man mener er et bedre samfunn, avhenger imidlertid av ens verdier og ideologiske perspektiver.» (Enstad & Thorbjørnsrud, s. 158)

Når denne typen «forskere» stadig inviteres til mediene for å forklare kompleksiteten som omgir oss, blir de lett en del av problemet og ikke av løsningen. «Data vi har samlet inn, tyder på at norske humanister og samfunnsvitere, i likhet med forskere i andre land, er venstreorientert sammenlignet med befolkningen for øvrig»

Under nordiske mediedager i mars 2022 fikk deltakerne presentert tall for partitilhørighet blant journalister og forskere. Undersøkelsen viser at 42,2% av journalistene og 52,4% av forskerne ville stemt enten SV, Rødt eller MDG ved et stortingsvalg. 18,1% av den samlede befolkningen ville ha stemt på ett av disse partiene (Nordiske mediedager, 2022) (Respons analyse, 2022). Tatt i betraktning den gjensidige påvirkningen akademia og mediene har på hverandre, mener jeg summen av disse institusjonenes innflytelse bidrar til å legitimere en

mer kritisk tilnærming til de høyreorienterte og konservative ytringene i offentligheten. Kristin Clemet skrev følgende på bloggen sin: «Jeg mener at det er veldig mange journalister som er så profesjonelle at deres politiske ståsted har liten eller ingen betydning. Men samtidig mener jeg at ikke alle journalister er så profesjonelle, og at det derfor samlet sett er negativt at det ikke er et større politisk mangfold blant journalistene.» (Clemet, 2021)

6.1.2. Kunnskapskulturen

I opplysningstiden befestet og forsterket renessansens tro på menneskets rasjonelle tanke- og handlekraft seg, og parallelt med at myter, overtro og religion tapte terreng, fylte skeptisismen noe av vakuemet etter gamle dogmer. Skepsis kan ha svært ulike betydninger, alt fra en nærmest dogmatisk overbevisning om at objektiv kunnskap ikke eksisterer eller befinner seg utenfor vår rekkevidde, til en ydmyk erkjennelse av at kunnskap er et kontinuerlig og dynamisk prosjekt, og at vi derfor alltid må være åpne for at ny innsikt kan endre vår forståelse av virkelighet og sannhet. Opplysningsfilosofen David Hume var skeptiker, men ikke så radikal som antikkens Sextus Empiricus eller renessansefilosofen Descartes. Hume var kompromissløs empirist, han slo fast at vi ikke har annen kunnskap om virkeligheten enn den vi får gjennom sansene, og siden sansningen vår ikke er pålitelig, er skepsis nødvendig. Denne konsekvente empirismen tvinger frem en skeptisk tilnærming til sentrale filosofiske ideer som nødvendighet, substans og en ytre verden. Konklusjonen i Humes erkjennelsesteori er at vi ikke kan kjenne den ytre verden på noen annen måte enn gjennom inntrykk og ideer, og derfor er det umulig å motbevise skeptikerens påstand om at virkeligheten er en annen enn vi erfarer den. Ikke en gang den radikalt skeptiske påstanden at en ytre verden ikke eksisterer, kan avvises. Hume advarer derfor mot ytterliggående skepsis, som han mener er farlig, fordi den kan få oss til å miste grepet om det vi kaller virkeligheten, og som vi må forholde oss til for å kunne eksistere. «Alt menneskelig liv ville bryte sammen dersom disse prinsippene skulle herske universelt og for alltid. All samtale, all aktivitet ville straks opphøre, alle ville forbli i total passivitet, til naturens krav ville sette en ende for deres ynkelige tilværelse.» (Hume, 2009)

På samme måte som mennesket, ifølge Hume, er drevet av et naturlig instinkt til å ha tillit til sansene, og derfor forutsetter et ytre univers, forutsetter også vitenskapens og forskningens eksistens en ekstern virkelighet, som vi tvilende og spørrende sirkler rundt og prøver å gripe. Jeg forutsetter også menneskets *natural belief*, ikke fordi den formidler sannheten, men fordi den er en grunnleggende forutsetning for menneskehetens eksistens.

Det finnes mye forskning på fagfeltene som er tema i begge debattene jeg har analysert, om imitasjon og lek med ulike identiteter som viktig del av barns sosialisering og betydningen av sosiale normer osv. Jeg skal ikke gå nærmere inn på dette, men bare gi noen eksempler på hvor vanskelig det ser ut til å være å bringe forskningsbasert kunnskap inn i debatter om identitetspolitiske temaer.

Kjønnsdebatten handler i stor grad om en mulig innføring av et tredje juridisk kjønn. Deltakerne på venstre side av panelet argumenterer sterkt for at en slik juridisk endring ikke medfører uheldige konsekvenser for andre gruppers menneskerettigheter, men utelukkende styrke ikke-binæres rettigheter og levekår. Det forekommer flere steder direkte konfrontasjoner mellom to diametralt motsatte kunnskapsdiskurser. På den ene siden står biologisk forankrede synet på kjønn som binært, på den andre står det postmoderne synet på kjønn som en dynamisk sosial konstruksjon. Christina Ellingsen forteller at den første lovendringen i 2016, som tillater alle selv å definere sitt juridiske kjønn, «ble innført uten en eneste konsekvensutredning i forhold til eksisterende kjønnsbaserte rettigheter». Kvinners rettigheter innebærer et kjønnsbasert diskrimineringsvern, som forutsetter en kunnskapsdiskurs basert på den vitenskapelige erkjennelsen av at kvinner er fysisk underlegne menn. Publikum blir vitne til Ellingsens forsvar av dette kunnskapssynet. «... hvis de benekter biologisk kjønn og fjerner biologisk kjønn fra lovverk og retningslinjer, så sletter vi i praksis kvinners og jenters rettigheter» (214-222). Når Jentoft blir bedt om å kommentere dette, sier hun «nå er det ikke slik at rettigheter er en pizza hvor at når noen andre får mer så får noen mindre, og det påvirker ikke de som ble tildelt kjønn ved kvinnelig fødsel, og som opplever seg som kvinne at transkvinner eksisterer og er kvinner de og». I stedet for å utfordre Jentoft på den åpenbare logiske bristen i resonnementet, vender programleder seg til Ellingsen, og krever ytterligere begrunnelse for hennes synspunkt.

Mens Aristoteles trakk et skille mellom to domener av argumentasjon, domenet som gjelder *sannhet* (episteme) og domenet som gjelder *handlinger* (praxis), mente Platon at alle seriøse diskusjoner handler om sannhet.

Christian Kock hevder i sin artikkel *Norms of Legitimate Dissensus* at moderne argumentasjonsteori stort sett har bygget på Platons oppfatning, ikke Aristoteles, men at vi bør basere diskusjoner på Aristoteles distinksjon. (Kock, 2007, s. 180) I det epistemiske domenet handler diskusjoner om hvorvidt ytringer er sanne, mens de i det praktiske domenet handler om hvilke handlinger vi bør velge. De to forskjellige måtene å betrakte diskusjon mellom mennesker eller grupper på har åpenbart viktige implikasjoner for hvordan vi

vurderer uenighet og polarisering. Når utgangspunktet er at dissens betyr ufullstendig eller mislykket diskusjon, hvor en side har vunnet og den andre har tapt, vil den videre prosessen alltid ta sikte på å føre partene sammen eller tvinge den tapende part til å innrømme nederlaget. Kock gir Aristoteles rett i at det er essensielt å erkjenne at universell sannhet ikke eksisterer i det praktiske domenet. Her kan vi ikke stille ja-/nei-spørsmål, for handlingsalternativene er mange flere, mer komplekse og handler alltid om å vurdere ulike og kanskje motstridende verdier opp mot hverandre. I det epistemiske domenet, hvor målet er sannhet, er dissens ikke et legitimt resultat. Det er veldig vanlig å blande sammen diskusjoner om fakta med diskusjoner om verdier, men fakta er fakta, uavhengig av om en diskusjonsdeltaker er enig eller ikke. Kock sammenligner det med å spille sjakk. Det finnes regler, og en spiller som betviler legitimiteten ved motpartens trekk eller påstår å ha vunnet, når han egentlig er sjakk matt, er ikke fornuftig eller rasjonell, og ingen bør spille sjakk med en slik person, sier Kock. Slik dissens er illegitim (s. 181). I det praktiske domenet, derimot, foreslår Kock begrepet «legitim dissens». Det er her snakk om en annen form for dissens, en som ikke kommer til å forsvinne i løpet av diskusjonen, og selv etter omfattende diskusjoner og forhandlinger fortsatt vil være der, og fremdeles vil være legitim. Den er ikke et uttrykk for vond vilje eller manglende evne til å trekke logiske slutninger. Legitim uenighet bygger på intersubjektive forskjeller i verdivurderinger, enten moralske, estetiske, politiske eller andre. Noen ganger har vi forskjellige verdier som ikke lar seg forene, andre ganger er vi enige om verdiene, men tillegger dem ulik vekt, slik at vi likevel lander på forskjellige konklusjoner. Når vi ikke klarer å oppnå konsensus, selv om begge parter følger spillereglene for god argumentasjon, og ønsker å bli enige, kan partene likevel oppleve at noen av motpartens argumenter ikke er valide eller legitime. Da kan vi fastslå at det er snakk om en diskusjon innenfor det praktiske domenet, og at noen av premissene konklusjonene er sluttet fra er verdipremisser, som ikke kan gis tallverdier ut fra vekt eller størrelse. Det vil ikke være mulig å enes om slike verdier, og da er det nettopp premissene vi må belyse. Det er ikke slik at Kock mener det ikke er noe poeng å diskutere med hverandre i det praktiske domenet, snarere tvert imot. Men når vi tar inn over oss hva disse diskusjonene handler om, blir det kanskje lettere å snakke med hverandre på en respektfull og fruktbar måte (Kock, 2007, s. 187). Da kan vi i det minste håpe på å oppnå *metakonsensus*, bli enige om å være uenige. (s. 192) Det krever at vi løfter selve verdidiskusjonen opp til overflaten, og gjør premissene til gjenstand for diskusjon, gjør den til en egen diskurs. Debattene viser at den offentlige samtalen svikter i å skille mellom det praktiske og epistemiske domenet. Eksempelet over illustrerer at legitimiteten ved

argumenter fra det epistemiske domenet blir utfordret i større grad enn fra det praktiske domenet. (Det samme ser vi i den andre debatten, «mange som er uopplyste, ikke vet osv.)

6.1.3. Verdikulturen

Gjennom arbeidet med å analysere debattene, slo det meg hvor mye av argumentasjonen som henviser til etiske prinsipper.

Etter å ha lest og fordypet meg i ulike psykologiske, filosofiske og politiske teorier i håp om å forstå mer av hvordan verdihegemonier oppstår og dør, (for svarene finnes ikke i lingvistikken) har jeg kommet til at det ikke er mulig å drøfte de aktuelle sosiale strukturene for mitt arbeid uten å vie noe oppmerksomhet til moralfilosofien (etikken). Denne grenen av filosofien befatter seg som kjent med spørsmål om hva godhet og ondskap er, hva som er rett og galt. Forholdet mellom sann innsikt og riktig handling har vært et sentralt og omstridt problem gjennom hele etikkens historie (Sagdahl, 2022).

«Vi bør ikke la noen mennesker – eller grupper – få så mye anerkjennende oppmerksomhet at de som sier dem imot, fremstår som umoralske. Da kan det gå alvorlig galt.» skriver Per Arne Bjørkum i en artikkel i Aftenpostens nettavis. Fordi moralske argumenter veier tungt, og er av en annen kvalitet enn faglige analyser, har de en tendens til å dominere debatter. «Hvis de er gyldige, bør de det. Hvis de ikke er gyldige, bør de ikke det.» (Bjørkum, 2019)

Men Bjørkum er hverken den første eller eneste som har bekymret seg for tendensen til moralsk indignasjon og fordømmelse av kontrære syn og majoritetens overlegenhet.

Nietzsche var ikke bare en betydelig filosof, han var også filolog og lingvist i bunnen, og det er derfor spesielt interessant å lese hans polemiske tekster. Han ignorerer den tradisjonelle tilnærmingen for disiplinen, avviser vedtatte sannheter og går fenomenet moral etter i sømmene. Han gjorde blant annet etymologiske undersøkelser av ordene «god» og «ond», og fant at opprinnelsen til ord som i dag har konnotasjoner til det moralsk høyverdige og sterke, er (moralsk) «godt», mens svakhet, manglende kompetanse og moral, er «ondt». I den første delen av *On the Genealogy of Morals* hevder Nietzsche at distinksjonen «god» versus «ond» er fundert i kristen moral, mens distinksjonen «god» versus «dårlig» har sin bakgrunn i aristokratisk verdivurdering (Nietzsche, 1887)⁶. Han mener at sistnevnte er en bedre måte å

⁶ Nietzches betraktninger er hentet fra ulike deler av det første essayet i *The Genealogy of Morality: «Good and Bad», «Good and Evil»*. Det er derfor vanskelig å oppgi nøyaktig sideanvisning.

tenke på om moral, i en verden hvor «Gud er død». Vi lever i et sekulært samfunn. Det endelige skillet mellom kirke og stat ble trukket i 2017, da en ny forvaltningsreform ble gjennomført. Så ja, om Gud ikke er helt død så ligger han i hvert fall nede med brukket rygg i den offentlige bevisstheten. Men distinksjonen «god» og «ond» ser imidlertid ut til å ha en renessanse, i diskurser som neppe henter sin inspirasjon fra tiden for det kristne verdihegemoniet. Ifølge Nietzsche oppsto denne moralen da jøder og kristne ble undertrykket under Romerriket, som trøst og hevn, om ikke i denne verden, så i evigheten. Derfor handler den kristne moralen om å være offer, underdanig og undertrykket.

Den kristne moralen står i kontrast til det aristokratiske verdisystemet, som bruker distinksjonen «kriger» versus «prest». Kriegeren symboliserer det sterke og kyndige, og har en «kriger-moral», mens «presten» riktignok har inntatt krigerens «holdning» (epistemiske og deontiske stilling), men likevel hører til i det undertrykte moral-paradigmet. Bitterhet, lidelse og skuffelse er den svake klasses «ære». Den moralske distinksjonen god versus ond er de svakes måte å hevne seg på de overlegne på. Det å endre begrepene fra god versus dårlig til god versus ond, er, ifølge Nietzsche de undertryktes måte å endre måten vi tenker på. Det å moralsk bedømme handlinger som gode eller onde er et subtilt uttrykk for «will to power». Men, den enes suksess er ikke ensbetydende med den andres nederlag.

Nietzsche mener at når menneskets iboende «will to power», blir undertrykket, begynner det å påføre seg selv lidelse, materialisert som dårlig samvittighet. Når så «prestetypene» dukker opp, øker selvforakten. For «prestene» dyrker den dårlige samvittigheten og bruker den til sin egen «will to power», til å få sin hevn. Disse har krigerens holdning, men er farligere enn de aristokratiske krigerne, konkluderer Nietzsche. Bitterhet er hatet i den som undertrykker sin vilje til makt, og prestene pakker dette hatet inn i myter og bruker det til å kontrollere «flokken» og tvinge dem til å underordne seg sine egne moralske regler. Det som gjør prestene så farlige er at de kan dominere kulturen og underlegge den slavemoralen. Veien tilbake til «herre-moralen» er veldig vanskelig å finne uten å ramme hele kulturen.

Jeg tror ikke Nietzsches dekonstruksjon av moral, og skeptisismen som gjennomsyrrer alt han skriver, er den mest konstruktive inspirasjonen for vår kultur, men han peker på noen svært sentrale sider ved menneskelig samhandling. Alle samtaler om godt og ondt, om riktige og dårlige handlinger har et skinn av å ønske andre vel, men når jeg betrakter dra-kamper om verdispørsmål, er det ikke vanskelig å få øye på kampen mellom «herre»- og «slave»-mentalitet manifestere seg i språket og diskursene, og for øyeblikket virkelig true de høyt verdsette og hardt tilkjempede verdiene i vår kultur.

6.1.3.1. Konsekvensetikk eller sinnelagsetikk?

I Halloween-debatten aktualiseres ulike etiske diskurser. Det blir helt tydelig at de to sidene i panelet vurderer handlingers moralske verdi basert på to forskjellige moralsyn, konsekvens- og sinnelagsetikk. I konsekvensetikken vurderes handlingers moralske verdi ut fra resultatet av handlingene. Hvis konsekvensene er gode, er handlingen god, hvis konsekvensene derimot er onde, er handlingen ond. I sinnelagsetikken, derimot, ser man på «sinnelaget» som ligger bak handlingen, om viljen, eller intensjonen som handlingen springer ut av er god. Den betrakter handlinger som moralsk gode utelukkende i kraft av å springe ut fra en god vilje, et ønske om å gjøre noe godt. I debattene jeg har analysert, blir det tydelig at alle deltakerne er opptatt av de etiske sidene ved samfunnet, og at de ønsker å bidra til et bedre samfunn. Men, på samme måte som filosofene har strevd for å beskrive og definere hva som er godt og ondt og hvordan vi oppnår det gode liv, både som individer og som samfunn, ser vi i disse debattene at deltakerne strever med å bli enige om premissene for vurdering av handlinger. Spørsmålene som på overflaten er gjenstand for debattene, er ikke i nærheten av å gi et fullstendig bilde av hva som er målet for dem. Spørsmålene som ikke stilles, men som likevel blir aktualisert i debattene, er:

- Hva er en god handling, hva gjør den god?
- Hva er viktigst, sannhet eller gode følelser?
- Hvor slutter din frihet fordi min begynner?
- Hva er sammenhengen mellom tilhørighet til gruppeidentitet og personlig overbevisning, politisk og verdimesig?
- Hvem har ansvar for individets tilfredshet (utover grunnleggende menneskerettigheter), individet selv, eller samfunnet, staten?

7. Konklusjon

Anne Applebaum beskriver i sin bok *Demokratiets svanesang* hvordan ekstreme synspunkt gjennom historien har ført til at tilhengerne av dem har klamret seg til dem i absolutt lojalitet, selv om begrunnelsen for synspunktene er motbevist og usannheter avslørt. For å overbevise dem om å opprettholde denne lojaliteten, har store heilagjenger sett seg nødt til å slutte å være opptatt av objektiv sannhet. I et desperat forsøk på å motbevise fakta, har de måttet ignorere beviser, loven, rettferdighet, ja til og med den rasjonelle tenkningen. Til slutt går de til angrep på selve vitenskapen, fordi den er moderne og rasjonell og siden den kommer i konflikt med

den følelsesbaserte kulten de er avhengig av for å ivareta illusjonen om «sin sannhet». Når det ikke lengre er mulig å hente argumenter fra verifiserbare kilder, står de igjen med personangrep, delegitimering og å betvile motstanderens intensjoner (Applebaum, 2021). Dette ser vi på begge fløyer av den politiske aksen, og i mange forskjellige enklaver av konspirasjonsteorier og stadig mer absurde virkelighetsoppfatninger. En felles forståelseshorisont er i mange sammenhenger blitt en visjon som noen ganger kan fremstå som en utopi.

Den store og overordnede diskursen om kjønnsidentitet og minoriteters rettigheter handler vel så mye om motstridende moralfilosofiske verdier, som om lovbestemmelser og menneskerettigheter. Hvis den eneste måten vi som samfunn klarer å oppnå et akseptabelt resultat i en diskusjon på er å lovfeste «vinneren», hvor blir det da av den legitime dissensen? Når den faktisk er ulovlig, i ordets mest bokstavelige forstand, er den heller ikke lengre legitim. Jeg mener verdistrukturen er i ferd med å infiltrere kunnskapsstrukturen, slik at kunnskapens validitet vurderes som legitime vs. illegitime, i stedet for sanne vs. usanne, og vice versa. Jürgen Habermas` maksime om at genuin «communicative action» vil resultere i konsensus, takket være «the unforced force of the better argument» er altså heller å betrakte som en videreføring av Platons teori, og er ikke egnet til bruk på det praktiske feltet. I stedet foreslår Kock «reasonable disagreement» som inspirasjon for retorisk argumentasjon på dette feltet. (Kock, 2019, s. 289)

Jeg avslutter med Sokrates til Gorgias: “Of what sort am I? One of those who would be glad to be refuted if I say anything untrue, and glad to refute anyone else who might speak untruly; but just as glad, mind you, to be refuted as to refute, since I regard the former as the greater benefit, in proportion as it is a greater benefit for oneself to be delivered from the greatest evil than to deliver someone else. For I consider that a man cannot suffer any evil so great as a false opinion on the subjects of our actual argument.” (Plato, 1967)

Referanser

- Andersen, Ø., & Thorsen, D. (2020, 8 24). Hegemoni. Store Norske Leksikon på snl.no. Hentet 11 20, 2022 fra <https://snl.no/hegemoni>
- Anderssen, N., Eggebø, H., Stubberud, E., & Holmelid, Ø. (2020). Seksuell orientering, kjønns mangfold og levekår. Resultater fra spørreundersøkelsen 2020. Bufdir. Hentet fra <https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005350>
- Applebaum, A. (2021). Demokratiets svanesang (1. utg.). (J. Grande, Overs.) Cappelen Damm.
- Berge, K. M. (2020). Argumentasjon og offentlig debatt. Retorisk analyse. (Ukjent, Intervjuer) NDLA. Hentet 6. 2., 2022 fra <https://ndla.no/nb/subject:1:50dfc86d-6566-4a45-a531-d32b82e8bfa1/topic:3:dac1fafd-44f0-459e-a17e-10207ff70f5e/topic:3:d7cb86b0-926a-4bab-bb00-b8e8c64010b5/resource:1:6671>
- Bjørkum, P. A. (2019, 12 24). Aftenposten.no. Hentet 5 12, 2022 fra Aftenposten meninger: <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/y3pmQg/det-moralske-argumentet-i-klimadebatten-per-arne-bjoerkum>
- Blakar, R. M. (2006). Språk er makt (7. utg.). Pax forlag.
- Clayman, S. E. (2017, 3). Micropolitics of legitimacy: Political Positioning and Journalistic Scrutiny at the Boundary of the Mainstream. 2017, ss. 41-64. doi:<http://dx.doi.org/10.1177/0190272516667705>
- Clemet, K. (2021, 6 3). En kommentar til kommentarene til min artikkel om venstrevridde journalister. Hentet fra <https://civita.no/blogg/en-kommentar-til-kommentarene-til-min-artikkel-om-venstrevridde-journalister/>
- Dagsnytt 18 (2022). [Film]. NRK TV. Hentet fra <https://tv.nrk.no/serie/dagsnytt-atten-tv/202202/NNFA56021122/avspiller>
- Eia, H. (2022, 5. 15.). NRK vs. De kommersielle, Hjernevask, Kjønnsforskjeller, Kunststøtte, Meeto Møter Biologi. (W. Wee, Intervjuer) Wolfgang Wee uncut. Hentet 6. 6., 2022 fra <https://www.youtube.com/watch?v=iyVLNzwm0M>
- Enstad, J. D., & Thorbjørnsrud, K. (u.d.). Politisk menings mangfold og ytringsfrihet i akademia. I Ytringsfrihet i en ny offentlighet. Universitetsforlaget. doi:<https://doi.org/10.18261/9788215051017-2022-08>
- Fairclough, N. (2003). Analysing discourse. Routledge.
- Fairclough, N. (2010). Critical discourse analysis (2. utg.). Routledge.
- Fosse, A. L. (2022, 1 27). Nettavisen nyheter. Hentet fra Nettavisen.no: <https://www.nettavisen.no/nyheter/kraftige-reaksjoner-for-kveldens-debatten-na-svarer-solvang/s/12-95-3424237490>
- Ghachem, I. (2015). A Sociocognitive Approach to Agency Framing in David Cameron's 2010 Pre-election Discourse. Cadaad journal, 2015(2). Hentet fra Faculty of Letters and Humanity of Sfax: https://www.lancaster.ac.uk/fass/journals/cadaad/wp-content/uploads/2015/08/Volume-7_Ghachem.pdf

- Heritage, J., & Clayman, S. E. (2011). *Talk in Action: Interactions, Identities, and Institutions*. John Wiley & Sons.
- Hume, D. (2009). *En avhandling om menneskets natur, et forsøk på å anvende den eksperimentelle metode på moralske emner* (1. utg.). (M. R. Vestre, Overs.) Pax.
- Ja, vi gir hormoner til ungdommer. (2017, 9. 19.). Hentet fra <https://sykepleien.no/2017/09/ja-vi-gir-kjonnshormoner-til-ungdommer>
- Kierulf, A. (2018, 04. 04.). Torp, Anine Kierulf. Et aktuelt og dyptpløyende intervjuprogram. (O. Torp, Intervjuer) NRK. Hentet 05 19., 2022 fra <https://tv.nrk.no/se?v=NNFA52040418>
- Kierulf, A. (2022, 5 23). Tojes time. Anine Kierulf og Asle Toje diskuterer ytringsfrihet, meningsmangfold og -sensur i akademia. (A. Toje, Intervjuer) Minerva. Hentet 11 12, 2022 fra <https://www.minervanett.no/akademia-anine-kierulf-meningsmangfold/tojes-time-anine-kierulf/407236>
- Kock, C. (2007, 2). Norms of Legitimate Dissensus. *Informal Logic*, ss. 179-196.
- Kock, C. (2007). Norms of Legitimate Dissensus. *Informal Logic*, 2007(2), ss. 179-196. doi:<https://doi.org/10.22329/il.v27i2.474>
- Kock, C. (2019, 9 20). Rhetoricians on Argumentation. *Rhetoricians on Argumentation*, 2020(34), ss. 287-295. doi:<https://doi.org/10.1007/s10503-019-09503-0>
- Kultur- og likestillingsdepartementet. (2022, 8 15). Overlevering av Ytringsfrihetskommisjonens NOU: - Et stort og viktig arbeid. (50:22). Hentet 10 29, 2022 fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/overlevering-av-ytringsfrihetskommisjonens-nou-et-stort-og-viktig-arbeid/id2924323/>
- Kulturdepartementet. (2019, 11 30). Ytringsfrihetskommisjonens mandat. Hentet 10 27, 2022 fra <https://www.ykom.no/>
- Kvilesjø, S. O. (2022, 6 1). Feminist anmeldt av transperson- og foreningen FRI-rådgiver. Hentet 6 20, 2022 fra <https://idag.no/nyheter/samfunn/i-dag-ma-hun-mote-i-avhor-hos-politiet/19.39635>
- Lilleeng, S., & Kringstad, K. (2022, 5 23). NRK. Hentet fra NRK no: https://www.nrk.no/trondelag/harry-benjamin-ressurscenter-om-behandling-for-transpersoner_-frykter-medisinsk-skandale-1.15959687?fbclid=IwAR2fF6hwxpfQUO1X_91WC6MUxovvBSUPiSibWea2zwJIZPUSjKo4GhFn sjM
- Locke, J. (1690). *Second Treatise on Government*.
- Machin, D., & Mayr, A. (2012). *How to do critical discourse analysis*. SAGE Publications Ltd.
- Mangset, M., Midtbøen, A. H., & Thorbjørnsrud, K. (2022). *Ytringsfrihet i en ny offentlighet: Befolkningens holdninger til ytringsfrihet og informasjonsfrihet i Norge*. Universitetsforlaget. doi:<https://doi.org/10.18261/9788215051017-2022>
- Michaelsen, E. (2007, 11 27). Snøhvit: et subsidiert distriktstiltak eller økonomisk eventyr? – En studie av tre avisers innramming av Snøhvitdebatten. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 23(4), ss. 371-393. doi:<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2936-2007-04-02>

- Nesheim, B.-I. (2021, 2 4). Store Norske Leksikon. Hentet 11 20, 2022 fra Store Medisinske Leksikon: <https://sml.snl.no/abort>
- Nietzsche, F. (1887). *On the Genealogy of Morality*. (C. Diethe, Overs.) Cambridge University Press. Hentet 11 20, 2022 fra <https://philosophy.ucsc.edu/news-events/colloquia-conferences/GenealogyofMorals.pdf>
- Nordiske mediedager. (2022). Forskere, journalister, redaktører og publikum. Hentet fra https://kyber.blob.core.windows.net/nmd/3751/rapport_nordiskemediedager_220408_kk-21.pdf
- NRK radio, podkast, Debatten. (2021, 11 2). NRK, radio. Hentet fra NRK radio, podkast, debatten: https://radio.nrk.no/podkast/debatten/sesong/202111/l_12c8879d-72ae-4fda-8887-9d72aeffda2a
- NRK, Debatten. (2020, 9 3). SIAN og ytringsfrihet. Hentet 11 16, 2022 fra <https://tv.nrk.no/serie/debatten/202009/NNFA51090320>
- NRK, nett-TV. (2021, 11 2). Nrk.no. Hentet 4 5, 2022 fra Nrk, serie, debatten: <https://tv.nrk.no/serie/debatten/202111/NNFA51110221>
- Pang, X. (2021, 10 25). VG.no. Hentet 6 17, 2022 fra VG forbruker: <https://www.vg.no/forbruker/i/oW90gj/disse-kostymene-boer-du-unngaa-paa-halloween>
- Peterson, J. (Produsent), & Peterson, J. (Forfatter). (2017). [Film]. Canada: YouTube. Hentet 6. 21., 2022 fra <https://www.youtube.com/watch?v=KnIAAkSNtqo&t=22s>
- Plato. (1967). *Plato in Twelwe Volumes, Volume 3*. (W. Lamb, Overs.) London: Harvard University Press. Hentet 11 2, 2022 fra <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0059.tlg023.perseus-eng1:458>
- Respons analyse. (2022, 3). Partibarometer. Hentet 11 15, 2022 fra <https://responsanalyse.no/blogg/partibarometer-for-mars-2022/>
- Rostad, M. W. (2021, 10 29). Nettavisen.no. Hentet 6 17, 2022 fra Nettavisen debatt: <https://www.nettavisen.no/norsk-debatt/blir-vi-hengt-ut-offentlig-om-sonnen-min-kler-seg-ut-som-aladdin/o/5-95-329690>
- Sagdahl, M. S. (2022, 6 15). Filosofiens disipliner. Hentet 11 12, 2022 fra https://snl.no/filosofiens_disipliner
- Sandvik, M. (2004). Valgkamp på tv, står nøytralistetsidealet for fall? *Rhetorica Scandinavica*, 2004(29/30), ss. 15-36.
- Sidnell, J. (2010). *Conversation Analysis, an introduction*. Chichester, West Sussex, United Kingdom: Wiley-Blackwell.
- Skeiv ungdom. (u.d.). Hentet 6. 24., 2022 fra <https://skeivungdom.no/politikk/kjonn/>
- Skrede, J. (2017). *Kritisk diskursanalyse*. Cappelen Damm akademisk.
- Stevanovic, M., & Peräkylä, A. (2014, 4). Three orders in the organization of human action: On the interface between knowledge, power, and emotion in interaction and social relations. *Language in Society*, 43, ss. 185-207. doi:10.1017/S0047404514000037
- Store Norske Leksikon. (u.d.). Hentet fra <https://sml.snl.no/abort>

- Store norske leksikon. (u.d.). Interseksjonalitet. Hentet fra Begrepet interseksjonalitet viser til hvordan sosiale kategorier som kjønn, rase, etnisitet, religion, sosial klasse, seksuell orientering og funksjonsevne kan samvirke og påvirke personers leve- og livsvilkår.
- Stortinget. (2022, 6. 3.). Stortinget, møte 3. juni 2022. (Innst. 303 S (2021–2022), jf. Dokument 8:146 S (2021–2022)). Hentet 6. 27., 2022 fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2021-2022/refs-202122-06-03?m=13>
- Svennevig, J. (2020). Språklig samhandling (3.. utg.). Oslo, Norge: CAPPELEN DAMM AKADEMISK.
- Svennevig, J., Rognmo, A. S., & Arisland, S. (2014, 10). "Jeg bare spør ...", Pågående intervjustil i partilederspøringer. Research Gate.
- Thun, C. (2019, 12 20). Store Norske Leksikon. Hentet 11 20, 2022 fra <https://snl.no/interseksjonalitet>
- Tranøy, K. E. (2021, 12 20). Konsensus. (S. N. snl.no, Red.) Hentet 11 20, 2022 fra <https://snl.no/konsensus>
- Wodak, R., & Michael, M. (2001). Methods of Critical Discourse Analysis. London: Sage publication ltd.
- Wyller, H. K. (2022, 7 11). Denne generasjonen er dobbeltmoralisk. 2022. Oslo, Norge: meninger@nrk.no. Hentet 7 12, 2022 fra https://p3.no/meninger/mening/cf474e94-4f74-43d1-aeb4-7d7c2900ee1b?fbclid=IwAR052B9ZvrMVkTV6MBSueNsCT43-0-4AdfbTpaEPi1ggeSYj_GPJwQLycOc
- Ytringsfrihetskommisjonen. (1999). "Ytringsfrihet bør finde sted", forslag til ny Grunnlov, paragraf 100. NOU 1999: 27, Regjeringen, Justis- og beredskapsdepartementet. Hentet 11 2, 2022 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-1999-27/id142119/>
- Ytringsfrihetskommisjonen. (2022). NOU 2022:9. NOU , Regjeringen Solberg, Kultur- og likestillingsdepartementet. Hentet 10 29, 2022 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-9/id2924020/?ch=1>
- Aasmundsen, J. S., & Aas, E. U. (2021, 06 24). Slutter i protest, mener ytringsfrihetskommisjonen er blitt politisk verktøy for høyresiden. Hentet 10 29, 2022 fra <https://www.aftenposten.no/kultur/i/yRkq4K/slutter-i-protest-mener-ytringsfrihetskommisjonen-er-blitt-politisk-verktoey-for-hoeyresiden>

Vedlegg

- 1 PL Sølje bergmann_ mener du, at du o:g barna dine e skal kunne kle dere
2 ut som: hva=som=helst, bare dere >ikke mener noe galt med det<
3 ()
- 4 SB .hhh ja, altså, nå snakker jeg først og fremst på barnas vegne, og når
5 intensjonen er god, så ja så mener jeg at man_ at barn skal få lov til å
6 kle seg ut, = for de skal få lov til å utforske, være kreative, .hh og få
7 bruke fantasien, helt uten å tenke på noe annet enn ate de er et barn
8 som skal få lov til å leke med forskjellige karakterer og forskjellige
9 personligheter,
- 10 PL Mm. liisa-ravna finbog, kan sølje bergmann og barna hennes kle seg ut
11 som samer, hvis de vil det?
- 12 LRF Nei () det syns jeg ikke. h
- 13 PL Nei, .hhh da er vi forsåvidt i gang med debatten her, og du kan bli med i
14 diskusjonen, da klikker du deg inn på nrk.no nå. .hhh
- 15 Halloweenkostymene fra helgen ligger slengt i en krok i mange norske
16 hjem akkurat nå. .hhh og mang en forelder har lurt på hva det egentlig
17 er innafor å kle seg ut som. .hhh alle husker vel hvor mye bråk det ble
18 for noen år siden, da siv jensen kledde seg ut som dette ↑, hhh. men
19 (latter) denne debatten handler også om atte faren til pippi i astrid
20 lindgrens bøker ikke lenger kan være negerkonge ↑, han ble omdøpt til
21 sydhavskonge. eller at barnehagene ikke lenger synger thorbjørn
22 egners vise om vesle hoa, som var en hottentott. .hh og diplom-is sin
23 maskot eskemonika er historie ↑.hh nortura endret navn og logo på
24 joikakakene, (.) nå heter de vilti?, hh og i fjor mente mange at
25 spraytannen til mads hansen, som nå er programleder i farmen på TV2,
26 var rasistisk. .hhh
- 27 PL Andreas brännström, du er formann i fpu_e: det siv jensen gjorde der i:
28 2017, .hh det var et mange som ble veldig forarget e over, >men du
29 mener< fremdeles at det var greit ↑ ?

30 AB Ja, asså jeg mener at det denne debatten sårt trenger, det er litt sunn
31 fornuft, = og da må vi se på intensjonen bak, og ikke bare høre på de
32 som .hh roper høyest at de (.) er krenket. hhh fordi, veldig ofte ↑ så tror
33 jeg at det er ganske: uskyldig og tilfeldig,=og at man heller som for
34 eksempel e: i siv sitt tilfelle=kledde seg ut som månestråle_=fordi at
35 man hadde .hh positive minner e: med den karakteren fra da man var
36 liten ↑, ikke fordi man ønsket å gjøre (.) narr av noen,=så jeg mener det
37 er intensjonen bak .hh som bør være rådende for hvorvidt det er greit
38 eller ikke.

39 PL .hhh Lena hovakah westlake, eh det ikke så gitt at du skulle være såkalt
40 indianer, men du er faktisk det, fra e: det som heter kaiowa-samfunnet,
41 .hhh eh hva syns du om siv jensen, og hvis hun hadde gode
42 intensjoner, hvorfor: var det ikke greit da?

43 LHW Ja, jeg syns det er uheldig at en fremtredende politiker skal kle: seg
44 som et folkeslag, som historisk sett har vært undertrykket, om ikke
45 nærmest utryddet,=jeg er jo heldig, som kan stå her i dag og motbevise
46 det, .hh så: ja, jeg syns ikke det er greit, til tross for intensjonen som
47 kanskje ligger bak,=jeg syns særlig personer i det offentlige øyet, har et
48 ansvar .hhh for hvordan de presenterer seg, i offentligheten.

49 AB Og så er det jo liksom spørsmålet, hvor langt skal man dra det da, e:
50 altså for eksempel spørsmålet som ble: stilt e: tidligere: denne uka,
51 e_om man skulle få lov til å la et barn kle seg ut som aladdin? .hhh jeg
52 tror det blir å dra det veldig langt om man skal bli krenka over at en liten
53 gutt skal kle seg ut som e: aladdin eller ikke._og gjøre det til noe:
54 rasisme, =mener jeg er å tillegge folk meninger de overhodet ikke har,
55 .hhh og jeg mener at vi må e: la folk få legge altså la folk få tvilen til
56 gode og ikke tolke hverandre i (.) verste mening ↑, men heller i beste
57 mening, for det er intensjonen bak som må være avgjørende.

58

59

- 60 LHW Jeg er absolutt helt enig med at vi alltid må gå ut ifra at folk har de
61 beste intensjoner med det de gjør .hhh når det er sagt, så er jeg ikke
62 enig i at det skal være greit å kle seg ut som et, e som et folkeslag_ vi
63 er mennesker, ingen karikatur.
- 64 (.)
- 65 PL M ok, .hh da skal du få utdype_ e: lisa-ravna finbog, du er arkeolog og
66 museumsviter og ↑ åpenbart same. hhh hvorfor er det så ugreit_ hvis
67 sølje bergman vil kle seg ut som samisk.
- 68 ()
- 69 LRF .hh Ja, altså jeg vil jo støtte meg på hva min med- e sidekamerat her
70 sier at, det er jo selvfølgelig .hhh forståelig at man har gode intensjoner,
71 men så kommer man til det punktet hvor noen sier at >men vet du
72 hva<? dette føler ikke jeg meg komfortabel med, hh dette har e:n: veldig
73 viktig plass i min kultur, .hhh og når du bruker det som et kostyme, (.)
74 så tar jeg, så er ikke det noe jeg er komfortabel med. .hhh det handler
75 ikke lenger om at intensjonen din er god, det handler om hvor går du
76 derifra. .hhh sier du da ok ↑, vet du hva, det har ikke jeg forstått, .hhh
77 men jeg respekterer det du sier, jeg skal ikke kle meg i dette, som
78 kostyme (.) igjen.
- 79 ()
- 80 SB .hhh Utgangspunktet, så e je, på en ydmyk måte veldig enig i at e:
81 dialogsutveksling, det beriker oss jo også med kunnskap_ .hhh men e:
82 det som jeg jo også var er litt opptatt av, er jo det med når man kler seg
83 ut og intensjon er god og særlig når det gjelder barn ↑ så må vi så tror
84 jeg også at vi må tørre å åpne verden, vi må ikke, e: det fører til så mye
85 begrensninger, hvis vi skal begrense oss til kultur og historie som et
86 bakteppe .hhh når vi egentlig alle er verdensborgere,_altså vi åpner jo
87 landet og vi åpner jo for å: å å utveksle kultur og bli kjent med
88 hverandres kultur_ .hh og da_ hvor går de grensene_ .hh=og jeg har
89 egentlig veldig lyst å stille spørsmålet, .hh hva skal jeg si til min datter

- 90 på ti år, =som har lyst å, hvis hun har lyst å ha på seg en samekofte og
91 være same? hva ønsker du at jeg skal si til henne,
92 ()
- 93 LRF Ja, altså jeg ønsker at du skal sette deg ned og ha en: e: ganske grei
94 diskusjon med ditt barn om atte i denne verden, så er det dessverre slik
95 ↑ at ikke alle har det like bra, som det vi har det. .hhh urbefolkninger
96 har, statistisk sett hatt en .hh ganske kjip opplevelse e: både i fortiden,
97 men også i dagens samfunn. .hhh mye av dette er knyttet opp med
98 definisjonsmakt, hvem skal ha retten til å definere, .hhh e: pr i da:[g]
- 99 SB [du]
100 Det er veldig intellektuelt det du sier nå, jeg skjønner det som voksen,
101 [jeg]
- 102 LRF [ja]
103 [men altså du]
- 104 SB [men for disse] barna [som utforsker] og ønsker å være kreative [og]
105 bruke fantasien [at ik]
- 106 LRF [jeg tro:r] [ja]
107 og jeg tror du undervurderer barna, jeg tror virkelig du undervurderer
108 barn, for barna har en unik mulighet til å forstå, .hhh og det her handler
109 jo faktisk om, e:m altså når man ser rasisme på barneskoler (.) og barn
110 som er, som kommer med e. rasistiske uttalelser, det er jo ikke fordi de
111 selv tror dette, .hh det er fordi de har lært det et sted, de har lært det
112 hjemme ↑ ↑
- 113 SB [Helt klart og det er jeg helt enig i, men når]
114
- 115 LRF [det er derfor foreldre har et ansvar] til å sette seg ned og ha en ganske:
116 e: enkel og grei dialog, .hhh for det her handler faktisk ikke om hva du:
117 har rett til, men det handler om hva urbefolkningen, hva vi har rett til å si
118 ↑ at vi er komfortable [med (.) når det kommer til vår kultur.]

- 119 SB [Men åper det, når vi som samfunn, hvis vi skal
120 [begynne å] tillate oss å begrense hverandre, .hh med et bakteppe s
- 121 LRF [mmmm] ((nynnende, nedadstigende lyd))
- 122 SB som er historie, =eller skal vi åpne opp for å dele på kultur og være
123 generøse og si at det er jo fantastisk at vi .hh beundrer for eksempel
124 [klesdrakt] til hvilken som helst kultur, .hhh og det er jo ofte også
- 125 LRF [mmm]
- 126 SB idea:ler og mennesker vi ser opp til, =om det er [en månestråle] eller e:
- 127 LRF [latter]
- 128 en ifra samekulturen som vi [har lyst til] å være.
- 129 PL [For edekke litt]
- 130 LHW [Kan]
- 131 PL [Ja du skal få svare, men] for det,
132 edde ikke litt av stikkordet det nettopp det bergmann sa først her at det
133 er lek, man kan pynte seg, det er e: det er flotte, flotte, ja antrekk?
- 134 LHW Absolutt, og jeg er for at barn skal kunne utfolde seg fritt og lære om
135 forskjellige kulturer og mennesker og fra hele verden, men (.) dette
136 indianerkostyme, det er ikke kultur, (.) det er en karikatur (.) av min
137 urbe, altså, e e
- 138 SB Det er ikke, imitasjon da? etterligning, det er masse, det veldig mye,
139 asså vi må utvide begrepene, det ække enten, det er ikke svart hvitt, at
140 det er karikatur, for det kan jo også være en en en at man har lyst til å
141 etterligne noe som man e ser opp til på en veldig fin måte, og det er
142 ikke uforenelig med å fortelle historie, mener jeg da, by the way, asså
143 det er absolutt en mulighet til å fortelle historie
- 144 LHW Det at du i det hele tatt kaller det indianerkostyme beviser bare at det
145 her en en reduksjon av vår kultur? vi er ikke en monolitt, altså indianere
146 eller amerikansk urbefolkning, e det fins over 500 forskjellige anerkjente

- 147 stammer = for ikke å snakke om de som ikke er futuralt anerkjent, e det
148 er komplekse forskjeller, kulturer?
- 149 SB [mm]
- 150 PL Da fortsetter vi diskusjonen etterpå, etter at thomas tallawa prestø og
151 danby choi har blitt med oss i panelet, og så skal du og jeg ta oss en
152 prat, maren wilberg rostad, for litt av bakgrunnen for at vi har denne
153 sendingen er at antirasistis senter gikk ut rett før halloween og ga sterke
154 anbefalinger om hvilke kostymer man burde unngå? (hhh) og ja her er
155 det, den vg-saken, og det førte til blant annet til reaksjoner om at det var
156 veldig humørløst, deriblant fra deg, rosta, du er småbarns e: mor og e:
157 ja, halloween sto sentralt hos dere i helgen også, du er for øvrig også
158 journalist i avisa oslo? og e: det var her vi kunne se debattinnlegget fra
159 deg, i: oslobebatten, som er avisa oslos debattsider. (hhh) hvilke
160 reaksjoner har du fått etter at du litt retorisk spurte hva kan jeg egentlig
161 kle sønnen min i.
- 162 MWR Jeg har fått veldig mange forskjellige reaksjoner, mye støtte, mange
163 som har vært kritiske, eee, (hh) jeg syns jo lissom, grunnen til at jeg
164 skrev det her er fordi jeg lissom undrer meg litt, fordi man blir redd for å
165 trå feil, når du står i en utkleddningsbutikk med to små barn som for
166 eksempel syns det er så fint om de kan kle seg ut som disneyheltene
167 sine aladdin eller jasmin?
- 168 PL Bare la oss ta aladdin, siden du har det er det eksempelet (hhh) du selv
169 gir, alladin fra tusenogen-natt-eventyret som er et persisk eventyr
170 egentlig altså litt sånn orientalt utseende kosty e: ja kostyme på han da.
- 171 MWR Ja, det er det jeg tenker. kostyme på han,
- 172 PL Hva, hva,
- 173 MWR Ja, det er jo ikke noe mere, vi sminker ikke fjeset hans brunt eller gjør
174 noe sånt, men om han går i det kostyme eller om datteren min går i
175 jasminkjolen sin som hun har liggende hjemme, så kan ikke jeg helt se
176 problemet med det? og derfor så spør jeg meg er det greit? eller er det
177 ikke? jeg fikk jo tilbakemeldinger da på nei, barna dine kan ikke kle seg

- 178 ut som aladdin eller jasmin, hvis de skal kle seg ut? så må de kle seg ut
179 som elsa eller emma i frost? og da begynner jeg liksom å undre litt, hva
180 er lissom endgamet her, skal det lissom være sånn at mine barn kun
181 kan ha elsa og anna eller lissom kristoffer som er helten i filmen frost
182 som sine forbilder, fordi de er like på utsiden?
- 183 PL De kan vel kle seg ut som grønnsaker eller frukt eller ett eller annet?
- 184 MWR De kan selvfølgelig gjøre det, men hvorfor kan de ikke kle seg ut som
185 jasmin og alladin? det er det jeg lurer på.
- 186 PL Hva endte de opp som da,
- 187 MWR Du de endte opp med mannen med håven, som sønnen min sier som er
188 mannen med hjåen og en hacker av en eller annen merkelig grunn, så
189 vi unngikk dette her da,
- 190 PL Ja
- 191 MWR Men det var lissom et tema og jeg syns det er veldig mye nå du kan fort
192 trå feil? og i den vg-saken var det veldig mye nei nei nei, det vakke så
193 mange svar på hva man kunne være?
- 194 PL Du stiller et spørsmål men hvor mener du selv grensene går?
- 195 MWR Nei altså jeg syns jo vi nå liksom har lagt bak oss hele den diskusjonen
196 med å male fjesene mørke, e kle seg ut som urbefolkning og
197 minoritetsgrupper, det skjønner jeg, at vi er ferdig med det og det gjør vi
198 ikke, men å kle seg ut som disney-karakterer eller andre, det ser ikke
199 jeg problemet med da?
- 200 PL Tusen takk for innspillet, tusen takk, maren. ja, tomas e tallawa prestø,
201 du er doktorgradsstipendiat ved høyskolen i østfold og så er du
202 kunstnerisk leder i tabanka dans-ensemble, .hhh hva syns du om dette?
- 203 TTP Det er jo altså interessant hvor debatten diskursen går og hvor
204 fabrikkert den på en måte blir, e det er også noe med hvordan kontekst
205 man gir det hvis man da sier at disney-karakterer er innafor hva med
206 pochahontas. pochahontas rent historisk ble faktisk voldtatt og drept av
207 den mannen som man lager en romantisk kjærlighetshistorie av i

- 208 disney, så der driver disney med ganske grov historieforfalskning
209 egentlig? så er den innafor eller er den ikke innafor, ikke sant? Vi
210 snakket og backstage, så jeg vet jo for eksempel at hennes folkegruppe
211 er det under to tusen igjen av i verden,
- 212 LHW Tolv tusen
- 213 TTP Tolv, sorry, tolv tusen igjen av i verden, uansett ganske få som er igjen,
214 og det må vi også huske på er skal bør man bør man ikke, hvor mye
215 skade har vært gjort og så videre
- 216 PL Skal man måtte ha en master i kulturhistorie for å kle e for å gå i
217 butikken og kjøpe,
- 218 TTP Det det trenger man ikke, det er i fingertuppene, det er denne
219 diskusjonen her har vært gående i tjuefem år, tredve år, hvert fall, jeg
220 har vært med på den i over tjuefem år, så man trenger ikke en master,
221 jeg var ganske veldreven i dette lenge før det, det vil si det var hele min
222 familie og omegnen også, det er asså å leke indianer og cowboy er i
223 visse sammenhenger omtrent like musikalsk som å leke ss-soldat og
224 jøde. Og det må man faktisk ha en forståelse for burde ligge i
225 ryggmargen nå at det faktisk ikke bare er musikalsk og flott og hyggelig.
- 226 PL Men, e hvis det for noen ikke er helt intuitivt, for eksempel nordmenns
227 forhold til ur den amerikanske urbefolkningen er jo kanskje preget av
228 sølvpilen (latter) hva gjør man da, hvis det hvis man ikke har den
229 magefølelsen og man bare står der og ikke aner?
- 230 TTP Det er litt det som vi har vært inne på før, det er det samme som i
231 negerdebatten når man respektfullt sier jeg ønsker ikke å bli kalt, det og
232 man da sier ja, når jeg var ung, for seksti år siden, så var det helt
233 innenfor, når jeg ikke hadde en eneste afrikaner rundt meg, det er der
234 det begynner å bli respektløst og for dumt, for det det er en konstruert
235 diskusjon som ikke egentlig burde være en diskusjon, det burde vært
236 ok, da kaller jeg deg noe annet.
- 237 PL All right. danby choi, du er sjefredaktør i kulturavisen subjekt, e hvordan
238 reagerer du på det?

- 239 DC Nei, jeg tenker jeg reagerte jo også først, jeg lurte på om det ikke var
240 lov å kødde lenger, ha en festkveld, være barn, være lættis, så uten å
241 lese seg opp på hele det store norske leksikon så ha på seg et kostyme
242 eller en drakt, men jeg er, for å være helt ærlig ikke så veldig bekymret
243 for disse diskusjonene, jeg ble mest bekymret da tomas sa det burde
244 egentlig ikke være noe diskusjon, det burde bare vært sånn at du kan
245 ikke kle deg sånn, det er jeg helt uenig i,
- 246 TTP Det sa jeg aldri,
- 247 DC [Jo,] det var det du sa,
- 248 TTP [Nei]
- 249 DC Men bortsett fra det, så er jeg lissom ikke så, altså klesstil forandrer
250 seg, hva som er greit og ikke greit forandrer seg hele tiden, og det er
251 meningen at skal skje i den offentlige debatten .hhh jeg blir mye mere
252 bekymret når dette brer seg om på felter som skal være politisk
253 ukorrekte, det gjelder for eksempel humor, journalistikk, kunst og
254 forskning, områder hvor man skal kunne utforske og være rare og gjøre
255 mye rart e og da er det veldig farlig når ytringsrommet og egentlig det
256 rommet man får lov å operere i blir veldig trangt, så dette ser man er en
257 tendens, e som brer seg også rundt de private bordene, men først og
258 fremst er de farlige når dette går inn i institusjonene og det har vi sett
259 mange tilfeller av i det siste.
- 260 TTP Jeg sa to ting, det ene var at det burde være snart i ryggmargen at man
261 har en forståelse for at det ikke nødvendigvis er musikalsk, det var det
262 jeg sa, nummer to sa jeg hvis det er på personlig nivå og jeg sier jeg
263 ikke ønsker å bli kalt neger så bør ikke det være en diskusjon, det er
264 ganske stor forskjell mellom hva jeg sa og hvilke ord som blir lagt i
265 munnen på meg her nå
- 266 PL ok.
- 267 THP Det samme gjelder når faren til pippi langstrømpe ikke lenger er
268 negerkonge, der er det astrid lingren selv som tok den avgjørelsen og
269 som man videreført forfatters ønske, når det blir gjort om til at afrikanere

270 står på i barrikadene og sloss for det, når det vi har blant annet sloss for
271 er kvitteringsordning fra politi og så videre, så blir det igjen en konstruert
272 diskusjon,

273 DC Men dette ser vi hele tiden når hvite, når justin bieber lager en dance-
274 låt, når det kommer en dance-film, når det er en hvit som diskutabelt
275 skal bli en mulanrolle .hhh når det er e er noen som skal ha på seg en
276 kinomo i en holywood-produksjon, .hhh da er det mange som veiver
277 med hånda og sier at dette er kulturell appropriasjon, jeg mener man da
278 skyter seg selv i foten, gjør seg selv en bjørnetjeneste .hhh fordi at i
279 østen så approprieres vestlig kultur hele tiden, sørkoeransk film,
280 japansk film, de innhenter japansk nei amerikansk inspirasjon hele
281 tiden. Det som skjer da er at vestlig kultur spres seg i hele østen, men
282 når østlig og svart kultur skal spre seg i vesten, så er det de aktivistene,
283 woke-tollen selv som tollegger og bøtelegger denne en kimono å få
284 spredd seg og da ender det med at dette blir noe eksotisk. Samekofte
285 er noe eksotisk, noe man ikke kan ta på, noe man ikke skal kødde med,
286 noe man ikke skal røre, og jeg mener man gjør kulturen en stor
287 bjørnetjeneste når man skal ha det så trangt

288 PL Du skal få svare

289 LRF Ja, vettu hva? nå er det et par ting her som jeg syns det er litt viktig at vi
290 holder fokus på her. .hhh for det første så snakker vi faktisk om makt.
291 det her er et spørsmål om makt, hvem har makt, hvem har ikke makt.
292 .hhh urbefolkninger har ikke makt. .hhh vi har opplevd at vår kultur har
293 blitt e appropriert, te, skamløst av ikke-urbefolkningskulturer, og når vi
294 nå sier nei, nok er nok, vi ønsker ikke dette videre, så syns jeg faktisk at
295 det kan man respektere, og når du bringer inn

296 PL Jeg bare stanser deg fordi egentlig så har vi en som aldeles straks skal
297 komme og forklare ordet appropriasjon, (latter) kulturell appropriasjon,
298 ja vettu hva? vi gjør det nå, siden det er noen begreper som vi må bare
299 rydde først som sist.

300 LRF (hehehehe)

301 PL Det er nemlig også sånn at det er ikke noe vi i debatten finner på er noe
302 som opptar folk. opinion har gjort en studie som heter ung 2022 og som
303 viser at det er store forskjeller mellom gutter og jenter når det gjelder
304 snakker om ytringsfrihet. mens jentene ofte viser en forakt for
305 holdninger som rasisme og homofobi, men så mener mange gutter at
306 denne forakten legger lokk på debatten, de føler seg liksom moralsk
307 overvåket, og i gruppa unge mellom femten og tjuetvå år mener femtito
308 prosent at man ikke lenger kan si det man mener fordi samfunnet har
309 blitt for politisk korrekt i denne undersøkelsen. trettitre prosent sier ikke
310 det de egentlig mener fordi det ikke er sosialt akseptert og i tillegg
311 svarer halvparten av alle jentene i denne oponion-undersøkelsen .hhh
312 at de har boikottet produkter som ikke opptre politisk korrekt. flere har
313 sluttet å følge merkevarer eller personer av samme grunn, for eksempel
314 fordi de er rasistiske eller homofobiske holdninger. langt færre gutter
315 har gjort dette. .hhh så dette er et slags bakteppe da når vi skal snakke
316 med deg, torgeir kolshus, du er sosialantropolog ved fakultet for
317 samfunnsvitenskap ved oslo met, e mange debatter i en her, men først.
318 Identitetspolitikk, som ligger over dette her, hva er det.

319 TK Identitetspolitikk, det er to veier i identitetspolitikk, den ene er den innad,
320 at man kanskje tar elementer fra .hhh en identitet som har vært
321 stigmatisert og som man har snakket nedsettende eller nedlatende om
322 og omskaper den til noe positivt for å skape en indre gruppefølelse og
323 samtidig så har man den ytre som dreier seg om anerkjennelse av
324 retten til selvdefinisjon. .hhh og i tillegg også anerkjennelse av at jeg
325 skal ha retten til å ha mulighet til å påvirke hvordan min gruppes
326 hverdag ser ut og hvordan jeg ønsker å bli fremstilt.

327 PL Egentlig det finbog sa her

328 TK Ja, det kan du si og så er det politikk er jo kamp om knappe goder
329 ikkesant, og anerkjennelse og oppmerksomhet er et knapt gode, så det
330 er en del av den litt større identitetsøkonomien i dette.

331 PL Akkurat, og dette er drevet fram av aktivister eller hvordan er det?

- 332 TK Nei, det er ikke bare det, altså noe er jo knyttet til rettighetskamp, e og
333 så har det utviklet seg til kanskje til å bli e ja ett fenomen som griper om
334 seg, og det er jo i tillegg da også et studiefelt innenfor for oss forskere,
335 så det er lissom blandingen av det skaper litt begrepsforvirring kanskje
336 at noen bruker det om seg selv og sin rettighetskamp mens andre fra
337 utsiden og så fra et forskerståsted ønsker å forstå dette som en
338 sekkebetegnelse på mange ulike prosesser.
- 339 PL Også penger er vesentlig her, hvorfor hvordan da, gi noen eksempler
- 340 TK Ja et nytt element i dette dreier seg om at det muligheten til å ta andres
341 kulturprodukter og egentlig monopolisere dem og jeg jobber i jeg er
342 stillehavsforsker og jobber matu og der er bunjy-jumping kommer
343 egentlig derfra fra en liten øy, en øy som heter pentekost, og det er det
344 noen som har tjent veldig mye penger på og intellektuell eiendomsrett
345 ligger jo egentlig et annet sted hos disse folkene men andre har cashet
346 inn, ikke sant, eller man kan tenke seg at noen hadde plutselig tatt
347 bunaden og tatt mønsteret fra bunaden og sagt at det er vårt, ikke sant
348 og dere som bruker det nå dere må betale, dere må enten, altså
349 husfliden måtte betale penger til rettighetshaverne, altså det er den
350 typen logikk som ligger til grunn
- 351 PL Og joikakaker er det samme
- 352 TK Ja, det kan du si, altså det jeg nevnte for en amerikansk kollega at jeg
353 skulle hit og diskutere halloween og kulturell appropriasjon .hhh og det
354 syns jeg var festlig
- 355 PL Ja nå må du forklare det
- 356 TK Ja, kulturell appropriasjon er det er jo et eksempel på kulturell
357 appropriasjon da min lille spøk overfor dem, altså halloween er nå, jeg
358 bodde rett over standard på i øvre slottsgate i gamle dager og der var
359 det ingen
- 360 PL Det var det eneste stedet det var kostymebutikk
- 361 TK Kostymebutikker 1995 og utover begynte å komme, det er helt nytt nå i
362 norge, ikke sant, så spøkte jeg at det er kulturell appropriasjon, og så

363 mente at nei det er det jo ikke for det at vi er maktbalansen går jo i vår
364 favør, altså amerikanerne er mektigere enn nordmenn, så derfor er det
365 ikke kulturell appropriasjon og det er et helt riktig poeng og da snakker
366 vi om forskjellene på kulturell og kulturran. og kulturran innebærer da at
367 man kan cashe inn fordi man er i en ulik maktposisjon, som gjør at det
368 som kan sees på fra utsiden, og jeg er helt enig med mange av
369 argumentene som kommer her, det kan ses fra utsiden som som noe
370 som jeg har brukt uten å tenke videre over det eller

371 PL Hva betyr appropriasjon?

372 TK Appropriasjon betyr at man tar noe fra noen andre, altså det er
373 bemektigelse altså det er

374 PL Jeg tror vi skjønner det, og så har vi ett begrep som er woke. klarer du å
375 forklare det?

376 TK Ja, veldig kort, det er et ord som har hatt en karriere, altså det har
377 utviklet seg fra å være at man er bevisst at det er maktstrukturer som er
378 med på å undertrykke meg til nå å bli egentlig et ord som brukes av
379 andre for å snakke om folk som er veldig politisk korrekte.

380 PL Politisk korrekt er jo noe som før var positivt, det har nå blitt noe
381 negativt

382 TK Ja, så ord har karrierer, og det er dessverre en del av den kulturkrigen
383 som man ser pågår nå, altså kampen om ordene og begrepene er en
384 vesentlig del og som forskere så er det litt fortvilende for vi har også en
385 del av våre begreper, analytiske begreper som har vært presise blir
386 veldig rare der ute.

387 PL Ja, det kan jeg forstå, men det betyr altså å være årvåken, opprinnelig,
388 å ha en innsikt, e

389 TK Skjønne at du det er mere enn det du ser

390 PL Nettopp. og så til slutt, cancel-cultur, kansellering, hva er det.

391 TK Det er også en del av denne kulturkrigs-kampen sånn ordmessig sett,
392 men det dreier seg om to ting, det ene er hvorvidt vi skal gi

393 oppmerksomhet til folk, knut hamsun for eksempel, skal vi lese hans
394 forfatterskap på den måten, eller skal vi la være å gjøre det eller skal
395 eller går det an å lese går det an å verdsette sult uten å vite hans
396 grunnleggende antisemittiske holdninger? .hhh og i dag så dreier det
397 seg om, det som kalles no-platforming, altså det at man ikke gir, man
398 ikke gir talerstoler til folk som har noen holdninger, noen posisjoner .hhh
399 fordi man rett og slett mener at det å gi talerstol betyr at man gir
400 legitimitet til deres argumenter.

401 PL Det var opplysende, hjertelig takk, tusen takk, da kan du fortsette
402 resonnementet ditt, lisa-ravna

403 LRF hehehe. Ja, asså, hm, det her handler i bunn og grunn om
404 maktrelasjoner, hvem har makt, hvem har ikke makt .hhh og så vil jeg si
405 at det er jo veldig interessant her nå å høre på hvem som sitter med
406 privilegiene? I denne foraen, asså her i denne gruppa. og hvem som
407 ikke har det privilegiet. .hhh asså det er jo ganske urovekkende syns
408 jeg, at når noen som kommer fra en kultur som har vært trua i
409 generasjoner sier at «Nei, det her ønsker ikke vi», så er det noen som
410 sier at nei du må skjønne at vi ønsker bare å anerkjenne og ære, men
411 hvis ikke vi oppfatter det som en ære, så syns jeg faktisk at du kan bare
412 la det ligge, altså.

413 SB Jeg mener ikke at det er noe dere må forstå, jeg sier at det ække en
414 sannhet her, men jeg er veldig opptatt av at både at du som sier at det
415 burde ligge i ryggraden og han som snakker om å stjele og røve og
416 sånn, så mener jeg at vi må åpne opp for det motsatte i og med at vi nå
417 snakker om minoritet majoritet at vi snakker om urbefolkning at vi
418 snakker om undertrykkelse og til dels utryddelse, er det ikke på tide at vi
419 som moderne mennesker som har noe i ryggraden nå, klare å
420 imøtekomme hverandre mye mer generøst og si at vi er en del av
421 verden sammen, så da er det ikke en motsetning, jeg ønsker ikke å ikke
422 forstå dere eller har dypeste respekt for deres holdninger, men jeg
423 skjønner ikke helt at dere skal tillate dere å begrense meg til i stedet for
424 at vi utvider hverandre, så jeg kan forstå, sånn at det blir at vi kan dele

- 425 med hverandre, istedenfor at vi skal begrense og for nå begynner vi at
426 vi ekskluderer oss igjen
- 427 PL
- 428 LHW Ja, bare for å presisere en ting her, altså en ting er hva du gjør på
429 halloween, altså det å kle seg opp i et kostyme, og en annen ting er
430 kulturell appropriasjon i konteksten av mote og den generelle
431 samfunnsutviklingen, men på halloween, da skal du kle deg opp, man
432 skal ha på seg et kostyme av noe eller noen, og da tenker jeg at å velge
433 et folkeslag, det er litt uheldig. .hhh for å komme tilbake til om hva du
434 skal om hva du skal gjøre hvis du vil hedre min kultur eller min
435 bakgrunn, hva med å fortelle dine barn om vår historie, om vår kultur
- 436 SB Absolutt, je, je
- 437 LHW Hva med å gjøre det
- 438 SB men det ikke uforenlig med å kle seg ut
- 439 LHW jo men ofte at det reduseres til denne tropen, denne karikaturen av
440 indianeren med fjær og pil og bue
- 441 SB og det er vårt ansvar, absolutt
- 442 PL
- 443 AB Altså, jeg må bare si at jeg har veldig stor forståelse for den stakkars
444 moren som syns det er vanskelig å navigere seg i dette landskapet,
445 med alle disse begrepene, med alle de hensynene som skal tas, så er
446 det jo så å si umulig for vanlige folk å komme frem til et klokt svar og
447 som jeg sa her jeg tror at folk har dotte av for lenge siden, vi har
448 allerede hatt rasisme i skolegården er nevnt, jeg syns det er å dra det
449 veldig langt å trekke inn så kraftfullt begrep for noen barn som vil ha det
450 moro på halloween og spørre etter litt godteri
- 451 PL Men det handler vel bare om å respektere at det kan ikke være noen
452 andre enn minoritetene selv som får definere når når de er utsatt for
453 noe som er krenkelig?

454 AB Jo, jeg mener at de skal få, eh på en måte gitt uttrykk for sine følelser,
455 en min innvending er også at hvis man roper ulv ulv som samfunn for
456 ofte, spesielt når det kommer til så kraftfulle begreper, så tror jeg også
457 at folk blir mindre oppmerksomme på de virkelige alvorlige problemene
458 knytta til rasisme og tar det mindre seriøst, og så må vi på en måte
459 prøve å konkludere, vi ser debatten som går i usa om identitetspolitikk,
460 jeg syns identitetspolitikk er en veldig farlig vei å gå, men har det ført til
461 et bedre samfunn i usa? har krenkelsesdebatten ført til et bedre
462 samfunn her i norge, jeg tror ikke det, jeg tror det har ført til et samfunn
463 med mindre tillit og mindre forståelse mellom grupper i samfunnet.

464 PL ok, pres

465 TTP Maskingeværgreie, hvor vidt det har ført til et bedre samfunn i usa eller
466 ikke, kan jeg svare på, for jeg er en etterkommer etter de som var på
467 plantasjonen der. min bestefar måtte sitte på en kafe og bli banket opp i
468 flere timer for å bestille en kaffe, i dag så får, så kan jeg bestille en latte,
469 null problem, har det blitt bedre, så absolutt. det er for eksempel sånn,
470 når rene diskurser som er ganske tydelige blir latterliggjort. for
471 eksempel så ble det nevnt før når justin bieber lagde dance hall.
472 problemet og grunnen til at vi som karibere reagerte var fordi han lagde
473 ikke dance hall, det ble påstått at han lagde

474 PL Kan du forklare hva det derre der var

475 TTP Det er karibisk musikk, men det som ble sagt når

476 PL Og justin bieber er en stor stjerne, sånn

477 TTP Ja, justin bieber er en stor stjerne, som jeg tror mange, alle som er
478 foreldre har fått med seg han, men uansett så ble det påstått at han
479 lagde tropical house, så det som ble reagert på, og grunnen til at man
480 sa at det var kulturell appropriasjon var fordi man døpte om hele
481 sjangeren og påsto at han hadde lagd en ny sjanger, nettopp for å ikke
482 gi penger og så videre til originalkulturen. det er kulturell appropriasjon.

- 483 DC og det, og det er en helt ok kulturell debatt, det er en faglig diskusjon og
484 det skjer i vitenskapen hele tiden, men er det sånn at han skal nektes
485 en plattform, er det sånn at han skal kanselleres og så videre.
- 486 TTP Han sa kall det dance hall
- 487 DC E, så har vi jo akkurat hatt en ekspert her som har gått gjennom denne
488 venstreradikale ordsalaten, som selvfølgelig forvirrer alle, og jeg har
489 egentlig lyst til å svare alle på andre siden her, men du nevner at vi
490 dette handler om makt at vi er en minoritet og hvem skal få lov til det.
491 jeg er også en minoritet, jeg er dobbel minoritet, jeg både homofil og jeg
492 er sørkoreaner, men skal jeg redusere meg selv til det? jeg har tenkt å
493 være en redaktør. Kanke du også være en museumsdirektør og ikke
494 bare en som
- 495 LRF Men du, jeg
- 496 DC Må vi marginaliseres til å være minoriteter
- 497 LRF Asså
- 498 DC Hvis jeg skal bli en redaktør så må jeg ut av den rollen
- 499 LRF Men men asså, nei nå må du høre her, e:: ikke, du sier til meg at jeg
500 reduserer meg selv og definerer meg
- 501 DC Du reduserer meg i hvert fall
- 502 LRF Hvis du føler deg redusert så beklager jeg det, men jeg føler meg ikke
503 redusert
- 504 DC Du trenger ikke gå rundt å beklage alt sånn
- 505 LRF Nei, altså det jeg sier her, det er at jeg syns det er så veldig interessant
506 å høre hvordan dere er så utrolig opptatt av å ha og få lov til å være
507 med å definere urfolkskulturer eller minoritetskulturer. nei det er jo det vi
508 snakker om har, at vi ønsker retten til å definere og formidle oss selv og
509 bestemme hvem vi skal være for den større omverdenen. og så er det
510 så oppleves det problematisk, jo, nei men det oppleves som
511 problematisk, blant annet mener du det er problematisk i forbindelse

512 med med kostyme for barn, og grunnen til at du føler at det er
513 problematisk er at noe dere har hatt eierskap til, noe dere har tatt
514 eierskap til, den hvite vesten har tatt eierskap til, nå ikke lenger blir
515 akseptert som deres eiendom. nå tar vi det tilbake, og så sier vi at det
516 her er vår rett, det her er vår kultur, vi får faktisk vi skal ha lov til å
517 definere.

518 PL La han få svare på den også

519 SB Ja, nei du sier at jeg identifiserer meg med hele min bakgrunn, jeg er
520 bare sølje bergmann som står her og snakker med deg nå som et
521 individ. det jeg ønsker er en dialog og ikke begrense oss, men jeg føler
522 at den måten du står og snakker til meg på betyr at det begrenser vår
523 mulighet til å ha en dialog og for min forståelse til hva du prøver å
524 projisere som ligger til grunn for den du tror på som er din livsfilosofi,
525 hvor ditt bakteppe og deres historie er veldig viktig. og da mener jeg at
526 jeg ønsker å åpne opp, sier jeg jo, ikke sant, og hvis jeg synes at
527 samekofte er vakkert, så får jeg ikke lov til å kjøpe det. er det å åpne
528 opp til at jeg skal forstå deg eller er det å begrense ditt eget folkeslag.

529 PL Westlake, ta den

530 LHW Vi får det stadig vekk og så hører vi hele tiden dette her med krenkelse,
531 krenkelseskultur, det æke lov å si noe som helst for da krenker du en
532 eller annen minoritet ett eller annet sted. jeg er aldeles ikke krenket over
533 at siv jensen hadde på seg et indianerkostyme, jeg syns det er
534 smakløst, ja ikke no heldig valg, men jeg er absolutt ikke krenket, og jeg
535 er ikke her fordi jeg skal representere amerikansk urbefolkning som er
536 krenket i denne sammenhengen, jeg er så lei av å høre at vi skal være
537 krenket hele tiden. det eneste jeg vil er at vi skal bli sett og at vi ikke
538 skal reduseres til bare en enkel stereotype

539 PL La oss

540 DC Det som er farlig med identitetspolitikk, det som er veldig farlig med
541 identitetspolitikk er at man ser veldig mye på seg selv og sin gruppe
542 som en flokk og da er det veldig lett å overse individet, og blant disse så

543 er det veldig mange som ikke har lyst å være redusert til en same, hvis
544 du ser på det franske landslaget i fotball så er det ikke på grunn av
545 obligatorisk representasjon av at svarte og hvite er samlet som et lag,
546 det er fordi de ser utelukkende etter talent, så hvis vi skal få mangfold i
547 samfunnet så har jeg et premiss og en tro på at vi er like godt
548 kvalifiserte, men da må vi se forbi at vi er forskjellige hudfarger, vi har
549 nødt til å se individene her og se talentet og ikke gruppere oss for mye,
550 for det er en etnisk renhet, en slippery slope jeg er veldig redd for å gå
551 den veien.

552 PL Hvor mener du grensene går, de færreste nordmenn vil jo være villige til
553 å påta seg noe ansvar for kolonialismen eller undertrykkelse av andre
554 folkeslag, kanskje med unntak av samene da

555 TTP Det er det veldig få som påstår, det er litt det samme som å de
556 påstandene som kommer her nå, det er faktisk det at det i det hele tatt
557 er fotballag som nå er integrerte, som har både svarte og hvite og så
558 videre er jo faktisk en kamp som dette ståstedet her, hvis man skal
559 plassere det noe sted, er de som har kjempet fram

560 DC Identitetspolitikken ville aldri ha tillatt

561 TTP Så hvis vi nå blir ikke ville tillatt integrert fotballag, det er det jeg sier, det
562 blir for idiotisk, for det er ikke noe som har blitt sagt på denne siden her,
563 som i det hele en gang hinter til det, og det som for eksempel er saken
564 med siv jensen og kostymen som var det som faktisk ble diskutert var at
565 det var umusikalsk i forhold til hennes rolle hennes jobb, hennes
566 profesjonalitet, og hvor norge sto i forhold til oljerør i usa og så videre,
567 det er faktisk snakk om å kunne ha den diskusjonen, rent profesjonelt
568 hvor det er totalt irrelevant. Så hvis det er noen som blir redusert her, til
569 en krenket, liten minoritet som syter over ikke no, som absolutt ikke er
570 ikkeno, folkemord er noe, så er det, det er interessant å følge med på
571 denne debatten her, hva som blir sagt og hva som blir påstått på
572 motsatsen, det stemmer på ingen måte

573 SB Jeg hakke no intensjon om å si at noen er krenka

- 574 TTP Men hvis hun sier at hun ikke setter pris på at du har på deg den
575 kostymen, er ikke det samme som at du ikke får lov, og der må vi også
576 være inne på noe, ingen har snakket om lov ikke lov, snakket om å
577 sette pris på det eller ikke
- 578 PL Nettopp, ti sekunder
- 579 SB Og det setter jeg pris på
- 580 AB Krenkelsesdebatten har definitivt gått alt for langt men det virkelige
581 problemet, det er det vi snakker om nå det er identitetspolitikken, det er
582 en veldig farlig vei å gå og når man ønsker å dele opp samfunnet etter
583 kollektive kriterier som hudfarge, etnisitet, nasjonalitet og kjønn i stedet
584 for å dele det opp i individuelle kriterier, som talent, innsats og deres
585 egenskaper. altså vi må dømme og vurdere folk ut i fra deres
586 individuelle kriterier, ikke kollektive kriterier.
- 587 PL En av dere må få avslutte
- 588 LRF Jeg vil bare, unnskyld meg men nå vil jeg faktisk si en ting, asså det er
589 veldig greit å sitte å høre dere snakke om identitetspolitikk, for meg
590 handler det faktisk ikke om identitetspolitikk, det det handler om, det er
591 retten til å få lov til å leve og være samisk. den retten har mine forfedre
592 kjempet for og opprettholdt til tross for over tusen år, altså nesten tusen
593 år med kolonialisme. og hvis vi sier at en del av den kolonialiseringen er
594 at folk tar våre ting daktier og bruker det, så syns jeg faktisk at det skal
595 man ta til seg og så kan vi snakke videre om hvordan vi føler det slik.
- 596 PL Det er brutalt, men da må vi sette punktum. tusen takk, tusen takk for at
597 dere kom, og debatten er tilbake på torsdag, selvfølgelig, og imellom
598 tiden kan du kose deg med gamle sendinger i nrk tv, eller du kan høre
599 podcast-versjonen. på gjensyn.

1 PL Mer enn (.) tretti prosent av dem har forsøkt å ta sitt eget liv. de forteller om
2 mer ensomhet enn andre, de føler ofte, at de bor i et intolerant og ha:tefullt
3 land_ de l opplever oftere trusler om direkte vold, og de blir oftere trakassert
4 og mobbet på jobb og skole. transpersoner har dårligere psykisk helse. en av
5 tre transpersoner oppgir at de har blitt voldtatt. og de ber om å få være i fred og
6 om å bli anerkjent. det ble de da det i tjuen seksten ble mulig for alle over sju år
7 å endre juridisk kjønn. det var en seier, at de alene, og for de små da sammen
8 med foreldrene, skal kunne bestemme hvilket kjønn som skal stå i passet. det
9 neste skrittet kan være, at det innføres et tredje juridisk kjønn. hhh men
10 anerkjennelsen og rettighetene fører ikke bare til at lovene og ordbruken
11 endres. kjønn blir frakoblet biologi, juridisk kan nå en mann bli gravid og en
12 kvinne kan bli far. hhh og når e: menn kan si de er kvinner_ føler noen kvinner
13 at de som er altså noen kvinner som er født som kvinner at deres verdi trues. at
14 gevinstene av deres århundrelange kvinnekamp reduseres. hhh for noen av oss
15 er jo saken grei, vi føler oss som det kjønn vi er født med, for andre er det
16 veldig mye mer komplisert. hhh velkommen aleksander sørlie og e:
17 velkommen jenny klinge. hhh ja, aleksander sørlie, du er sykepleier og leder i
18 noe som heter pasientorganisasjonen for kjønnsinkongruens_ hhh du er selv
19 transperson, ø: født som biologisk kvinne, men alle kan se at du (.) ser=ut=som
20 en mann.

21 AS Stemmer.

22 PL Vil er det du som skal få forklare oss hva det transperson e: betyr? først som
23 sist?

24 AS Ja, e:: transperson, det er et begrep som vi: bruker om alle som identifiserer seg
25 som et annet kjønn, enn det kjønn som de fikk tildelt ved fødselen_ altså det
26 (.) kjønn som ble skrevet i deres fødselsattest, da. når de ble født. hhh så det
27 kan for eksempel være noen som (.) meg, som når jeg ble født, så ble det
28 skrevet i: mine juridiske dokumenter hh at jeg var en jente, hh men som i dag
29 opplever meg selv som, og lever som, og ofte også blir opplevd av andre, (.)
30 som en mann.

31 PL Nettopp. da har vi fått fastslått det. jenny klinge, du er stortingsrepresentant for
32 e senterpartiet, tror jeg går rett på sak, jeg, kan menn bli mødre,

- 33 JK Nei, menn kan ikkje fø unga, menn er absolutt en viktig del av forplantninga,
34 menn det e kvinnfolk som kan fø: unga.
- 35 PL Og hva (.) mener du med kvinnfolk.
- 36 JK E: med kvinnfolk så mene æ biologiske kvinnfolk, e: som er født med eggcella
37 i motsetning te karra, som e fødd med e: potensialet for sædcella_ så det at det
38 e: e så enkelt for me da. så er det så enkelt som at kvinnfolk før ungan, karran e
39 absolutt en del av det, hhh det betyr ikkje at e ikkje har toleranse for o:g
40 respekt for, og har medfølelse også, med dem som føler at dem e fødd i et anna
41 kjønn enn det dem e: e, hhh men e: for me så handla, e har jo brukt et begrep
42 da. e har brukt et begrep som e: e helt enkelt, men som er også e: betegnans, e
43 trur de fleste forstår, og det er atte det e kua som kalve, uansitt ka oksen måtta
44 føl sæ som. hhh e: og det hørres, somme kan reager på det, men det e egentlig
45 så enkelt som, at biologien vår, e lik biologien til både kua og sauene. e har
46 vokse opp på et småbruk, og det er helt natturlig for me å tenkje også (.)
47 dyreverdenen og nattur hh i det=her, e: og så enkelt er det, det rennt biologiske.
48 men, en som er juridisk mann, kan sjølsagt fø unga hvis han e fødd med en
49 kvinnkropp og bruke den kvinnkroppen te å fø den ungen, men da e det ikkje
50 en mann som før den ungen, da e det den kvinnkroppen,
- 51 PL Ja, betyr det da at du anser, at du vil anse: e: aleksander for å være kvinne da?
52 egentlig_
- 53 JK hhh e: aleksander er jo biologisk sitt e: et kvinnfolk, men (.) føler seg som og
54 har gjort tetak også, for å framstå som kar. det har ikkje æ noka problem med,
55 og æ vil gjerne også æ kan omtal, aleksander som kar, hh men biologisk sitt,
56 opprinnele, så e: jo (.) e aleksander biologisk kvinnfolk, og det e jo på grunn av
57 (.) det, at han e da, opprinnelig kvinnfolk, at han også har bestemt sæ for å jerre
58 tetak for å bli kar_ santja hele problemet oppstår jo ved at (.) han ikkje føler
59 seg da vel i den kvinnkroppen som han e fødd inn i_
- 60 PL Er det noe her du protesterer på?
- 61 AS E ja det er jo flere ting jeg tenker da, e: en av dem er jo at det er åpenbart for
62 meg da, at JK på en måte definerer det å være en mor i henhold til det å kunne
63 gå gravid, det å ha eggceller og føde barn, det tenker jeg har ganske radikale

- 64 konsekvenser_ ikke bare for transfolk, men også for for eksempel
65 adoptivmødre eller lesbiske mødre og medmødre. hvis grunnen til at en
66 transkvinne da. som er født med sædceller, men som har et barn, i:kke kan få
67 lov til å kalle seg en e: mor eller bli ansett som det i lovverk, hh e: fordi hun
68 i:kke kan gå gravid, hhh da tenker jeg at det følger som en helt lo:gisk
69 konsekvens av det, at også adoptivmødre e: hh må regnes til å i:kke være
70 mødre.
- 71 JK Nei_ e: det betyr det absolutt ikkje. det e klart det er mulig for for kvinnfolk
72 som blir adoptivmødre, og dem e jo kvinnfolk i utgangspunktet_ ergo også
73 morsbegrepet, det hørre jo sammen historisk sitt og biologisk sitt_ vi må ikkje
74 glø^m det at kjønⁿ e e det grunnleggans_ asså bi^ologisk kjønⁿ e det
75 grunnleggans her_ og så kan folk føl sæ som de vil og æ har respekt for det,
76 men vi kjem jo aldri bort ifra at det e en kvinnkropp som før ungen? og det tar
77 ikkje bort verdien av å være adoptivmor for eksempel_
- 78 PL hhh so som jeg nevnte så skjedde det altså en lovendring i tju^e seksten_ som
79 betød at e: alle voksne personer (.) selv kan bestemme, hvilket kjønⁿ som skal
80 stå i passet. altså i folkeregisteret og hvilket personnummer man skal skal ha.
81 hhh hvorfor var det så viktig for dere_ for det var jo en kampsak_
- 82 AS Ja, e: hovedgrunnen til e det, det var at e: når personer da_ som e: blir lest av
83 alle andre (.) rundt seg, som menn eller kvinner, hh har juridiske dokumenter,
84 som viser noe annet, hh så er det noe som skj^er, og det som skj^er da, er at vi
85 blir outa som trans i absolutt alle settinger, der vi må vise=fram (.) vårt
86 pers^onnummer, for eksempel når vi skal (.) vise leg på butikken, når vi skal få
87 et bibliotekskort, når vi skal søke en jobb, når vi skal søke studier, og det betyr
88 også at vi blir outa hver eneste gang når vi skal reise til utlandet_ i mange land
89 så kan det også være ganske farlig, e: det er jo faktisk litt det samme, altså det
90 for meg da_ det å ha kvinn^e stående i mitt pass, hh det vil bety_, at hver gang
91 jeg reiser, så står det basikly (.) trans i mitt pass. e: og dette er også noe som,
92 den europeiske menneskerettighetsdomstolen i strassburg, er e: hadde en sak
93 på, og hvor de kom fram til, at det e:r et menneskerettighetsbrudd mot
94 transpersoner hhh å nekte oss å bytte juridisk kjønⁿ, og at da særlig den
95 praksisen som vi hadde her i norge, hh hvor man e: kreyde, hh at vi som var

126 kan man gjøre unntak fra hovedregelen, og det betyr at en for eksempel en
127 transkvinne med et kvinnelig juridisk kjønn kan sone i et mannsfengsel i norge.
128 det betyr også motsatt, at noen som har et kvinnelig juridisk kjønn, kan sone
129 nei sorry altså motsatt med mannlig juridisk kjønn kan sone i et kvinnefengsel_
130 idretten, hverken i norge eller internasjonalt, er heller ikke regulert basert på
131 juridisk kjønn. sånn at alle de tingene du nevnte nå, de har ingenting med
132 juridisk kjønn å gjøre,

133 PL Ok, jeg tror vi_ du skal få svare straks, skal bare introdusere de tre nye som har
134 kommet inn i studio her, ingen aner helt hvor mange som har
135 kjønnsinkongruens_ som det heter i norge, altså at man har en kjønnsidentitet
136 som ja noen ganger, eller kanskje hele tiden skiller seg fra det kjønnnet man fikk
137 tildelt ved fødselen. anslagene varierer faktisk fra fem tusen tre hundre til ett
138 hundre og førti tusen personer i norge. etter at den nye loven ble innført i tju
139 seksten har rundt ett tusen to hundre personer endret juridisk kjønn. det vet vi.
140 og så skal du få et eksempel her på hva denne siden mener når de sier at de
141 ikke har lik rett til den samme helsehjelpen som oss andre. hvem som helst kan
142 jo over atten år kan gå og skaffe seg silikonpupper. men hvis en transmann går
143 til en privatklinikk og ber om å få fjernet puppene, ja da griper staten inn og
144 sier nei. velkommen til transkvinne christine marie jentoft fra foreningen fri,

145 CMJ Takk

146 PL feminist christina ellingsen, som mener det kun finnes to kjønn, og velkommen
147 til ja der skal skulle likestillings kultur- og likestillingsminister anette
148 trettebergstuen henge, der er du, hei på deg og til slutt velkommen til deg
149 glenn-peter sætre, du er evolusjonsbiolog som mener at kjønn slettes ikke er
150 noe selvopplevd. velkommen til dere. christine marie jentoft, du er altså
151 rådgiver i foreningen fri foreningen for ja det står for det er en forening for
152 kjønns- og seksualitetsmangfold_ jeg ga her et eksempel på det dere mener er
153 en u urett. hva ville stått øverst på agendaen hvis dere fikk designet denne
154 debatten helt på egen hånd_

155 CMJ Vi skulle gjerne tatt og tippet på behandlingen vi får både privat og offentlig, vi
156 skulle gjerne sett på de utrolig kjipe levekårene transpersoner har, og så skulle
157 vi gjerne sett på et tredje juridisk kjønnsalternativ_

158 PL Skal vi i hvert fall sneie det siste, det skal vi i hvert fall bruke tid på, og så har
159 jeg nevnt den jeg nevnte den veldig dystre stat statistikken her i begynnelsen
160 som jo er helt forferdelig_ det er vel sånn, jeg tror vi bare må legge det som et
161 ha det som et premiss at veldig mange her er veldig uopplyste om disse sakene,
162 det er veldig mange som ikke vet så mye om og kanskje ikke har satt seg så
163 godt inn i det, så jeg tror vi, dere, dere får bare holde ut hehe holde ut med oss
164 for det kan hende det blir repetisjon av ting dere har vært nødt til å snakke
165 snakke om alt alt for lenge, vil jeg tippe at [dere mener ofte.]

166 CMJ [det skal vi klare]

167 PL Det er bra, det er bra. du skal få fortsette jentoft_ du ble selv registrert som
168 mann ved ved fødsel, levde tjue år som mann, hvis jeg skjønner det rett, og så
169 fikk du i løpet av den tiden et barn, og så kom du ut og fikk kjønnsbekreftende
170 behandling som det heter_ og lever nå som kvinne og mamma. men e: ja_ når
171 du hører jenny klinge her si at jammen en mann kan ikke føde barn, hva svarer
172 du da.

173 CMJ E: det er ganske mange menn som blir gravide og har gjort det, på samme måte
174 som at jeg kan være mamma selv om jeg har levert de små kjønnscellene. så
175 det går helt fint, uavhengig av hva jenny klinge tenker om det.

176 JK Ja, e: det går an å mena det, men rent faktisk så er det jo slik at det fins ikkje
177 mannlige mødre det går an å sei det om en person som har skifta kjønn, og at
178 man kan oppfattes som og omtales som at det e ei mor og et kvinnfolk og det
179 har ikkje æ no problem med. men når du kjem til koss det faktisk e, så er det
180 viktig for me et viktig poeng her, det e at hvis vi vil ha et tolerant samfunn_ og
181 toleranse innebær å gi rom for ulike uttrykk. og men asså det kan jo aldri bli
182 slik at i denne herre toleransens navn da så skal vi kræv at folk slutte å tale om
183 at det fins to kjønn, og at kvinnfolk e det kjønnen som før unga, for den dagen
184 vi blir tvinga til å ikke si det, da har vi tatt bort ytringsfrihet, vi har tatt bort den
185 toleransen det er for faktiske forhold og biologiske fakta_ og da kjem vi ikke
186 lenger som samfunn. så mitt hovedpoeng egentlig e at det er fullt mulig å være
187 tolerant og grei og snill og samtidig forhold se te fakta.

188 PL Allright. anette trettebergstuen, kultur og likestillingsminister_ bakteppet for
189 denne diskusjonen er jo i stor grad den endringen som skjedde i tjue seksten,
190 og ikke minst det at du nå har sagt at du vil utrede_ gå et skritt videre kan du si
191 og utrede et tredje juridisk kjønn_ og det vil si at man skal ikke måtte gå veien
192 om kjønns, asså eee, eller nei, det skal du få forklare selv_ e: hva er hensikten
193 med et tredje juridisk kjønn_

194 AT Jo, det er jo slik i dag at siden tjue femten så har man kunnet skifte juridisk
195 kjønn, altså man kan skifte fra kvinne til mann eller fra mann til kvinne_ og så
196 er det jo, uavhengig av hva kjersti toppe mener e: uavhengig av at de aller
197 fleste blir født som gutter eller jenter noen blir også født som såkalt interkjønn
198 at det er helt umulig å si hva slags biologisk fysisk kjønn de har, det er jo en
199 realitet og sånn er det sånn vil det alltid være for de fleste_ men så er det noen
200 som ikke føler seg hjemme i kategorien kvinne eller i kategorien mann_ og da
201 mener jo jeg at det er riktig å la de få lov til å juridisk få lov å definere seg som
202 noe annet, altså en tredje kjønnskategori for de som ikke føler at de passer
203 hjemme i kategorien kvinne eller mann. og for de som ønsker det så er det en
204 løsning som kan bidra til at de kan føle seg mer hjemme i seg selv, føle seg mer
205 vel og oppleve et liv med mer frihet og det skader ingen andre at noen får lov
206 til å definere seg som en tredje kjønnskategori_ altså ikke som mann eller som
207 kvinne. så lenge man kan skifte juridisk kjønn i norge, så mener jeg også at det
208 må åpnes for at man kan definere seg som som noe annet enn mann og kvinne.

209 PL Og det siste som du var innom der, nettopp det er jo det springende punktet om
210 det skader andre_ du mener altså at det ikke skader andre, men det skal vi, altså
211 tror jeg nå at vi får høre fra deg, christina ellingsen, du er styreleder i womens
212 declaration norge_ jeg kalte deg feminist, det er riktig, ikke sant, du mener, du
213 vil være veldig uenig i at dette ikke skader andre, kvinner, for eksempel,

214 CE Ja absolutt, loven om endring av juridisk kjønn ble innført uten en eneste
215 konsekvensutredning i forhold til kjønnsbaserte, eksisterende kjønnsbaserte
216 rettigheter. e: kjønnsbaserte rettigheter er spesielt relevant for kvinner og
217 jenter. kvinners rettigheter_ det vi kaller for kvinners rettigheter er i praksis et
218 kjønnsbasert diskrimineringsvern, det er ikke ekstra rettigheter som kvinner har
219 fordi de er kvinner, det er et det er rettigheter og tiltak som skal forhindre

- 220 kjønnsbasert utnyttelse og diskriminering av kvinner og jenter, og hvis de
221 benekter biologisk, kjønn og fjerner biologisk kjønn, fra lovverk og
222 retningslinjer_ så sletter vi i praksis kvinner og jenters rettigheter.
- 223 PL Vil du svare på det,
- 224 CMJ Ja, nå er det ikke slik at rettigheter er en pizza hvor at når noen andre får mer så
225 får noen mindre, og det påvirker ikke de som ble tildelt kjønn ved kvinnelig
226 fødsel, og som opplever seg som kvinne at transkvinner eksisterer og er
227 kvinner de og_ for eksempel.
- 228 PL Ja, kan du gi et konkret eksempel, på hvordan det eventuelt skulle gjøre det?
- 229 CE E: når man endrer på definisjonen av den variabelen, og på den faktoren som
230 skal brukes for å forhindre diskriminering_ så handler så snakker vi ikke om en
231 pizza som deles opp, da snakker vi om å fjerne den pizzaen og erstatte den med
232 noe helt annet_
- 233 PL Et konkret eksempel, bare så vi henger med her, hvilke framkjempede kvinne
234 kvinne kvinnerettigheter vil vil forringes, da, av at den klubben blir større.
- 235 CE Vi har allerede tre diskrimineringsaker hvor kvinner har varslet om, menn i
236 garderobes eller toaletter hvor resultatet har blitt at enten kvinnene eller eierne
237 har blitt tatt til sak og har tapt sak. det vil si at de kjønnsbaserte behovene og
238 rettighetene for kvinner og jenter blir allerede ignorert.
- 239 PL Ok, trettebergstuen, svar på det.
- 240 AT Ja, nei det er altså ikke slik at noen kvinner mister noen rettigheter som følge
241 av at transpersoner får sine menneskerettigheter ivaretatt, noe de i dag ofte ikke
242 får. eller at de som er såkalt ikke-binære, altså som ikke definerer seg som
243 kvinne eller mann som ønsker å lissom få lov til å definere seg som noe annet,
244 at de får lov til det. og så er det jo den debatten her blir litt merkelig, for la oss
245 tenke på hva er det egentlig som er problemet_ er det et problem at vi har et
246 renn av mannfolk som skifter juridisk kjønn fordi de skal få tilgang til
247 damegarderobene? nei, åpenbart ikke_og, er det, altså disse disse personene
248 som som går gjennom kjønnskifteoperasjoner eller skifter juridisk kjønn, det
249 som kjennetegner dem er ikke lysten til å kle av seg foran andre i garderobes

250 for å si det mildt_ men de levekårene disse personene har, med den raten av
251 suicidalitet og de kompleksene og den diskrimineringen disse folkene blir
252 utsatt for, så er det ikke det å opptre naken i en garderobe som er først i minne
253 til disse folka her, tvert imot. poenget her er at vi har en liten marginal gruppe
254 med mennesker som ikke føler seg hjemme i sin egen kropp eller ikke føler seg
255 hjemme i definisjonen av det kjønnet de har, å la de få lov til å definere seg i en
256 annen kategori, kan bidra til at mange av de menneskene her kan få lov til å
257 oppleve friere og bedre liv, og i likestillingens navn, så kunne jeg ønske at hele
258 kvinnebevegelsen eller i hvert fall vi som kaller oss feminister, ikke trakk opp
259 stigen etter oss_ men var med på å ta den kampen for de minoritetene som blir
260 diskriminert og som sliter med å få sine rettigheter ivaretatt, det ville tjent
261 kvinnekampen.

262 PL Du får svare raskt på det så skal vi ha inn sistemann.

263 CE E: loven om endring av juridisk kjønn reflekterer ingenting av de tingene anette
264 trettebergstuen tok opp, loven om selvidentifis, altså loven tillater
265 selvidentifisering, og det betyr at det handler overhodet ikke om diagnoser eller
266 lidelser eller behov for å bli akseptert. [denne loven her, kan hvem som helst]

267 PL [det handler om å rekke opp hånda]

268 bruke, og det gjør også at jeg og datteren min og andre kvinner, når vi blir møtt
269 med en hvilken som helst mann i en situasjon hvor vi er sårbare, så forvent så
270 forventes det nå, at vi skal, e: måtte være tankelesere for og benekte vår
271 objektive virkelighet som vi kan se med våre egne øyne og vi risikerer å bli tatt
272 for diskriminering og tape den saken, hvis vi nekter å gå med på
273 kjønnsidentitet.

274 PL Skjønner, du, du skal få lov du skal selvfølgelig få komme tilbake,
275 trettebergstuen, nå, glenn-peter sætre, du er altså professor i evolusjonsbiologi
276 ved universitetet i oslo_ og du har skrevet at for en biolog er det en
277 selvfølgelighet at det finnes bare to kjønn. hvorfor er det så selvfølgelig_

278 GPS Ja, men altså det er litt bakveien for at jeg kom inn i denne i dette
279 sakskomplekset og begynte å debattere disse tingene var fordi jeg oppdaget at
280 fagpersoner, som jeg tenkte har en naturvitenskapelig bakgrunn, begynte å

- 281 snakke om mine vitenskapelige begreper, som jeg bruker i min forskning og i
282 min undervisning, ee: på en måte som var, som jeg ikke fikk til å rime da, altså
283 de tingene, slik jeg forstår kjønn og formidler kjønn til mine studenter, det var
284 på en måte framstilt som feil, nå er det noe annet som gjelder, og den
285 alternative modellen som ble presentert mener jeg [var høyl i huet da.]
- 286 PL [Ta kortversjonen av] hvorfor det i de
287 aller fleste arter for det er bare to kjønn
- 288 GPS [ja, altså det] biologi handler om liv, og en nøkkelegenskap ved liv, det er
289 evnen til å formere seg. og kjønn må jo forstås i den forbindelse, som er altså
290 en vik altså en helt nøkkelprosess for å forstå hele evolusjonen, for å forstå
291 biologisk mangfold, så er kjønn et nøkkelbegrep_ og det er et binært fenomen_
292 som jenny sa her innledningsvis, så definerer biologer kjønn basert på hva
293 slags kjønnceller vi produserer, og der er det ingen mellomting, det er ikke
294 noe spekter eller slike ting [som e:]
- 295 PL [det er ingen] mellomting for menneskenes del
296 mellom sæd- og eggceller, sier du_
- 297 GPS nei, altså sånn er det over hele dyreriket og også planteriket, altså all kjønn
298 formering hvor det er forskjell på kjønnene, så er det alltid to, store store
299 kjønnceller kaller vi for hun, små kjønns kjønnceller kaller vi for for for han_
- 300 PL Og dette tror jeg vi he he henger med på, men så er det er det blir det jo mer
301 komplekst, når vi så fordi hva er hvorfor kan vi ikke sosialt og kulturelt
302 konstruere et tredje kjønn, hvis det ikke skader et noe midt mellom der. hvorfor
303 kanke vi menneskene gjøre det, hvis det hvis det er til gagn for oss_
- 304 GPS [altså, det er], det er
305 jo, altså vi kan jo definere ting akkurat som vi vil, vi, det er ikke, men altså det
306 er jo en fordel da, at definisjonene våre reflekterer en faktisk fysisk virkelighet,
307 (hvordan argumentere mot flat-earth-ere og holocaust-fornektere, det ville jo
308 vært veldig fint hvis det var sånn at holocaust ikke skjedde, og det gjør jo
309 ingenting at noen mener jorda er flat, og kanskje vi kan ta det inn i leksika at
310 det er en alternativ måte å se virkeligheten på?) når vi gjør vitenskap så er det
311 en fordel hvis begrepene våre er gode, at vi kan utvikle gode modeller, det

312 gjelder jo også helse, ikke sant, at vi kan behandle mennesker på en bra måte,
313 og der er jo rent faktisk kvinnekroppen og mannskroppen ulik, og trenger ulik
314 medisin, så dette herre her er jo viktig, det har forgrein, mange mange
315 forgreininger altså. biologisk kjønn er viktig og og for mere ting enn bare
316 hvordan jeg føler meg altså_

317 PL Kan du svare på det_

318 AS Ja, det kan jeg gjerne gjøre. e, altså, for det første, så er det jo absolutt ingen i
319 transbevegelsen som benekter at det er sånn at mennesker bare har to typer
320 kjønnsceller, de store og de små kjønnscellene. e: så er det vi på en måte setter
321 spørsmålsteget ved, er jo i hvilken grad det faktisk er sånn at vi i dag faktisk da,
322 deler opp samfunnet vårt, basert på størrelsen av disse kjønnscellene. Æ: e: og
323 jeg tenker også da, en ting som jeg har lyst til å påpeke på det her biologiske,
324 for det fremmes ofte som om trans identitet, da_ det er bare en sånn ting som er
325 helt usynlig for alle andre, det har ingen materielle konsekvenser, men det er jo
326 i så fall, hvis det hadde vært sant da, så burde det jo vært sånn at når jeg gikk ut
327 på gata, så leste alle meg som en dame alltid. men det gjør de jo ikke_ og
328 hvorfor gjør de ikke det, og det er jo fordi det nettopp har noen biologiske ting
329 da, som skjer i kroppen, når vi for eksempel tar kjønnsbekreftende behandling,
330 kroppen er laget på en sånn måte, at jeg kan ta testosteron og utvikle, da så
331 mange typ a det som vi forbinder med da, såkalt mannlige sekundære
332 kjønnsstrekk, viser oss jo at kroppen vår, den er mere på en måte mere
333 kompleks da, når det gjelder kjønn. og så mener jeg jo også at til og med denne
334 kategorien som vi kaller biologisk kjønn, der sauser man jo sammen veldig
335 mye, hvis det faktisk var sånn at man var helt konsekvent da og bare refererte
336 til lager du store eller små gameter, så er jo det nå en ting, men som sykepleier
337 for eksempel da, så tenker jeg det blir frykt veldig fort veldig problematisk når
338 man begynner å snakke om for eksempel e: si brystkreft da, er en slags
339 kvinnesykdom, e: og begynner å da på en måte tenke at transmenn, de må
340 screenes for det, for vi er helt identiske vi, biologisk til sist_ men for eksempel
341 transkvinner da, som har utviklet naturlige bryster på akkurat samme måte som
342 cis-kvinner, de skal ikke screenes for det, for de

- 343 PL [Nå tror jeg, nå tror jeg] jeg
344 skal bremse deg, nå ble cis-menn og, cis-kvinner, bare forklar oss det.
- 345 AS Ja, så begrepet cis er bare motsetningen til trans, ja
- 346 PL [ok, så de som er født] som kvinne
347 blir cis-kvinner
- 348 AS De som er født som kvinner er cis-kvinner, de som er født som menn de er da
349 cis-menn_
- 350 PL Da tror jeg
- 351 GPS [Jeg er selvfølgelig ikke uenig] i at når du imicerer kroppens pubertet da ved å
352 ta hormoner, at det da får sekundære kjønnsstrekk fra andre, fra det andre
353 kjønn, og at det også har medisinske konsekvenser, det er selvfølgelig, det
354 ikke no problem det
- 355 PL Nei, avviser du også at det finnes et spekter av mannlighet og kvinnelighet
- 356 GPS Ja, det er jo de tingene jeg har argumentert mot, da, jeg syns det er veldig fint
357 jeg, at dere har at du sier det nå at dere ikke benekter eksistensen av biologisk
358 kjønn, for det var ikke åpenbart for meg at det var sånn, og jeg gikk inn i dette,
359 i denne materien, da ble jeg plassert for en annen modell, hvor langt på vei,
360 altså, hvor man så helt bort fra biologien, og definerte kjønn som noe et slags
361 sjelekjønn, altså det man har i har i hodet at det overstyrte alt av biologi og var
362 det som var viktig, og det mener jeg, det har noen, altså vi kan vi kan definere
363 verden sånn, men det har noen negative konsekvenser og kristin snakket om
364 noen det påvirker da hvordan vi forstår kvinnene og det det kan også være hun
365 skisserer jo også da konfliktområder, snakker om fengsler, kvinneidrett,
366 garderober, ikke sant, det er, det kan jo ikke unnlate å se at det er faktisk
367 konfliktområder da.
- 368 PL Ok, vet du hva, vi skal være så unådig at vi skifter deg ut og sier tusen takk for
369 at du kom og så skal du få ta bytte plass her med espen ottosen, i mellomtiden,
370 tror jeg trettebergstuen, du må være kort, dette er jo veldig reelt det han sier
371 her, disse eksemplene med områder der fengsler, idrett, garderober og
372 toaletter?

- 373 AT Altså det er jo praktiske områder det er mulig å finne løsninger på, men jeg
374 tenker sånn hva er egentlig problemet her? altså, biologen har rett, men de fra
375 fri har også rett, de fleste fødes som mann eller kvinne og det finnes to
376 biologiske kjønn, og så har vi da en gruppe folk, og det er den faktiske
377 virkeligheten som biologen her er opptatt av at vi skal reflektere, og den
378 faktiske virkeligheten er at det er en gruppe mennesker, veldig få, som ikke
379 føler seg hjemme inn forbi de kjønnskategoriene, og da må vi spørre oss,
380 hvordan skal vi som storsamfunn ta vare på de folka, som på grunn av at de
381 ikke hører føler seg hjemme i de kjønnskategoriene lever dårlige, ufrie liv,
382 opplever å bli marginalisert, har dårlige levekår, er suicidale ofte og blir
383 diskriminert.
- 384 PL Ok
- 385 AT for meg er det da helt åpenbart at det ikke går utover noen som helst, det går
386 ikke ut over kvinners rettigheter eller noen annens menneskerettigheter og
387 disse folka får seg det pusterommet de ønsker seg ved å definere seg som en
388 tredje kjønnskategori. vi oppretter jo ikke flere biologiske kjønn av å gjøre det?
389 vi gir folk som ikke passer inn i de eksisterende kategoriene et eget fristed
- 390 PL Ok
- 391 AT og det burde ikke være et problem.
- 392 PL Nettopp. espen ottosen, du er teolog, filosof og informasjonsleder i norsk
393 luthersk misjonssamband, hvordan vil du ivareta dem, hvis ikke på denne
394 måten, tredje juridisk kjønn.
- 395 EO Nei, jeg er usikker på nøyaktig hvordan lovverket bør være fordi jeg tenker at
396 det at aleksander og christine skal bli møtt med respekt og få en hverdag som
397 er enklest mulig, ingen problemer med. men det jeg ber om, og det som jeg er
398 opptatt av, det er at de av oss som mener at det finnes bare to kjønn, og kjønn
399 først og fremst er biologi, vi må ha jo en frihet til å mene det, også i framtiden.
- 400 PL Det er jo ingen som nekter deg det, du kan jo [mene det så
- 401 EO [jo, fordi at det er det det er, for
- 402 hva skal inn i skoler, hva skal inn i barnehager, vi vet at fri har et opplegg som

- 403 heter rosa kompetanse hvor man kurser barnehagelærere, kurser lærere, og
404 lærer at nå skal man ikke si at du er født gutt eller født jente, du skal si at du
405 tildeles et kjønn ved fødselen, det er jo å tone ned biologien, barn får beskjed i
406 barnehager og skoler om at kanskje er du født i feil kropp, det er ikke sikkert
407 du er en gutt selv om du har guttetiss, og jeg representerer jo en [kristen org]
- 408 PL [Er ikke det,
409 hva er feil med det?
- 410 EO det som er feil med det, og jeg tror det er kjempeskadelig, for en del, det er jo
411 at det er veldig mange jenter og veldig mange gutter som ikke føler seg helt
412 som jente, ikke føler seg helt som gutt, mange av de har fått beskjed om
413 tidligere at men du er guttejente, men det er lov å spille fotball fordi om du er
414 gutt, selv om du er jente, du trenger ikke, du kan godt være litt annerledes,
415 mens nå er jo budskapet til en del av de at nei men kanskje du er født i feil
416 kropp, kanskje du må stoppe puberteten, kanskje vi må gjøre dramatiske ting.
- 417 PL Jentoft.
- 418 CMJ Det stemmer jo selvfølgelig ikke at det er det som skjer når rosa kompetanse er
419 ute og snakker med profesjonsutøvere, e: atte de oppfordrer til at man skal
420 informere barna om at de kan være, å fortelle folk om mangfoldet som
421 eksisterer, er ikke skadelig.
- 422 EO Da lærer jo barna å stille det spørsmålet da til seg selv, kanskje jeg føler meg
423 litt annerledes ikke som en typisk gutt ikke som en typisk jente. og da må de jo
424 stille spørsmål jammen kanskje jeg er født i feil kropp. det er jo ganske
425 dramatisk, også la meg bare si
- 426 PL Jamen du, nei er ikke barn av natur nysgjerrige, er det ikke det de skal være?
- 427 EO jeg tror at det blir usikkerhet og forvirring for en del, jeg har møtt ganske
428 mange som har sagt at jeg er så glad for at jeg var fem år på åttitallet, fordi at
429 selv om jeg var veldig guttejente, så trengte jeg i alle fall ikke å stille
430 spørsmålet, er jeg egentlig gutt? men det jeg kanskje er aller mest opptatt av,
431 bare for å si det, er jo at kristne organisasjoner for eksempel som min, vi driver

- 432 skoler, vi driver barnehager, skal vi ha lov til å si at hos oss er kjønn et
433 spørsmål om biologi, drar vi på skoletur
- 434 PL Skal dere ha lov til å si at det finnes bare to kjønn, er det du lurer på,
- 435 EO Ja, eller skal det være sånn at vi diskriminerer transpersoner som sier atte, nei,
436 jeg er jeg har skiftet juridisk kjønn, jeg har krav på å gå i jentegarderoben.
- 437 PL Ja, svar superkort på det
- 438 AT Ja, det er de som har barn i skolen eller barnehagene eller jobber i barnehagene
439 eller vet at det som espen ottosen nå ikke er riktig. det at barn lærer om at folk
440 er forskjellige og at det også finnes noen som ikke føler at de passer inn, det er
441 bare bra, det skaper toleranse, og så er det en sånn stråmannsargumentasjon når
442 han kommer med at skal det ikke være lov å kalle folk for mor eller far lenger
443 nå, og skal vi ikke få lov til å si at det finnes to biologiske kjønn, jo, du kan
444 mene og si det så mye du vil, selvfølgelig er det ingenting i lovverket som skal
445 endre på begrepet mor, dette er bare tull, det er avvist for lenge siden, det er
446 ikke det dette her handler om, men det man gjør hver gang man kommer med
447 sånne påstander, det er jo at folk reagerer på det, med rette, for det høres jo helt
448 urimelig ut, skal man bytte ut ordet mor med fødeforeldre, nei, det skal vi ikke,
449 og så opplever de som allerede er i en vanskelig situasjon, de som føler seg
450 født i feil kropp eller definerer seg som trans eller ikke-binære de opplever
451 bare enda mer hets, så la oss bare slutte den orddebatten, du får lov til å mene
452 og si akkurat det du vil, dette handler om å gi de som ikke føler seg som mann
453 eller kvinne, en ekstr bedre levekår, ved å la de få lov til å definere seg i en
454 annen kategori. Så enkelt er det.
- 455 PL ok.
- 456 EO så har vi regelen om hatprat da, som vi vet kommer nå i 2020 kom det nye
457 regler om kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, så vi vet jo at dette kommer til å bli
458 en juridisk pine
- 459 PL Ok, det som er på det rene, det er at det er sendt ut forslag til det var den
460 forrige regjeringen som sendte ut forslag til endring av barneloven, ny
461 barnelov. og i paragraf to, den er veldig vesentlig, for den paragrafen heter det

462 kven som er forelder til barnet så foreslås det at begrepet kvinne skal forsvinne
463 og erstattes med den som føder barnet, og dette er fordi det følger jo egentlig
464 logisk av den endringen som skjedde i tjuve seksten, fordi nå er det sånn at en
465 juridisk mann kan føde barnet og da er det logisk at begrepet kvinne forsvinner.
466 hva syns du om det.

467 JK Nei, jeg syns det er noe stort tull, for å si det rett ut, fordi at selvsagt skal det
468 stå i barneloven at det er kvinnfolket som før unger og at det er mor da som blir
469 til når hun får den ungen, og så er det jo litt sånn det viser jo absurditeten det
470 som kom fram i stad at vanlige kvinnfolk og vanlige karer blir kalt for cis-
471 kvinner og cis-karer, setter ekstra ord på det, det er jo det ene, men det som vi
472 må huske på, det er vi må se på utviklingen i andre land også fordi i brighton
473 sør i england så er det et sterkt transmiljø og det har jo jeg lest da at
474 sykehusene har fått gir instruksjoner til sine sykepleiere og barnepleiere der om at
475 man skal ikke si breast-milk om morsmelk, men man skal si chest-milk, som er
476 brystkassemelk, for å tilfredsstille da alle dem kvinnfolka da som har blitt karer
477 men som enda har brystene sine og som kan amme. og det er noe med,
478 statsråden prøver å bagatellisere det her, men det må vi ikke gjøre, fordi at
479 problemet med å endre språk og tvinge folk til å slutte å bruke vanlige begreper
480 og sette merkelapper på ting, det er med å forandre samfunnet vårt, og vi får
481 ikke et mer tolerant samfunn, hvis vi nekter å bruke helt vanlige begreper om
482 biologiske fakta.

483 PL Svarer du kort.

484 AS Ja, altså, for det første det der med at man blir på en måte tvunget til at man
485 skal bruke det her om alle, det blir i så fall bare tull, men som sykepleier da, så
486 kan jeg si at det er et grunnleggende premiss egentlig, for de fleste
487 helsearbeidere, at man skal bruke de begrepene som pasienten selv opplever at
488 er mest behagelig for dem å bruke, fordi de er i en særlig sårbar situasjon, og
489 det gjør vi hele tiden, og det inkluderer når man møter transpasienter da, så det
490 tenker jeg burde være helt uproblematisk at man velger og speile sin pasient i
491 det man er i møte med dem og bruke de begrepene som kan gjøre det møte
492 mest

493 JK Men morsmelk for eksempel

- 494 AS Ja, det har jeg ingen problemer med at brukes, og dette begrepet om
495 fødeforelder og sånn også, det er det nesten utelukkende cis-folk som har brydd
496 seg om.
- 497 PL du er blant de som reagerer veldig på at kvinnene erstattes med den som føder,
498 hvorfor det.
- 499 CE E: det er en definert form for diskriminering mot kvinner, kvinner har spesielt
500 vern i f i forhold til forbindelse med reproduksjon, det å fjerne ordet mor fra og
501 det å inkludere hankjønn i kategorien mor
- 502 PL [nå er det ikke foreslått å fjerne ordet mor
503 da
- 504 CE det er jo foreslått
- 505 PL utvalget drøfter det, så konkluderer det vel med at nei det tror vi ikke får gehør,
506 så vi dropper det
- 507 CE det inkluderende språket krever at man skal gjøre alle kjønnsesifikke
508 situasjoner kjønnsnøytrale. det innebærer at man blir nødt til å kjønns gjøre
509 kjønnsesifikke ting som det å være mor kjønnsnøytrale. det er en form for
510 diskriminering mot kvinner.
- 511 PL Avsluttende
- 512 CMJ Jeg syns bare det er litt gøy å høre om alt dette språket som skal endres og all
513 den tid jeg bruker ordet kvinne om meg selv og ordet mor om meg selv og jeg
514 tenker ikke å utslette disse ordene i nær framtid.
- 515 PL Nå
- 516 CE Du er mann, du kan ikke være en mor, det er diskriminering i seg selv mot
517 kvinner, at vi skal at vi skal få opplæring i å forstå deg som en mor.
- 518 CMJ Bare kjapt, jeg er en kvinne, uavhengig av hva du tenker om det og det er du fri
519 til å tenke om det alt du vil.
- 520 PL Ok, og nå er det en liten kar som våknet sikkert og legge seg igjen der ser vi.
521 ok. Jeg tror vi sier tusen takk til dere for at dere kom. og nå skal vi lære litt om

- 522 hvem det er som får hjelp til å endre kjønn og da skal vi ønske velkommen til
523 deg, anne være, du er leder ved nasjonal behandlingstjeneste for
524 transseksualisme ved rikshospitalet, var det riktig?
- 525 AV Ja, vi heter nå nasjonal behandlingstjeneste for kjønnsinkongruens, navnet
526 kanskje det endrer seg stadig
- 527 PL Ja, det endrer seg stadig, ok. dere behandler altså barn og unge under atten for
528 kjønnsinkongruens. em, hvor gamle er de når de begynner å oppleve at de er i
529 feil kropp.
- 530 AV Det er e: forskjellig, noen kan komme til oss og har hatt en opplevelse fra før
531 de har et eget uttrykk for det, fra tidlig barnealder, og så er det noen som
532 kommer først senere først etter pubertet i slutten av tenårene.
- 533 PL Akkurat
- 534 AV mm
- 535 PL hvor tidlig kan man begynne å få hormoner
- 536 AV Det er tidligst ved sekstenårsalder når du er helserettslig myndig i norge, da.
- 537 PL Akkurat. e:m, og annen behandling, når er det aktuelt? hvor gammel må man
538 være da
- 539 AV Kirurgisk behandling først når du er atten år gammel. mm.
- 540 PL Akkurat. Ja, du nevner det selv, det er kirurgi hva er det som gjelder, hva er det
541 man kan gjøre
- 542 AV Hmmm: hvis du da er nå har vi jo hatt diskusjoner blitt helt svimmel av å høre
- 543 PL ja
- 544 AV inn i sin biologiske jentepubertet og opplever stor lidelse for det, så kan man gi
545 noe sånn pubertetsutsettende behandling til de få det gjelder. e: ellers så kan
546 man ved seksten års alder som biologisk født jente få testosteronbehandling e:
547 og eventuelt fjerne bryster ved atten års alder tidligst og genitalkirurgi og

- 575 hvordan er dette, åtti prosent finner seg til rette i egen kropp bare de er ferdig
576 med puberteten, eller hvordan var det
- 577 AV Ja, internasjonal forskning kan tyde på det ja, atte e: av de som kjenner dette
578 fra veldig tidlig alder går inn i pubertet så vil de fleste der kjenne seg føle seg
579 da bekvemme da i den kroppen de har etter de kommer inn i puberteten da,
580 fortsetter i sitt biologiske kjønn. mm.
- 581 PL Tusen takk anne være, det ga oss et godt grunnlag for å ta en duell om nettopp
582 dette teamet, fordi når man skal endre kjønn, kan det gjøres som sagt både med
583 kirurgiske inngrep og hormonbehandling. og vi kan da snakke om fjerning
584 eller konstruksjon av pupper fjerning av livmor, lukking av skjede eller
585 konstruksjon av penis, men hva vet vi egentlig om behandlingen. på surén du
586 er barnelege og forsker ved fhi, velkommen til deg og ingun wik, du er
587 avdelingsleder og sykepleier og sexolog, det var mange titler på en gang, ved
588 helsestasjonen for kjønn og seksualitet som da omfatter hele oslo har jeg
589 skjønt, ja. ok, du kaller kjønnsbekreftende behandling som utføres på unge i
590 dag for eksperimentell, hvorf det høres ikke bra ut.
- 591 PS Ja, eksperimentell betyr at det er for lite kunnskap om hvordan det går med
592 disse pasientene som får behandling på lang sikt, e: vi mangler kunnskap om
593 langtidsvirkningene av å stå på kjønnshormoner fra det motsatte biologiske
594 kjønnnet, e: og vi mangler kunnskap om den langsiktige tilfredsheten med
595 kirurgien som gjøres, blant annet, det er også for lite kunnskap om disse
596 pubertetsblokkerne, som man bruker for å blokkere pubertet, hvilke effekter de
597 egentlig har på på kroppen, e: og i om det er faktisk mulig å gjenoppta en
598 normal pubertet hvis man har stått på dem lenge
- 599 PL [om det er irreversibelt eller ikke]
- 600 PS [om det er irreversibelt, ja]
- 601 PL Men ja, for lite informasjon til hva, hva mener du er konklusjonen da
- 602 PS til å gi pasienter og foreldre god informasjon om hva de kan forvente seg e: i
603 resten av livet, fordi dette er jo en behandling som får konsekvenser for hele

- 604 resten av livet, det gir varige endringer i kroppen, sånn at det er en del av de
605 det man gjerne skulle visst før man tar en sånn beslutning.
- 606 PL Hm, og de kommer jo gjerne til deg, mange av dem, ingun wik, mange som
607 identifiserer seg med det motsatte kjønn ender likevel med å bli fornøyd som vi
608 hørte her etter hvert når de blir tenåringer, kanskje også tidlig voksne, e: hva
609 forteller det deg
- 610 IW Da blir jeg veldig nysgjerrig på hvilken forskning det er snakk om, fordi en
611 studie fra tjuetrettenblant annet har vært med og og publisert, og der har
612 dem jo sammenlignet epler og bananer, de har sammenlignet barn som har en
613 kjønnsatypisk atferd, med barn som har mer opplevelse av kjønnsinkongruens,
614 de har også tatt med barn som ikke har fortsatt og villet vært med i studien som
615 barn som har på en måte angret seg, så det er klart at forskning er jo
616 kjempeviktig blir gjort skikkelig for det er ikke bare å sammenligne på en måte
617 to grupper uten på en måte å se på hvilket referansegrunnlag
- 618 PL Er du enig eller uenig i at vi vet for lite
- 619 IW Jeg er enig i at vi vet for lite på feltet her som vi gjør på alle andre felt, tenker
620 jeg, man driver medisinsk behandling, men hvis man går til w pat som er en
621 internasjonal retningslinje for kjønnsbekreftende behandling, så finnes det
622 masse forskning så jeg undrer meg jo hvorfor ikke norske leger på en måte går
623 til utlandet og ser på folk som virkelig har jobbet med det herre her i flere flere
624 år da.
- 625 PL Har dere bare googlet dårlig?
- 626 PS Nei, det er riktig at det fins en del forskning, men det er veldig mye dårlig
627 kvalitet på den, det meste er sånne tverrsnittsstudier som det kalles hvor man
628 har bare undersøkt pasientene på ett tidspunkt, men ikke fulgt dem opp over
629 tid, det er veldig få studier gode studier med langtidsoppfølging, e: og dette
630 med den høye forekomsten av selvmord og selvmordsforsøk og psykiske
631 vansker som du var inne på i stad, e: man har jo sett det i tverrsnittsstudier at
632 det er en sammenheng der, men det man ikke vet er hva som kom først, om det
633 var disse andre problemene som kom først eller om det var problemene med
634 kjønn som kom først da.

- 635 PL Hvor sikker er du på atte når du anbefaler behandling, om det er hormonell
636 eller kirurgisk behandling det er snakk om, hvor sikker er du da på at det er
637 riktig avgjørelse.
- 638 IW Jeg kan ikke være sikker på det, for det er de som sitter i kroppen som kan si
639 om det her kjennes riktig ut, og det som er paradokset på det feltet her er at det
640 fins ingen objektive markører for kjønnsinkongruens, ingen blodprøver ingen
641 røntgenbilder, ingen kartleggingsskjema som kan si at du er trans eller ikke, det
642 fins, enkeltes opplevelse som er gjeldende og da er det jo også paradoksalt at
643 det bare er ett sted i landet hvor man kan gi den her litt sånn altså de sanne
644 transpersonene, si at du er trans, men ikke du, du er ikke nok, men det er du,
645 men jeg må bare si at det som du
- 646 PL som stod her tidligere, det er rikshospitalet
- 647 IW har lyst å si da, er nettopp det at vi gjør jo alt det vi kan for å utforske, få tak i
648 opplevelsene, ambivalens, tvil, usikkerhet, hvor er du hen, er du sikker, syns du
649 det er vanskelig, det er jo det som vi er opptatt av, få gode allianser og møte de
650 her kidsa og ungdommene får tid og et trygt rom for å utforske nettopp den
651 opplevelsen.
- 652 PL Og er ikke noe av problemet her at fort kan en sånn skepsis eller
653 tilbakeholdenhet tolkes som en mistro til den unges opplevd opplevelser og
654 kanskje misære
- 655 PS Ja, det kan det nok hvis du gjør det på feil måte, men det kan også bli veldig
656 feil å skulle ta dette behandlingsønsket til følge med en gang uten å gjøre en
657 skikkelig utredning først, e:m, vi er også vi er ikke imot at denne typen
658 behandling skal gis i norge eller andre land, men vi mener at det må skje på en
659 forsvarlig måte, og det kre
- 660 PL og hva betyr det sånn helt konkret
- 661 PS Det krever at man gjør en grundig utredning først og sikrer seg at det ikke er
662 andre eller psykiske vansker som ligger til grunn for problemene f.eks.
- 663 PL psykiatrisk utredning

- 664 PS psykiatrisk psykologisk utredning, og så er det viktig at man bruker tid, at man
665 sikrer seg at dette ønsket om å skifte kjønn er stabilt over tid, e: og så må man
666 ha en skikkelig oppfølging av alle, sånn at de får det samme tilbudet og at man
667 skaffer seg ny kunnskap som kan komme senere pasienter til gode
- 668 PL Men jeg trodde nettopp siden for alle forklarer jo at det tar utrolig lang tid, det
669 er en enorm kvern å gå gjennom så jeg trodde jo sånne undersøkelser ble gjort
670 allerede
- 671 IW Forskning tenker du på?
- 672 PL nei, altså psykiatriske undersøkelser av denne
- 673 IW Ja altså frem til nå så har det jo vært sånn for denne her diagnosen har jo vært
674 innafor den eller psykiatriske diagnosemanualen, men nå har jo verdens
675 helseorganisasjon bestemt det at det skal ut derfra og over til tilstander knyttet
676 til seksuell helse, og da er jo nettopp den kartleggingen som blir gjort viktig og
677 tenke at den blir gjort av folk som har kunnskap om nettopp kjønnsmangfold
678 som greier å skille mellom hva som handler om det å være kjønnsuvanlig i
679 forhold til uttrykket sitt eller hvem som har en reell opplevelse av at her har det
680 skjedd en feil da
- 681 PL Bare et siste spørsmål til begge, tror du det er for mange, passe eller for få som
682 får behandling i dag
- 683 PS Jeg tror det er for mange som får det, ikke i spesialisthelsetjenesten, men det
684 foregår mye utenfor spesialisthelsetjenesten hos private behandlere som ikke er
685 i tråd med gjeldende retningslinjer og som heller ikke er forsvarlig praksis etter
686 vår mening.
- 687 PL Og hva tror du
- 688 IW Nei, jeg tror at det er for få, og jeg skulle ha ønsket, når vi snakker om
689 forskning og kunnskapsutvikling at vi hadde forsket på dem som ikke har fått
690 hjelp, det er de vi møter og det er fryktelig sterke historier og nettopp å
691 introduksjonstemaet som du hadde der tenker jeg den overrepresentasjonen i
692 forhold til dårlig psykisk helse, hvorfor er det ingen som er bekymret for det,
693 det lurer jeg på, det bør vi forske på.

694 PL Det får bli en ny debatt, takk skal dere ha for at dere kom, denne sendingen er
695 over, vi sees på tirsdag.

Transkripsjonsnøkkel, hentet fra *Språklig samhandling*,

Jan Svennevig, 2020

Tegn	Betydning
&	inneværende intonasjonsenhet fortsetter på neste linje
.	fallende intonasjonskontur (såkalt «hevdende» intonasjonskontur)
?	stigende intonasjonskontur («spørrende»)
,	svakt stigende, svakt fallende eller flat kontur («fortsettelse»)
..	kort pause (under 0,3 sekunder)
...	mellomlang pause (0,3 - 0,6 sekund)
...(1,2)	lengre pause (målt i tidels sekunder)
(0)	turskifte uten pause
=	forlenging av lyd
'ord	trykksterkt ord (eller stavelse)
!ord	emfatisk trykk (når noe fremheves ekstra)
[ord], [ord] (vertikalt parallele klammer)	overlappende tale
[[ord]], [[ord]] (indekserte klammer ved flere)	overlappende tale

nærliggende tilfeller)	
-	avbrutt ord
--	avbrutt intonasjonsenhet
(H)	innpust
(Hx)	utpust
<H ord H>	tale på innpust
(HOST)	ikke-språklige lyder fra taleapparatet
@	latter (ett tegn for hver «latterstavelse»)
<@ ord @>	latterkvalitet på stemmen (leende eller lattermild tale)
<MRC ord MRC>	marcato uttale
<EMF ord EMF>	emfatisk uttale
<SIT ord SIT>	sitatstemme, som når man etterligner noen, eller «og da sa han ...»)
<F ord F>	høy stemmestyrke («forte»)
<P ord P>	lav stemmestyrke («piano»)
<A ord A>	høyt tempo («allegro»)
<L ord L>	lavt tempo («lento»)

<HI ord HI>	høyt toneleie (i betydningen <i>lyst</i>)
<LO ord LO>	lavt toneleie (i betydningen <i>mørkt</i>)
X	uhørbar stavelse
<X ord X>	usikker transkripsjon
/o:r/	fonetisk transkripsjon
((PEKER))	ikkespråklig handling, eller annen kommentar til transkripsjonen